

**K.K.T.C.
YAKINDOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
ANABİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARININ ÖĞRENCİ BAŞARISI
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Berhan AKSOY**

Lefkoşa - 2003

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Berhan Aksoy tarafından hazırlanan “Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi” adlı YÜKSEK LİSANS tezinin 21 Aralık 2003 tarihinde Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde yapılan savunması jürimiz tarafından başarılı bulunmuştur.

Başkan: .....

Prof. Dr. Coşkun DEĞİRMENCİOĞLU

Üye: .....

Doç. Dr. Halil AYTEKİN

Üye: .....

Doç. Dr. Aydın ANKAY

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım
...../...../2003.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Pehlivan
Enstitü Müdür Yardımcısı

ÖNSÖZ

Eğitim çabalarının genel amacı, yetişmekte olan bireylerin, topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum yapmalarına yardım etmektir. Bu uyumun gerçekleştirilmesi için, ideal olarak bireylerin yetenekleri, eğitim yolu ile en son sınırına kadar geliştirilir ve insan davranışları milli eğitim amaçları doğrultusunda değiştirilmeye çalışılır.

Okulun en çok etkinlik gösterdiği yer olan sınıf, eğitim öğretim çalışmalarının gerçekleştiği bir yaşama alanıdır. Sınıfta öğrenme ortamının ve yaşantılarının düzenlenmesi ve yürütülmesi öğretmenlerin sorumluluğu altındadır. Bireyin beklenti ve gereksinimlerine dönük, kalıcı bir davranış değişikliği sürecine girmesi öğretmenin sınıf yönetimi ile sınıfta etkili bir psiko-sosyal iletişim yaratması ve verimli bir organizasyonla ilgilidir.

Sınıf yönetiminde öğrencilerin amaçlara ulaşma derecelerinde öğretmen ve öğretmenin sınıf ortamında yaptığı davranışlar birincil değere sahiptir. Öğretmen bir yandan bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerinin eğitimi görevini yürütürken diğer yandan davranışları ile onları etkiler.

Bu çalışmanın amacı; öğretmenlerin sınıf ortamında, öğretim hizmetinin niteliğini belirleyen davranışları sergilemelerindeki başarılarıdır. Her birey birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Ancak her bireyin tam olarak öğrenmeye hakkı vardır. Öğretmenin; öğrencilerinin sahip olduğu özellikleri bilip ona göre bir öğretim hizmeti vermeleri gerekmektedir.

Öğretim hizmeti; amaçlı, planlı ve bilinçli davranışları içermekte ve öğretmenin davranışlarına bir yön vermektedir. Bir öğretmen nasıl öğreteceğini ve kullandığı öğretim hizmeti değişkenlerini nasıl işlevselleştireceğini iyi bilmelidir.

Bu çalışma; sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirmede görevli olan öğretmenlerin sergiledikleri eğitimsel çabalarının, belli bir sistemde gerçekleşmesi gerekliliği üzerinde öneriler getirmektedir.

Çalışma süresince; değerli fikirleriyle, karşılaşılan problemlerde yardımını esirgemeyen kıymetli hocam Doc. Dr. Halil Aytekin'e, anketlerin ortaya çıkmasında katkıda bulunan öğretmen ve öğrenci arkadaşlarıma, istatistiksel değerlendirmelerdeki yardımları için Yrd. Doç. Benian Tekindal'a ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Aralık 2003

BERHAN AKSOY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xii
ABSTRACT.....	xiii

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi.....	5
Alt Problemler.....	5
Sayıtlılar.....	5
Araştırmanın Amacı.....	6
Araştırmanın Önemi.....	6
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
Tanımlar.....	7
Kısaltmalar.....	9

II.BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yapılan Araştırmalar.....	10
Yurt Dışında (Türkiye ve üçüncü ülkelerde) Yapılan Araştırmalar.....	14

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi.....	24
Evren.....	24
Örnekleme.....	25
Verilerin Toplanması.....	25
Verilerin İşlenmesi.....	27

IV.BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNDE ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARININ ÖĞRENCİ BAŞARISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

EĞİTİM.....	29
ÖĞRENME VE ÖĞRETME.....	31
Öğrenme.....	31
Öğrenme ve Öğretme Sistemi.....	31
Öğrenmenin Gerçekleşme Koşulları ve Öğrenme Yaşantıları.....	33
ÖĞRETİM VE ÖĞRETMEN.....	36
Eğitimsel Davranışlar.....	36
Çocuk Psikolojisine Göre Öğretim.....	36
Öğretmen ve Sergilediği Davranışlar.....	37
Toplam Kalite Anlayışı ve Öğretmen.....	43
Öğrenmeyi Olumlu Etkileyen Öğretmen Nitelikleri.....	45
ÖĞRETMEN VE KİŞİLİK.....	48
Öğretmenin Kişiliğinin Eğitimsel Yaşantıdaki Yeri.....	48

ÖĞRETMENLİK VE İLETİŞİM.....	49
Öğretimde İletişim.....	49
Öğretimde İletişim Faktörü.....	49
İletişim Süreci Değişkenleri.....	50
İletişimin Fizik Değişkenleri.....	50
Etkin Dinleme.....	51
Ben Dili Kullanmak.....	53
Göz Teması.....	54
 SINIF YÖNETİMİ VE ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI.....	 54
Sınıf Yönetimi.....	54
Sınıf Yönetimi Kavramı.....	54
Sınıf Yönetimi ve Boyutları.....	55
Sınıfın Fiziki Ortamı ve Düzeni.....	55
Plan-Program.....	56
Zaman Düzeni.....	57
İlişki Düzenlemeleri.....	57
Davranış Düzenlemeleri.....	57
 Sınıf Disiplini ve Öğretmen.....	 58
Sınıf Yönetiminde Disiplin Faktörü.....	58
Öğretmenin Disiplin Sağlayıcı Davranışları.....	60
Sınıf İçinde İstenmeyen Davranışlar.....	63
İstenmeyen Davranışlarda Etken Olan Öğretmen.....	64
Öğretim Ortamındaki Olumsuz Öğretmen Davranışları ve Olası Öğrenci Tepkileri.....	66

Öğretmen Davranışları ve Başarı	69
Öğretmenin Sınıf İçi Tutum ve Davranışlarının Öğrenci Başarılarını Etkileme Düzeyi.....	69
Sınıf Yapısı	72
Sınıf Yapısı ve Öğretim Etkinliklerinin Amacı.....	72
Öğretmenin Öğrenciyi Derse Katma Çabası ve Davranışları.....	76
Öğretimde İşaretlerin Gücü.....	78
Pekiştirme ve Önemi.....	79
Dönüt-Düzeltme ve Tekrar Etkinliklerinden Beklentiler.....	81
Soru Sormada Sergilenen Tutumlar.....	82
Öğretim Hizmeti	83
Öğretmenin Kontrolü Altındaki Öğretim Hizmeti Değişkenlerinin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi.....	83
Öğretim Hizmeti Değişkenlerini Şekillendiren Öğretmen Davranışları.....	86
Öğretim Ortamında Öğretmenin Sergilediği Yanlış Tutum ve Davranışlar..	96
Öğretmenin Tam Öğrenmeyi Gerçekleştirecek Tutum ve Davranışları	97
Tam Öğrenme.....	97
Tam Öğrenmenin Gerekliliği.....	98
Tam Öğrenme Yoluyla Öğretme.....	99
ÇAĞDAŞ EĞİTİM VE DEMOKRASİ	100

V.BÖLÜM

BULGULAR VA YORUM

ÖĞRETMEN	104
A-Örneklem Alınan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri	104
1- Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	104
2- Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı.....	105
3- Öğretmenlerin Çalıştıkları Yıl Değişkenine Göre Dağılımı.....	105
4- Öğretmenlerin En Son Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre Dağılımı.....	106
5- Öğretmenlerin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı.....	107
6- Öğretmenlerin Sınıf Mevducu Değişkenine Göre Dağılımı.....	107
7- Öğretmenlerin Oturduğu Ev Değişkenine Göre Dağılımı.....	108
 B-Örneklem Alınan Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bilgiler	109
Kişisel ve Davranışsal Özellikler.....	109
Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	109
Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerinin Uyum-İyiliği Testi Sonuçları.....	111
 C-Örneklem Alınan Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergilediği Tutumlarına İlişkin Bulgular	112
Öğretim Etkinliklerinde Sergilenen Tutumlar.....	112
Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Bulgular.....	113
Öğretmenin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarının Uyum-İyiliği Testi Sonuçları.....	115

ÖĞRENCİ.....	117
A-Örneklem Alınan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri.....	117
1- Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	117
2- Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı.....	118
3- Öğretmeninin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	119
4- Öğrencilerin Öğretmenleriyle Beraber Oldukları Yıl Değişkenine Göre Dağılımı.....	119
5- Öğretmeninin Olmasını İsteddiği Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı..	120
6- Öğrencilerin Öğretmenini Sevme Değişkenine Göre Dağılımı.....	120
 B-Örneklem Alınan Öğrencilerin Öğretmenlerinin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bilgiler.....	121
Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özellikleri.....	121
Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	122
Öğrencilere Göre Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerinin Uyum-İyiliği Testi Sonuçları.....	123
 C-Örneklem Alınan Öğrencilere Göre Öğretmenlerinin Öğretim Etkinliklerinde Sergilediği Tutumlarına İlişkin Bilgiler.....	124
Öğretim Etkinliklerinde Sergilenen Tutumlar.....	124
Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Bulgular.....	125
Öğrencilere Göre Öğretmenin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarının Uyum-İyiliği Test Sonuçları.....	126

VI.BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

SONUÇLAR	128
Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar.....	128
Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Sonuçlar.....	130
Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlara İlişkin Sonuçlar.....	131
Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar.....	134
Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Sonuçlar.....	134
Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Sonuçlar.....	135
ÖNERİLER	137
Programa Yönelik Öneriler.....	137
Araştırmaya Yönelik Öneriler.....	141
KAYNAKÇA	142
EKLER	151

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 Rayn'ın Araştırmasına Göre Etkili ve Etkili Olmayan Öğretmen Davranışları.....	14
Tablo 2 Örneklem Grubunu Oluşturan Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Okullara Göre Dağılımı ve Uygulanan Anket Sayısı.....	26
Tablo 3 Örneklem Grubunu Oluşturan Beşinci Öğretmenlerin Okullara Göre Dağılımı ve Uygulanan Anket Sayısı.....	27
Tablo 4 Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	104
Tablo 5 Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı.....	105
Tablo 6 Öğretmenlerin Öğretmen Olarak Çalıştıkları Yıl Değişkenine Göre Dağılımı.....	106
Tablo 7 Öğretmenlerin En Son Mezun Oldukları Okul Değişkenine Göre Dağılımı.....	106
Tablo 8 Öğretmenlerin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı.....	107
Tablo 9 Öğretmenlerin İçinde Bulunduğu Sınıf Mevcudu Değişkenine Göre Dağılımı.....	108
Tablo 10 Öğretmenlerin Oturduğu Ev değişkenine Göre Dağılımı.....	108
Tablo 11 Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	110
Tablo 12 Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerinin Uyum-İyiliği Testi Sonuçları..	111
Tablo 13 Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Bulgular.....	113

Tablo 14 Öğretmenin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarının Uyum-İyiliği Testi Sonuçları.....	115
Tablo 15 Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	118
Tablo 16 Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı.....	118
Tablo 17 Öğretmenin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	119
Tablo 18 Öğrencilerin Öğretmenleriyle Beraber Olunan Yıl Değişkenine Göre Dağılımı...	119
Tablo 19 Öğretmenin Olmasını İstediği Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	120
Tablo 20 Öğrencilerin Öğretmenini Sevme Değişkenine Göre Dağılımı.....	121
Tablo 21 Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	122
Tablo 22 Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerinin Uyum-İyiliği Testi Sonuçları..	123
Tablo 23 Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Bulgular.....	125
Tablo 24 Öğrencilere Göre Öğretmenin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarının Uyum-İyiliği Testi Sonuçları.....	126

ÖZET

Bu araştırmada; ilköğretim okullarında, sınıf yönetiminin sağlanmasında öğretmen davranışlarının (öğretim hizmetine yönelik) etkisi belirlenmeye çalışılacaktır. Araştırmada ilkokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin öğretim amaçlı davranışları konusundaki bilgileri ve bu bilgileri uygulama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma anketleri, Değirmenlik Bucağı sınırları içindeki 3 ilkokuldaki öğretmenlere ve 5. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Anketler; 34'ü ilkokul öğretmeni, 89'u 5. sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 123 kişiye uygulanmıştır. Her iki anket formu da 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, 2. bölümde bağımsız sorular, 3. bölümde ise bağımlı sorular yer almaktadır.

Bu çalışma; 8 bölümden oluşmaktadır. Bunlar; giriş, ilgili araştırmalar, yöntem, kuramsal bilgi, bulgular ve yorum, sonuçlar ve önerilerdir. Elde edilen verilerin istatistiki çözümlerinde p.05 düzeyinde anlamlı buluna sonuçlar tablolarla gösterilmiş ve değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda öğretmenlerimizin etkili öğretim konusunda az da olsa bilgi ve beceri eksiklikleri olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç bizleri, öğretmenlerin öğretmen eğitim programlarından yeterince yararlanamadıkları ve uygulama boyutunda eksiklikleri bulunduğu noktasına getirmiştir.

Araştırmanın bazı önerileri şunlardır: Öğrencileri tanıyın, onlara karşı her zaman yumuşak bir tutum izleyin, kuralları adilce uygulayın, öğretim hizmeti değişkenlerini (ipucu, katılım, pekiştireç, dönüt-düzeltilme, motivasyon, dikkat çekme, değerlendirme) eksiksiz kullanın.

ABSTRACT

In this research the effects of teachers' behavior (concerning the instructional aim) on the achievement of classroom administration in primary schools will be attempted to be specified. More specifically the knowledge of primary school teachers concerning the instructional purpose behaviour and their levels of applying this knowledge is tried to be determined.

The incuiry model is adoted for the research. The research questionnaires are applied to three primary schools' teachers and the fifth class students in the bounderies of Değirmenlik. The questionnaires are applied to 34 primary school teachers and 89 fifth class students totalling 123 people. Both of the questionnaires consist of 3 sections. In the first section there are personal information, in the second section independent questions and lastly in the third section dependent questions follow.

This study consists of six parts. These are introduction, related studies, method, theoratical knowledge, findings and comment, conclusions and suggestions. In the statistical analysis of data obtained the result found to be meaningful at the level of $p.05$ are indicated in tables and then evaluated.

As a result of the research it is apparent the our teachers have lack of knowledge and skill though this is at a low level. This conclusion has shown us that teachers cannot benefit from teacher training application phase they have some shortages.

Some of the recommendations of the research are these: Get to know the students, always have a mild attitude towards them, apply the rules justly, make use

of the instructional activity variables (key, participation, intensification, feedback-correction, motivation, drawing, attention, evaluation) fully and completely.

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılığı ve araştırma ile ilgili tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Birey toplumsal bir çevreye doğar ve içinde doğduğu çevre ile birlikte, çok çeşitli çevrelerle etkileşime girer. Bireyin içinde yaşadığı anı belirleyen herşey bir toplumsal etkidir. Toplumsal etkilerle birey; kendisini, çevresini, çevresinde kendi yerini anlamaya ve algılamaya başlar. Bu anlama ve algılama sürecinde birey hem toplumsallaşarak içinde yaşadığı çevrenin bir parçası olmayı öğrenir, hem de bireyselleşerek diğer insanlardan ayrılan yönlerinin, biricikliğinin farkına varır, özne bireyliğini elde etmeye çalışır (Demirbolat, 2002:35).

Doğumla birlikte başlayıp ölüme kadar devam eden eğitim süreci içerisinde insanların öğrendiklerini başkalarına öğretme eğilimi göstermeleri, toplum içerisinde birtakım eğitici roller üstlenmelerine yol açmıştır. Bireysel olarak başlayan bu faaliyetler daha sonraları ekiple çalışma şeklinde kurumsallaşmış, toplumsal yapının vazgeçilmez bir ögesi haline gelmiştir (Çetin ve Çetin, 2000:1).

Eğitim kurumu toplumun uyumlayıcı kurumlarından biri olarak toplumun bireyleri arasında oluşan eğitsel ilişkileri düzenler. Bir toplumda her bireyin, yaşamını sürdürmek, toplumsal üyelik, görev ve rollerini yerine getirmek, toplumda

kendisine yaraşır bir konum kazanmak için gerekli olan davranış kalıplarını öğrenmesi gerekir. Bu davranış kalıplarının günümüz dünyasında tümüyle evde ve aile ortamında öğrenilmesi güçtür. Bu işlevi bugün, eğitim ve öğretimin gerçekleştirildiği okullar yerine getirmektedir (Balay, 2003:17-18).

Çocuk, içinde yaşadığı toplumun dünya görüşünü, duygusal yönelimlerini, siyasal değerlerini, inançlarını, kısacası toplumun kültürünü ailede kazanmaya başlar. 3-4 yaşlarında okulöncesi eğitime ya da 6-7 yaşlarında ilköğretime başlayan çocuk, günün önemli bir zaman dilimini arkadaşları ve öğretmenleri ile etkileşerek geçirir (Varış ve diğerleri, 1998:31). İlköğretimin en temel amacı, öğrencileri hayata hazırlamaktır (Yıldırım, 1997:193). Okulda edinilen yaşantılar, çocuğun bilgi, beceri ve değerler kazanması yoluyla topluma etkili uyum sağlayabilecek bir kişilik geliştirmesine yardım eder (Varış ve diğerleri, 1998:160).

Çocuk için okul hem aile yaşamının devamı hem de dış dünyaya açılan ilk kapıdır. Bu eğitim kurumu, çocuğa bir şeyler öğretmekle görevini tamamlamış sayılmaz. Yuva sıcaklığını devam ettirerek çocuğu dış dünya ile uyum kurmaya hazırlayacaktır (Tanaltay, 1990:120).

Öğrenme yaşantıları içinde çocuk bir yandan bilgi ve becerilerle donatılırken diğer yandan öğretmenin düşünceleri, duygusal tepkileri, değerleri ve alışkanlıklarından etkilenir (Varış ve diğerleri, 1998:160). Okul çağında devreye giren öğretmen bilir ki, işlediği bu malzeme, bir tablo gibi, bir heykel gibi cansız bir madde değil ve her canlıdan farklı zekası, düşüncesi, duyguları olan insan unsurudur (Bilhan, 1996:31).

Öğretme-öğrenme sürecinde yer alan unsurlar içerisinde kendisine verilen görev ve sorumluluklar bakımından en önemli unsur hiç şüphesiz ki öğretmenlerdir. Öğretmenler, öğrencilerinin eğitim programında belirtilen amaçlara ulaşmasını sağlamak üzere görevlendirilmiş kişilerdir. Dolayısıyla eğitimde ulaşılan sonuçlarda

öğretmenlerin büyük ölçüde etkisi bulunmaktadır. Öğrencilerin amaçlara ulaşma derecelerinde öğretmenin niteliği ve sınıf ortamında yaptığı davranışlar önem kazanmaktadır (Yüksel, 2002: 249). Öğretmenlerin öğrencilerle olan ilişkisi ya onların gelişimine yardımcı olur ve ruhsal bir doygunluğa götürür ya da gelişimlerine ket vurur ve onlara zarar verir.

Okulda öğrencileri denetleyenlerin başında yine öğretmenler gelir. Her şey öğretmenin ilişkisiyle başlar ve biter. Eğitim, öğretmenin öğretmenliğini en iyi biçimde yapması için gereken binalar, programlar, sistemler, kitaplar, yöneticiler, araç gereçler ve dersler değil, sınıftaki öğretmen-öğrenci ilişkisidir (Gordon, 2002:255). Bulgular, öğrenmenin ancak öğretmen ve öğrenciler arasında olumlu ilişkiler oluştuğunda gerçekleştiğini göstermektedir. Öğretmenin rolü, öğrenmenin kolaylıkla gerçekleşebileceği sağlıklı bir sınıf iklimi yaratmaktır (Balay, 2003:70).

Sınıf, eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği bir alandır. Yıllık öğretim süresinin büyük bir bölümü sınıfta geçer. Sınıf öğrencilerle yüz yüze olunan bir yerdir. Öyle ki eğitimin asıl hedefi olan davranış yaratılması burada gerçekleşir. Sınıfın içinde öğretmen, öğrenci, program ve kaynaklar yer almaktadır. Bu yüzden eğitim yönetiminin kalitesi sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır demek çok doğrudur.

Lemlech'e göre sınıf yönetimi, sınıf yaşamının bir orkestra gibi yönetilmesidir. Buradan da anlaşıldığı gibi sınıf yönetimine gerçekten çok değer verilmelidir (Ök ve diğerleri, 2000: 2).

Sınıf yönetimi, çok yönlü ve uzun çabalar isteyen bir iştir. Her gün saatlerce kalabalık bir öğrenci grubuyla beraber olmak, yapılacak her davranışı ayrıntısıyla planlamak, gerçekleşmesini sağlamak, sınıftaki her şeyden her an haberli olmak kolay değildir. Öğrenciler, uzun süre oturarak, derse ilgilerini veremezler. Öğretmenin, erken-geç, kolay-güç öğrenen, normal, özürlü öğrencilerle ayrı ayrı ilgilenmesi gerekir. Sınıfta çok yönlü ve karmaşık bir ilişkiler ağı vardır. Ne yazık ki

bazı öğretmenler bunun farkına bile varamazlar. Sınıftaki herkesin özellikleri, diğerlerinin davranışını etkiler. Öğretmen ve öğrencinin davranışı, sınıfta, herkesin inceleyebileceği şekilde ortada olduğundan, insanların duyarlılığı, alınganlığı artabilir. Sınıfta herkes, ders dönemi boyunca, herkesin açık denetimindedir (Başar, 2002: 9-10).

Etkili yönetilen sınıfta, öğrencilerin görevle ilgili olma düzeyi yüksek, bozucu davranışların düzeyi düşük, öğretim zamanının amaçlar yönünde kullanılış düzeyi yüksektir (Başar, 2002: 11).

Sınıfın karmaşıklığını ve çeşitliliğini eşgüdümleyen, öğrenme çevresini daha etkili bir şekilde oluşturan bir yöntem olarak sınıf yönetimi, sınıftaki uygulamaların tümüyle ilişkilidir. Bu uygulamaların hazırlayıcısı ve yönlendiricisi olarak öğretmen davranışları öğrenme hedeflerine ulaşmada etkili bir etkidir (Terzi, 2002:4).

Sınıftaki öğretmenin davranışları için çeşitli davranış listeleri yapılabilir: Örnek olma, esneklik, kararlılık, kendini işine adanma, ödül verme, banımseme, saygılı olma, tutarlı olup hakça davranma, ilgilenme, dilini iyi kullanma... Sorun, bu ve benzeri özelliklerin nasıl sergileneceği değil, öğrencileri nasıl etkileyeceğidir. Öğrenciler öğretmenin görünüşü ve konuşmasından, yürüyüşünden giyinişine, örnek alıp aynısını yapmaya çalışma eğiliminde olurlar. Bu durum, öğretmenin her konuda, eğitimin amaçlarına uygun davranmasını gerektirir. İstenen davranışlara götürmenin bir yolu, bireylerin o davranışlarla sık sık yüzyüze gelmesini sağlamaktır (Başar, 2002:142)

Bu çalışmada; kalıcı öğrenmelerin sağlanması ve bireyin öğrenme istekliliği ile olumlu bir kişiliğe sahip olması amacıyla öğretmenin sınıf içi öğretim hizmeti değişkenlerini uygulamadaki davranışları ve öğrencileri etkileme düzeyi araştırılmıştır.

Problem Cümlesi

Öğretmen davranışlarının öğrenci başarısı üzerinde etkisi var mıdır?

Alt Problemler

1. Öğretmenlerin kişisel ve davranışsal özellikleri, öğrencilerin başarısında etkili midir?
2. Öğretmenlerin öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumları, öğrenci başarısında etkili midir?

Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan denekler anketlere istekle cevap vermişlerdir.
2. Bilgi toplama formları ön araştırmalarla geliştirilmiş, uzmanların görüşleri ışığında geçerli ve güvenilir bulunmuştur.
3. Araştırma yöntemine uygun olarak elde edilen verileri test etmek için seçilen istatistiki teknikler araştırmaya uygun olarak seçilmiştir.
4. Bu konuda yapılan literatür taraması araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği açısından yeterlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti içinde yer alan hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip, sorumlu, yapıcı, kişilikli, demokratik ve verimli kişiler yetiştirmede sorumlu olan öğretmenin, sınıf sistemi içinde, öğretim hizmeti bünyesinde sergilediği öğretim amaçlı davranışlarının, gelişmekte olan öğrenci kişiliği ve başarısı üzerindeki etki düzeyidir.

Sınıf yönetimi, eğitim yönetiminin ilk ve temel basamağıdır. Sınıf öğrencilerle öğretmenin buluştukları bir yerdir. Eğitimin amacı olan, öğrenci davranışının oluşması burada başlar. Eğitim için gerekli birincil kaynaklar olan öğrenci, öğretmen, program ve diğer unsurlar sınıfın içindedir. Eğitim okul yönetiminin başarısı ve kalitesi büyük ölçüde sınıf yönetiminin başarısı ve kalitesine bağlıdır (Çalık, 2002:2). Öğretmenin görevi, sınıf düzenini sağlamak ve böylece sınıfı eğitsel işler için hazır, uyanık tutmaktır (Başar, 2002:110).

Bu çalışma ile öğretmen davranışlarının varolduğu ve varolması gereken şekli ile betimlenmesiyle, ulaşılmak istenen yeterlik ve bilimsel tutum saptanmaya çalışılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma; öğretim hizmetine yönelik öğretmen davranışlarının, öğrenci başarısı ve etkilenme düzeyini ortaya çıkarıp öğrencilerin daha sağlıklı bir kişiliğe sahip olmalarında ve normal olarak akademik başarılarının artmasında bizlere ışık tutacaktır.

Çalışma; öğrencilerin öğretmen davranışlarından etkilenme düzeyi ve niteliğini ortaya koyup, öğretmenlerin öğretim yaşantıları düzenlemede sergilediği

davranışlarını bir kere daha gözden geçirmelerine olanak sağlayacaktır. Elde edilen tüm bulgular, konu ile ilgili olumsuzluklara öneriler getirecektir.

Araştırmanın Sınırlılığı

1. Araştırma Değirmenlik Bucağı'nda bulunan ilkokullardaki öğretmenlerle sınırlıdır.
2. Araştırma, araştırma kapsamı içindeki okulların beşinci sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Araştırma, İlköğretimde çalışan öğretmenlerin sınıf içi öğretim amaçlı sergiledikleri davranışları ile sınırlıdır.
4. Araştırma 2002-2003 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
5. Araştırma, uygulanan anketlerde verilen sorularla sınırlıdır.

Tanımlar

Sınıf: Eğitim öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği bir yaşam alanıdır (Ayhan, 1998:1).

Sınıf Yönetimi: Etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayacak şekilde, sınıf etkinliklerinin öğrencilerle birlikte, öğrenciler için yönetilmesi (Balay, 2003:19).

Öğretmen: Belli konuları, belli bir gruba ya da kişiye öğreten ve davranışlarıyla öğrenen gruba örnek oluşturan kişidir (Bilen, 1982:1). Bakanlığın ve Bakanlığa bağlı eğitim ve öğretim kurum ve kuruluşlarının yürütmekle yükümlü olduğu eğitim ve öğretim hizmetlerinin gerektirdiği asıl ve sürekli görevleri yerine getiren sürekli personeli anlatır (K.K.T.C. Öğretmenler Yasası, 1985:5).

Öğretme: Bireyin davranışında değişiklik meydana getirmek için, yani öğrenmeyi gerçekleştirmek için yapılan faaliyetlerinin (etkinliklerinin) tümü (Büyükkaragöz, 1997:30).

Öğretmen Davranışları: Öğretmenin, öğretim hizmeti niteliğini belirleyen davranımlarıdır (Bayındır, 2001:6).

Öğretim Hizmeti: Tüm öğretme faaliyetlerinin önceden belirlenmesi, hedefler doğrultusunda planlı ve kontrollü olarak düzenlenmesi ve yürütülmesi (Fidan, 1996:12).

Öğrenci: Eğitim ve öğretim sürecindeki insanın, bireyin adıdır (Topses, 2002:10).

Pekiştirme: Davranışların tekrar edilme sıklığını artıran uyarıcıların verilmesi işlemidir (Fidan, 1996:51).

Dönüt: Kaynak; alıcısına gönderdiği mesajların alınıp alınmadığını, alındıysa anlaşılıp anlaşılmadığını ya da ne derece anlaşıldığını alıcıdan kendisine gelen tepkilerden anlama işi (Ünal, 2003:1).

Akademik Başarı: Öğrencinin, öğretmeni tarafından tutulan çeşitli değerlendirme ölçütleriyle çıkan sonuç (Bayındır, 2001:6).

Kısaltmalar

ABD : Amerika Bileşik Devletleri.

IEA : International Education Association (Uluslararası Eğitim Başarısının Değerlendirilmesi Birliği.

K.K.T.C. : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

M.E.K.B. : Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı.

II. BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

K.K.T.C'de Yapılan Araştırmalar

K.K.T.C.'de yapılmış araştırmalar arasında araştırma konumuza yakın bir takım çalışmaların mevcut olduğu görülmüştür.

Özkan (1998), K.K.T.C. anaokul öğretmenlerinin demokratik öğretmen davranışlarını yerine getirme durumlarını ortaya koymaya amaçlamış, bu doğrultuda şu sorulara yanıt aramıştır:

- 1) Anaokul öğretmenleri demokratik öğretmen davranışlarını hangi sıklıkta yerine getirmektedirler?
- 2) Anaokul öğretmenlerinin bu davranışları göstermede karşılaştıkları güçlükler nelerdir?

Özkan'ın araştırmasının evreni K.K.T.C. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 6 anaokulunda görev yapan 35 öğretmendir. Araştırmanın evreni aynı zamanda örneklem olarak kabul edilmiştir. 35 öğretmene uygulanan anket sonuçlarına göre şu sonuçlar elde edilmiştir: (1) Sınıf mevcudunun fazla olması, (2) Sınıf araç-gereçlerinin yetersiz olması, (3) Velilerin anlayışsızlığı, (4) Velilerin çocuklarındaki olumsuzlukları kabul etmeyişleri, (5) Velilerin öğretmen-öğrenci ilişkilerine karışmaları; öğrencinin de bu yüzden kendisini rahat hissedip istediği gibi hareket etmesi, (6) Çocukların hoşgörüyü yanlış anlaması, (7) Değişik sosyal çevrelerden gelen çocukların aynı sınıfta toplanması, (8) Sınıfta uyumsuz, psikolojik sorunları olan özel eğitime muhtaç öğrencilerin bulunması, (9) Öğretmenin tecrübesiz olması,

(10) Öğretmenin mesleğini yeterince sevmemesi, (11) Öğretmenin anaokul öğrencilerinin seviyesine inememesi, (12) Öğretmenin özel sorunlarını sınıfa taşıması, (13) Öğrencileri çağın gerisine göre yetiştirme konusunda eksiklikleri olması gibi sorunlarla karşı karşıyadırlar.

Oğuz (1998) da anaokullarda baskıcı-otoriter öğretmen davranışlarının yansıtılma durumlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Öğretmenler; anaokullarda baskıcı-otoriter öğretmen davranışlarını hangi sıklıkta göstermektedirler?
- 2) Öğretmenlerin anaokulda çocuğa gösterilen baskıcı-otoriter tutumun olumsuz etkileri konusundaki görüşleri nelerdir?

Oğuz'un araştırmasının evreni K.K.T.C. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 6 anaokulunda görev yapan 35 öğretmendir. Araştırmanın evreni aynı zamanda örneklem olarak kabul edilmiştir. 35 öğretmene uygulanan anket sonuçlarına göre şu sonuç elde edilmiştir: Anaokul öğretmenlerinin baskıcı-otoriter öğretmen davranışlarını çok az gösterdikleri, çoğunlukla demokratik öğretmen davranışları gösterdikleri ortaya çıkmıştır.

Gaziler (1999), K.K.T.C. ilkokul öğretmenlerinin öğretmen davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1) İlkokul öğretmenleri demokratik öğretmen davranışlarını hangi sıklıkta yerine getirmektedir?
- 2) İlkokul öğretmenleri otoriter öğretmen davranışlarını hangi sıklıkta yerine getirmektedir?

Araştırmanın evreni K.K.T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullarda görev yapan tüm öğretmenlerdir. 1998-1999 öğretim yılında K.K.T.C.'de toplam 96 ilkokul , bu okullarda görev yapan 1122 öğretmen bulunmaktaydı. Fakat tüm evrene

ulaşma olanağı olmadığından oransız küme örnekleme yöntemi ile K.K.T.C Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 7 ilkokulda görev yapan toplam 30 sınıf öğretmeni örneklem olarak alınmıştır. 30 öğretmene uygulanan anket sonuçlarına göre ilkokul öğretmenlerinin demokratik öğretmen davranışlarını çoğunlukla her zaman yerine getirdikleri, otoriter öğretmen davranışlarını ise arasıra yerine getirdikleri ortaya çıkmıştır.

Gürtay (1999) araştırmasında K.K.T.C. Milli Eğitim bakanlığına bağlı ilkokullarda görev yapan ilkokul öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada öğretmene düşen görev ve sorumluluklar konusundaki görüşlerini ortaya koyması amaçlanmış, bu doğrultuda şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1) İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin, sınıf içi disiplinin olması gerektiği konusundaki görüşleri nelerdir?
- 2) İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf içi disiplinin sağlanmasında öğretmene düşen görev ve sorumlulukları yerine getirme durumları nedir?

Gürtay'ın araştırmasının evreni K.K.T.C. ilkokullarında görev yapan tüm öğretmenler olup örneklemini oransız küme örnekleme yöntemi ile K.K.T.C.'deki 4 ilkokulda görev yapan toplam 30 öğretmedir. 30 öğretmene uyguladığı anket sonuçlarına göre 'K.K.T.C. ilkokullarında görev yapan ilkokul öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kendilerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirme durumları' konulu araştırmasında; öğretmenlerin sınıf içi disiplini sağlamada karşılıklı sevgi, saygı ve anlayışla sağlamaya çalıştıkları sonucuna varmıştır.

Ejderoğlu (2003), lise öğrencilerinin okul başarısızlığının nedenleri ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Ejderoğlu bu araştırmasında lise öğrencilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi (lise I, II ve III), yaş, başarı durumunu algılama, anne-baba eğitimi, anne-baba mesleği, ailenin gelir düzeyi ve oturulan evin kime ait olduğuna göre okul başarısızlığı nedenlerine ilişkin görüşlerinin fark gösterip göstermediğini incelemiştir.

Bu araştırma 2001-2002 öğretim yılında, K.K.T.C., M.E.K.B. Genel Ortaöğretim Dairesi Müdürlüğüne bağlı 10 devlet lisesinde bulunan I., II., III. sınıf öğrencilerinden random ile seçilen 473 öğrenci ve 229 öğretmenle yapılmıştır.

Ejderoğlu araştırması sonucunda, okul başarısızlığının nedenlerine ilişkin olarak öğretmenlere göre öğrencilerin; (1) Çalışma alışkanlıkları, (2) Ev ortamı, (3) Kendine güven ve sinama, (4) Sağlık, (5) Temel ihtiyaçlar, (6) Arkadaşlar, (7) Aile baskısı, (8) Derse yönelik tutumlar, (9) Ders dışı faaliyetler, (10) Kişisel özellikler, (11) Zeka ve sosyal uyum, (12) Geleceğe ilişkin yargı boyutlarında daha fazla etkili olarak görmektedirler. Öğrenciler ise (1) Öğretimdeki eksiklikler, (2) Öğretmen, (3) Ders programları boyutlarının daha fazla etkili olduğunu düşünmektedirler.

2.Yurtdışında (Türkiye ve üçüncü ülkelerde) Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında yapılmış olan araştırmalar arasında araştırma konumuza yakın bir takım çalışmaların mevcut olduğu görülmüştür.

Ryan (1960), 1700 okulda 6000'den fazla öğretmen üzerinde yaptığı araştırma sonucunda etkili ve etkili olmayan öğretmen davranışları tesbit edilmiştir. Tablo 1 bu araştırmada etkili ve etkili olmayan öğretmen davranışlarını göstermektedir (Akt.Yüksel, 2002:251-253).

TABLO 1

Ryan'ın Araştırmasına Göre Etkili ve Etkili Olmayan Öğretmen Davranışları

Etkili Öğretmen Davranışları	Etkili Olmayan Öğretmen Davranışları
1. Atik ve coşkuludur.	1. Cansız, durgun ve sıkıntılıdır.
2. Öğrenci ve sınıf faaliyetleri ile yakından ilgilidir.	2. Öğrenci ve sınıf faaliyetlerine karşı ilgisizdir.
3. Neşeli ve iyimserdir.	3. Kötümser ve mutsuzdur.
4. Kendini kontrol eder, kolayca sinirlenmez.	4. Kolaylıkla sinirlenir ve kendini kaybeder.

5.Şaka yaparak sınıfı eğlendirmekten hoşlanır.	5.Ya fazlasıyla ciddidir ya da gereğinden fazla espri yapar.
6.Hatalarını belirleyerek kendisinin de hata yapabileceğini kabul eder.	6.Yaptığı yanlışların farkında değildir ve yanlış yaptığını kabul etmez.
7.Öğrencilerine yönelik davranışlarında tarafsız, adil ve objektiftir.	7.Öğrencilerine yönelik davranışlarında tarafsız, adil ve objektif değildir.
8.Sabırlıdır.	8.Sabırsızdır.
9.Faaliyetleri öğrenciler ile birlikte yürütür ve bu faaliyetler esnasında öğrencilerine sempatik ve anlayışlı davranır.	9. Çok nadir olarak faaliyetlerini öğrenciler ile birlikte yürütür ve bu faaliyetler esnasında öğrencilerine küçümseyici tarzda söz ve davranışlarda bulunarak ve öğrencilere sempati duymadığını gösterir.
10.Öğrencileriyle ilişkileri saygılı ve arkadaşçadır.	10.Öğrencileriyle ilişkilerinde soğuk davranır ve kendini onlardan uzak tutar.
11.Hem bireysel hem de eğitsel problemleri konusunda öğrencilerine yardım eder.	11.Öğrencilerin bireysel ihtiyaç ve problemlerinden habersiz olduğunu gösterir.
12.Öğrencilerin daha başarılı çalışmalar yapmaları için onları yönlendirir ve performanslarını över.	12.Öğrencilerinin çalışmalarıyla ilgili herhangi bir yönlendirmede bulunmadığı gibi çalışmalarını beğenmeyerek çok fazla eleştiri yapar.
13.Öğrencilerin çabalarını samimi olarak görür.	13.Öğrencilerin çabalarına şüphe ederek bakar.
14.Sosyal şartlar içerisinde öğrencilerin tepkilerini tahmin eder.	14.Sosyal şartlar içerisinde öğrencilerin tepkilerini tahmin etmez.
15.Kapasitesini en üst düzeye çıkarmak için çabalayan öğrencilerini cesaretlendirir.	15.Kapasitelerini en üst düzeye çıkarmaya çabalayan öğrencilerini cesaretlendirmek için çaba sarfetmez.
16.Sınıftaki uygulamalar planlı ve iyi organize edilmiştir.	16.Sınıftaki uygulamalar plansızdır.
17.Sınıf faaliyetleri için hazırladığı plan esnektir.	17.Hazırladığı plandan farklı hareket edemez ve planda belirtilen faaliyetleri katı bir şekilde uygular.
18.Öğrencilerin ihtiyaç ve bireysel farklılıklarını tahmin eder.	18.Öğrencilerin ihtiyaç ve bireysel farklılıklarını tahmin etmede başarılıdır.
19.İlgi çekici ve orjinal araç-gereç, materyal ve tekniklerle öğrencileri güdüler.	19.İlgi çekmeyen araç-gereç, materyal ve teknikleri kullanır.
20.Derste kullandığı gösteri ve açıklamalar açık ve pratiktir.	20.Gösteri ve açıklamaları açık değildir ve yetersiz şekilde yürütür.
21.Verdiği yönlendirmeler eksiksiz ve anlaşılırdır.	21.Verdiği yönlendirmeler eksik ve belirsizdir.
22.Öğrencilerine kendi problemlerini gidermeleri konusunda çaba harcamaları ve bu çabalarını değerlendirmeleri için onları cesaretlendirir.	22.Öğrencilerine kendi problemlerini gidermeleri konusunda çaba harcamaları ve bu çabalarını değerlendirmeleri için onları cesaretlendirme konusunda yetersizdir.
23.Sınıfta huzuru sağlayıcı, öğrenciye değer verici ve pozitif tarzda disiplin modellerini kullanır.	23.Öğrenciyi uzun uzadıya azarlar, alaya alır, anlamsız ve gereksiz ikazlar yapar veya cezaya başvurur.
24.Öğrencilere isteyerek, gönüllü olarak yardım eder.	24.Öğrencilere istemeyerek yardım eder veya yanlış şekilde yardım eder.
25.İleriyi görür ve potansiyel zorlukları çözmek için teşebbüslerde bulunur.	25.İleriyi görme ve potansiyel zorlukları çözmede yetersizdir.

Paykoç (1981)'un yaptığı bir çalışmada açıklayıcı, harekete geçirici ve dönüt sağlayıcı sözel öğretmen davranışlarının başarıyı yükseltmede etkisinin olduğu bulunmuştur (Akt. Güner, 1995:13).

Kısakürek (1985), Türkiye’de Gazi ve Selçuk Üniversitelerinde yapmış olduğu sınıf atmosferinin öğrenci başarısına etkisi konulu araştırmasında şu sonuçları elde etmiştir: (1) Öğrenciler derslere devam etmenlerinin başarılarını büyük ölçüde artırdığı görüşündedir, (2) Öğrencilerin aktif olarak derse katılmalarının başarılarındaki payının büyük ölçüde bilincinde olduklarını ve başarılarını olumlu yönde etkilediğinin farkındadır, (3) Derslerde “öğretilenlere ek çalışmalar yapma” öğrenci başarısını önemli yönde etkilemektedir, (4) Öğretilen dersten hoşlanma etkin öğrenme için iyi bir başlangıç olup öğrenciler bunun bilincindedir, (5) Etkin bir öğretim ortamında öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretim elemanı arasındaki ilişkiler kadar, bu ilişkilerde sempati faktörü de önemlidir, (6) Öğretim üyesinin dersin iyi anlaşılması için gösterdiği çaba öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir, (7) Öğretim üyesinin dersine ilişkin konuları üstü kapalı bir şekilde değil, açık bir şekilde anlatması öğrenci başarısını önemli ölçüde etkilemektedir, (8) Öğretim üyesinin dersi ve dersine ilişkin konularda öğrenci görüşlerinin alması, bununla ilgilenmesi ve önem vermesi gerektiği ortaya çıkmıştır, (9) Öğrenci başarısında, öğrencinin kendi kişisel başarı arzusu önemli bir rol oynamaktadır, (10) Öğretim üyesinin öğrencileri sınıf içi çalışmalara etkin bir şekilde katılmaya teşvik etmesi ve sınıfta sakin bir ortamın bulunması öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir, (11) Öğrencilerin derslerde yer alan faaliyet ve ödevlerin çokluğundan şikayetçi olmadıklarını, tersine, bunun kendi başarılarını olumlu yönde etkilediğine inandıklarını göstermiştir.

Ök ve diğerleri (2000)'ın yine Türkiye’de, ilköğretimde öğretmen-öğrenci etkileşimine sınıf yönetimi kurallarının etkisi konulu araştırmalarında şu sonuçları elde etmişlerdir: (1) Öğretmenlerin çoğu sınıf yönetimi ilke ve yöntemlerini yeterli düzeyde bildiğini söylese de eksikleri vardır, (2) Uygun sorular sorularak derste

tartışmalara katılım sağlanmakta, (3) Bayan öğretmenlerin yarısından fazlası dili kullanma becerisinde yeterli olduğunu belirtirken erkek öğretmenlerin büyük bir kısmı bu konuda kararsız kalmışlardır, (4) Sınıfta iletişim için öğrencilerin oturma düzeni ve canlı bir sınıf ortamı oluşturulmasının önemli olduğu ortaya çıkmıştır, (5) Öğretmenler öğrenciler ile iletişimlerinin iyi olduğunu belirtse de öğrencilerin bazılarında aksi görüşler gözlenmiştir, (6) Olumlu ve olumsuz davranışlar için ödül ve ceza yararlıdır, (7) Kural, belli amaçlara ulaşmak için konulan bir araçtır, (8) Kurallar uygulanırken zorluklarla karşılaşmaktadır, (9) Öğrenci önerilerine önem verilip, yönetici-öğretmen-öğrenci arasındaki iletişimin iyi olması gerekmektedir, (10) Kuralların yaptırımında otokratik bir tutum sergileme konusu olumsuz değerlendirilip, kuralların yaptırımında demokratik bir tutum sergileme olumlu değerlendirilmiştir, (11) Sınıf kuralları, sınıflara ve öğretmenlere göre değişmektedir.

Celep (2000), ortaöğretim okullarında sorumluluğa dayalı sınıf yönetimi konulu araştırma sonuçlarına göre ortaöğretim öğretmenleri, öğrencide sorumluluk duygusunun geliştirilmesi ve sorumlu bireyler olarak davranma becerisinin kazandırılması için dışsal ödüllendirmeye fazla yer verilmemesi gerektiği inancını taşımaktadırlar. Ayrıca sınıf içi kurallar ve işlemlerde öğrenciye sorumluluk verilmesi, öğrencinin kendi davranışlarının doğurduğu sonuçları yaşamasını sağlayıcı sınıf koşullarının oluşturulması gerektiği görüşüne sahiptirler.

Bayındır (2001), Türkiye’de İstanbul sınırları içindeki 14 ilköğretim okulundaki 1. kademe öğretmenleri ve 5. sınıf öğrencilerine anketler uygulanarak, tarama modelinde yapılan araştırma sonucunda ‘sınıf yönetiminde öğretmen davranışlarının öğrenci başarısına etkisi’ konusunda yaptığı araştırmada öğretmenlerin, öğretmen eğitim programlarından yararlanamadıkları ve uygulama boyutunda eksiklikleri bulunduğu sonucuna varmıştır.

Görsoy (2001), Türkiye’de eğitimde sınıf yönetimi araştırmasında şu sonuca varmıştır: Öğretmen, öğretimden çok düzenle (disiplinle) uğraşmamalıdır. Bu

yönelim, sınıfın duygusal havasını, öğrenme ortamını bozar ama öğrenci istenmeyen davranışı yapar ve sürdürürse bu da öğrenme ortamını bozar. Öğretmen bunu denge içinde çözmeli, ne yanlış davranışın sürdürülmesine ne de sınıfta öğretim ortamının bozulmasına müsaade etmemelidir.

Oktar (2002), öğretme-öğrenme ortamında sunulan değişik ön organize edicilerin öğrenci başarısına etkisini araştırmıştır. Araştırma Gazi Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada deneysel yöntem, kontrol gruplu öntest-sontest modeli uygulanmıştır. İki deney grubu, bir kontrol grubu üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre deney ve kontrol gruplarının başarıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamış olmasına rağmen, deney grubunda yer alan öğrencilerin başarı durumlarının arttığı gözlenmiştir. Ayrıca öntest-sontest arasındaki fark, deney gruplarının lehine başarının arttığını ortaya koymuştur .

Nural ve Kıran (2002), ilköğretim okullarının beşinci sınıflarında okuyan öğrencilerin sınıf yönetiminde öğretmenlerden bekledikleri ve gözledikleri davranışları araştırmışlar. Bu araştırma Trabzon ilinin Beşikdüzü ilçe merkezinde bulunan resmi devlet okullarında, ilköğretim beşinci sınıfta okuyan 200 öğrencinin tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Bu öğrencilerin, sınıf öğretmeninden sınıf yönetimine ilişkin öğretmenden bekledikleri davranışlar ile bu davranış beklentilerinin öğretmenler tarafından karşılanma düzeyleri saptanmıştır. Sınıf yönetiminde, sınıf disiplini, iletişim, öğretim etkinlikleri ve motivasyon açısından, öğrencilerin beklentilerinin ve gözlemlerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Öğrencilerin beklentilerinin yüksek, öğretmenlerin ise beklentileri karşılama düzeylerinin daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır (Akt.XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, 2002:31)

Terzi (2002), Türkiye’de sınıf yönetimi açısından etkili öğretmen davranışları konusunda bir araştırma yapmış ve şu sonuca varmıştır: Uygun bir ortam

oluşturulduğunda, doğru program ve doğru yöntemlerle her insanın öğrenme isteğinin artacağı ve “bütün öğrencileri öğrenebileceği” söylenebilir.

İpşir (2002), yine Türkiye’de sınıf yönetiminde; öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmenin ve olumlu sınıf ortamı yaratmanın rollerini araştırmış ve şu sonuca varmıştır: Öğretim etkinliklerinden istenilen verimin elde edilebilmesi için sınıfta düzenin sağlanması gerekir. Öğretmen sınıfta akademik olmayan birçok sorunla karşılaşabilir. Öğretmenin bu sonuçlarla başa çıkabilmesi için iyi bir iletişim ve olumlu sınıf ortamı yaratma becerisine sahip olması gerekir.

Okumuş (2002), Türkiye’de Afyon il merkezinde ‘ilköğretim 1. kademede öğrencilerin başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin öğretmen görüşleri’ konulu araştırması sonucunda evli ve bekar öğretmenlerin öğrenci başarısını etkileyen bazı faktörler; özellikle öğrencilerin konuşma düzeyleri, dersler hakkındaki algıları ve fiziksel gelişimleri üzerinde farklı görüş bildirdikleri görülmüştür. Yaşlı ve daha yaşlı öğretmenler, öğrencilerin okuma seviyeleri, derste öğretmeni dikkatle izlemeleri ve ödevlerini düzenli yapmaları gibi öğrencilerin başarılarını etkileyen bazı faktörler üzerinde de farklı görüşler bildirmişlerdir. Öğretmenlerin kıdemi açısından görüşlerine bakıldığında ise özellikle daha kıdemli öğretmenlerin okulun öğrencileri istekli hale getirme işlevinin kalmadığı görüşüne sahip olmaya başladıkları, düşük kıdemli öğretmenlerin ise idealistliklerini tam olarak yitirmedikleri ve eğitim-öğretim sürecinde daha fazla faaliyetlerde bulunmak istedikleri ve zamanı yeterli bulmadıkları görülmüştür.

Kuzu (2003), Türkiye’de eğitim-öğretim ortamında etkili sözel iletişim konulu araştırmasında sonuç olarak öğretimin etkili olmasında iletişim baş rolü oynamaktadır. Bunun için öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olması ve bunları öğrencilere de kazandırmaya çalışması gerekmektedir.

Atıcı (2003), Türkiye ve İngiltere’de seçilen birer araştırma grubu üzerinde, ilkokul öğretmenlerinin sınıf yönetiminde yetkinlik bekletisi rolünü araştırmış ve genel olarak şu sonuçları elde etmiştir: Aile değişkeni hemen hemen tüm öğretmenler tarafından yaramazlık davranışının en büyük neden olarak gösterilmiştir. Bununla beraber, evlilik problemleri, okul ve ev disiplninde tutarsızlık, İngiltere’deki öğretmenler tarafından, yetersiz ilgi, destek ve rehberlik, ekonomik yoksunluğa bağlı sorunlar (materyal yoksunluğu, çocukların çalışmak zorunda kalması) ve evlilik problemleri, Türkiye’deki öğretmenler tarafından sıklıkla gösterilen aile değişkenleri arasındadır. Öğrencilerin yetenek düzeylerinin farklı olması ve sınıf tekrarı yalnızca Türkiye’deki öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Yüksek yetkinlik beklentisine sahip olan öğretmenler okul, program ve öğretmenle ilgili değişkenleri de dikkate alırken, düşük yetkinlik düzeyinde olan öğretmenler aile değişkenini merkeze alma eğilimindedirler.

Sistematik ve yapılandırılmış bir davranış yönetimi programına ya da disiplin yöntemine sahip olmak, İngiltere’deki öğretmenlerin en belirgin özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Gözlem ve görüşme grubunda yer alan öğretmenlerin hepsi de belirli bir disiplin yöntemini izlemektedirler. Görüşme sonuçlarına göre, olumsuz davranış için uyarma, olumlu davranışı ödüllendirme, yerlerini değiştirme, soru sorma, dokunma, bakma, olumlu ve olumsuz pekiştireç verme, bu gruptaki öğretmenler tarafından sorunlu davranışlarla başetmede kullanılan yöntemler arasındadır.

Görüşmelerden çıkan genel sonuç, Türkiye’deki öğretmenlerin yaramazlık davranışı ile başetme yollarını deneme yanılma yolu ile kendi kendilerine öğrendikleri, belirli bir disiplin yaklaşımını kullanmak üzere herhangi bir eğitimden geçmedikleri şeklindedir. Uyarma, görev verme, kuralları tekrarlama, olumlu ve olumsuz pekiştireç kullanma, mizah, derse ilgisini çekme ve güdüleme, görüşmeye katılan öğretmenler tarafından belirtilen yöntemler arasındadır.

Yetkinlik değişkenine göre öğretmenler incelendiğinde, iki grup arasında

kesin bir sınır olmadığı ve zaman zaman benzer yöntemleri kullanmakla beraber, belirli bir grupta toplanan öğretmenlerin genel bazı karakteristiklere sahip oldukları görülmektedir. Görüşme ve sistematik gözlem sonuçları, öğretmenin genel sınıf yönetim tarzı hakkında alınan notlar ile birleştirilerek yorumlandığında, yüksek yetkinlik beklentisine sahip öğretmenlerin, kararlı, tutarlı ve olumlu başatme yöntemlerini, (mizah, bakma, dokunma, güdüleme, cesaretlendirme) uzun vadeli ve tüm sınıfın yararını gözetten bir yaklaşım içinde kullanma eğiliminde oldukları, sınıftaki dinamikler ve kendi davranışları hakkında daha çok farkındalık geliştirmiş oldukları ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan, tepkilerde tutarsızlık, olumsuz başatme yöntemlerine (eleştirme, bağırma, ceza) daha sık başvurma, kısa vadeli ve sınıfın dikkatini bozan bir yaklaşımı benimseme, düşük farkındalık ve içgörü sahibi olma, düşük yetkinlik beklentisine sahip öğretmenlerin genel karakteristikleri arasındadır.

Çelenk (2003), okul başarısının ön koşulu; okul-aile dayanışması konulu çalışmasında şu sonuçlara ulaşılmıştır: (1) Eğitim açısından destekleyici bir tutum içinde bulunan ailelerden gelen çocukların başarıları daha yüksektir, (2) Aile bakım, şefkat ve korumasının okul başarısının yükselmesinde önemli bir faktör olduğu anlaşılmıştır, (3) Koruyucu aile yanında kalan çocukların, eğer uygun şefkat ve kurumu sağlandığı takdirde başarılarının yüksek olduğu görülmüştür, (4) Okul ile ortak program üzerinde görüş birliği sağlanarak düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Cogan, 1956 yılında bir çalışmasında, öğretmenin birleştirici ve içten davranışının öğrencinin gerekli ya da kendi isteği ile yaptığı çalışmaları olumluyönde etkilediğini ortaya koymuştur. Cogan, yaptığı çalışmaya dayanak öğretmenin öğrencide kaygı ve uzaklaşma etkisi yaratıcı davranışı öğrencinin sadece gerektiği iki şekilde etkilediğini belirtmektedir. Öğretmenin öğrencide kaygı ve uzaklaşma etkisi yaratıcı davranışı öğrencinin sadece gerektiği kadar çalışmasına neden olacağı ve yine öğretmenin öğrencide sevgi, saygı ve yaklaşma etkisi yaratıcı davranışı da

öğrencinin kendi isteği ile ek çalışmalarda bulunmasına neden olacağı görülmüştür (Akt. Küçükahmet, 1987:32).

Biddle ve Ellena 1964'de gerçekleştirdikleri bir araştırma çalışmasında özellikle sınıf ortamında öğretmenlerin çeşitli özelliklerini ve büyük çoğunlukla da davranışlarını incelemeye çalışmışlardır. Elde ettikleri veriler sonucunda öğretme-öğrenme sürecinin niteliğinin öğretmen niteliği ile ilgili olduğu görülmüştür (Akt. Deryakulu, 1992:12).

E.A. Rosencranz ve B.J. Biddle da öğretmen davranışlarının öğretme-öğrenme sürecinin niteliğini belirleyen önemli bir değişken olduğunu belirtmekte ve davranışlarının oluşmasını etkileyen değişkenlerin sosyal durumları, değerler, inançlar, çevrenin etkileri, öğretmenin kişiliği, motivasyonu, bilişsel düzeyi, algılan ve diğer etkiler olduğunu vurgulamaktadırlar (Rosencranz ve Biddle, 1964:236).

Ewing ve Gubert (1967) Illinois Üniversitesinde yaptığı araştırmada, üstün yeteneli, fakat düşük başarılı öğrencilerin akademik başarı düzeylerini yükseltmede psikolojik danışma yardımının etkili olduğunu destekleyen bulgular elde edildiği görülmüştür (Akt. Can, 1992:19).

Cochran ve Traues (1974)'un gerçekleştirdikleri araştırmalarında, yaratıcı, esnek ve sıcak öğretmenlerin oluşturduğu açık sınıf çevresinin öğrencinin daha olumlu tutum ve benlik kavramı geliştirmesine yol açtığını gözlemişlerdir (Akt. Açıkgöz, 1990:93).

P. Tap (1967) Fransa'da "ideal öğretmen portresi"nin belirlenmesi amacıyla lise öğrencileri üzerinde bir araştırma sonucunda yüzde bakımından en başta şu özellikler sayılmıştır: Anlayış %43, eğitsel niteliler %30, çekici dersler %28,5, haktanlık %23, otorite %22 (Akt. Oğuzkan, 1989:47).

N.A. Flanders öğretmen davranışlarının öğrenci davranış ve başarısı üzerindeki etkisini incelemiştir. N.A. Flanders'e göre öğretmenlerin "dolaylı"

davranışlarının birçok bakımdan öğrenciler üzerinde etkili olmaktadır. Dolaylı davranışlar arasında ise öğrencilerin duygularının benimseme, onların düşüncelerinden yararlanma, onlara soru sorma gibi hususlar bulunmaktadır. Doğrudan doğruya etkileme ise anlatma, emir verme, eleştirme vb. yollara gerçekleşmektedir. Flanders'in bu incelemesi, dolaylı davranışları ile öğrencilerini etkileyen öğretmenlerin sınıflarında okuyan öğrencilerin derslerinden daha iyi not aldıklarını, ileri düzeyde eleştirici bir düşünme yeteneği kazandıklarını ve araştırıcı bir tutum takındıklarını ortaya koymuştur (Akt. Güner, 1995:21).

Solomon ve Kendall (1976)'ın araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Onlara göre öğrencileriyle işbirliği yapan, demokratik davranan, öğrencileri de sınıf etkinliklerine katan ve yaratıcı olan öğretmenlerin öğrenciler üzerinde yaratacağı akademik başarılarının daha yüksek olacağını belirtmişlerdir (Akt. Açıkgöz, 1989:93).

Fraser ve Fisher (1982) Avusturalya'da yaptıkları bir çalışmada sınıfın psiko-sosyal çevresinin öğrencinin öğrenmesi üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Bu araştırma 30 okulda seçilen 100 sınıfta öğrenim gören 2305 sekizinci sınıf öğrencisinden oluşan örneklem grubu üzerinde yapılmıştır. Araştırmada çevresini algılayışla , öğrenme arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırma için önce, öğretim yılının başında öğrencilerin başarı düzeyleri ve genel yetenekleri kontrol edilmiş ve öğrencilere sınıf envanteri (My Class Inventory) uygulanmıştır.

Bunlar, okuma becerisi testi, bilimin tabiatını anlama testi ve likert tipi tutum ölçeğidir (bu tutum ölçeği öğrencinin bilime olan ilgisini ölçmektedir).

Uygulamalardan sonra yapılan korelasyon analizleri öğrenme ürünleri (başarı) ile sınıf envanterine verilen cevaplara dayalı öğrenci algıları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir (Akt. Güner:21-22).

Fraser ve Fiser (1983), öğrenciler üzerinde gerçekleştirdikleri bir çalışmada öğrencilere istedikleri öğrenme çevresinin sağlanmasının (ki bu da öğretmenler ile olacaktır) öğrenme çıktılarının kalitesini ve öğrenci akademik başarısını yükselttiğini ortaya koymuşlardır. Yine Fraser ve Fisher'e göre "öğrencilerin sınıf ortamına ilişkin isteklerinin ve onların gerçekleşme derecelerine ilişkin algılarının" çalışması durumunda öğrenme ürünlerinin kalitesinin arttığı, öğrenci akademik başarısının daha yüksek olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Fraser ve Fisher (1983), 116 lise sınıfında gerçekleştirdikleri araştırma çalışmalarında lise öğrencilerinin öğretmen kontrolünden çok öğretmen desteğini, yani dostluğunu tercih ettikleri ortaya çıkarılmıştır. Bu boyutun önemi çeşitli araştırmalarla da kanıtlanmıştır (Akt. Açıkgöz, 1989:108).

Witty, yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına göre "en çok beğenilen öğretmen genellikle insane ilişkilerinde gerçekten duyarlı olan ve iyi bir uyum gösteren öğretmendir" demiştir. Paul A. Witty'nin yaptığı bu araştırma öğrencilerin düşüncelerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. "Bana en çok yararı dokunan öğretmen" konusu üzerinde 12000 öğrenci mektubunu incelemiş ve belirtilen öğretmen niteliklerini sıklık derecesine göre sıralamıştır. Aşağıda sıralayacak olduğumuz maddeler öğrencilerin akademik başarılarının sağlanması için öğretmenlerde varolması gereken nitelikler olarak ifade edilebilir:

1. İşbirliğinden hoşlanır ve demokratik eğilimli olmak,
2. Sevecen (müşvik) ve sabırlı olmak,
3. Çok çeşitli bilgilere sahip olmak,
4. Dış görünüşü güzel ve tavırları hoş olmak,
5. Haktanır ve yansız (tarafsız) olmak (Akt. Oğuzkan, 1989:47).

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmaktadır. Araştırmada kullanılan model, evren, verilerin toplanmasıyla yapılan çalışmalar, verilerin işlenmesi ve araştırmada kullanılan istatistiksel teknikler bildirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada; sınıf yöntemi süreci içinde öğretim hizmeti bünyesinde şekillenen öğretmen davranışlarının, öğrenciler üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla, öğretmenlerin bu değişkenler ışığında sergilediği davranışlar belirlenmiştir.

Öğretmenlere uygulanan anket ile bire bir öğrenci yaş düzeyine indirgenmiş anketlerle öğrencilerin öğretmenleri hakkındaki görüşleri alınmış ve algılama farklılıkları ile cevapların güvenilirliği karşılaştırılmıştır. Bu nedenle araştırmanın yürütülmesinde tarama modeli kullanılmıştır.

Evren

Araştırmanın çalışma evrenini; Değirmenlik Bucağı'nın köylerindeki 3 ilköğretim okulunun öğretmenleri oluşturmaktadır. Değirmenlik bucağına bağlı 10 köy bulunmaktadır. Bunlar: Değirmenlik, Minareliköy, Demirhan, Balıkesir, Meriç, Düzova, Cihangir, Beyköy, Kalavaç ve Yeniceköy'dür. Ancak bu köylerden sadece Değirmenlik (Değirmenlik İlkokulu), Minareliköy (Şht. Mehmet Eray İlkokulu) ve

Balıkesir (Balıkesir-Meriç İlkokulu)'de ilkokul bulunmaktadır. Bu ilkokullarda 2002-2003 öğretim yılında 95 beşinci sınıf öğrencisi öğrenim görmekte, 39 öğretmen görev yapmaktadır (K.K.T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğrenci ve öğretmen çizelgesi).

Örneklem

Araştırmanın örneklemine; 2002-2003 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Değirmenlik Bucağı'nın köylerindeki ilkokullar oluşturmaktadır. Araştırmada tam örneklem kullanılmıştır. Örneklemi oluşturan 95 beşinci sınıf öğrencisinden 89'u , 39 öğretmenden 34'dü anketlerimizi yanıtlamıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması için literatür taraması yapıldıktan sonra uzman görüşleri alınıp daha önce yapılmış araştırmaların bilgi toplama ölçeklerinden yararlanılarak oluşturulan anket formu kullanılmıştır (Bayındır, 2001: 236-240).

Öğretmen ve öğrenciye uygulanacak olan anket düzeneğinin anlaşılabilirliği test edilmiş ve gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra çoğaltılarak evren grubundaki deneklere uygulanmıştır.

Öğretmen ve öğrenci anketi üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; öğretmen ve öğrencilerin kişisel özellikleri ve bağımsız sorular yer almaktadır. Bu bölümde öğretmenlere uygulanan ankette 7 soru, öğrencilere uygulanan ankette ise 6 soru bulunmaktadır.

İkinci bölüm; öğretmenlerin kişisel ve davranışsal olarak özelliklerini belirleyici 16 sorudan oluşmaktadır.

Üçüncü bölümde ise öğretmenlerin öğretim etkinliklerinde sergiledikleri davranışları belirleyici 30 soru bulunmaktadır.

Anketlerin uygulanabilmesi için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı İlköğretim Dairesi'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek:1). İzinler alındıktan sonra anket formları araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Toplam 95 beşinci sınıf öğrencisinden, 89 beşinci sınıf öğrencisine anket uygulanmış, 6 beşinci sınıf öğrencisine anket uygulanamamıştır (Tablo 2).

TABLO 2
Örneklem Grubunu Oluşturan Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Okullara Göre Dağılımı ve Uygulanan Anket Sayısı

Okul	Öğrenci Sayısı	Yüzde (%)	Uygulanan Anket Sayısı	Yüzde (%)
Değirmenlik İlkokulu	22	23,157895	21	22,10
Şht. Mehmet İlkokulu	48	50,526316	45	47,36
Balıkesir-Meriç İlkokulu	25	26,315789	23	24,21
Toplam	95	100	89	93,67

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilere uygulanan anketlerin uygulanma oranının %93,67 olduğu görülmektedir.

Toplam 39 öğretmen, 34 öğretmene anket uygulanmış, 5 öğretmene anket uygulanamamıştır (Tablo 3)

TABLO 3
Örneklem Grubunu Oluşturan Beşinci Öğretmenlerin Okullara Göre Dağılımı
ve Uygulanan Anket Sayısı

Okul	Öğretmen Sayısı	Yüzde (%)	Uygulanan Anket Sayısı	Yüzde (%)
Değirmenlik İlkokulu	10	25,641026	10	25,6
Şht. Mehmet Eray İlkokulu	20	51,282051	17	43,5
Balıkesir-Meriç İlkokulu	9	23,076923	7	17,9
Toplam	39	100	34	87

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlere uygulanan anketlerin uygulanma oranının %87 olduğu görülmektedir.

Verilerin İşlenmesi

Uygulanan anketlerdeki verilerin analizi uzman tarafından, SPSS for Windows 10.01 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır.

Anketlerin 2. 3. Bölümü üçlü dereceleme ölçeği ile düzenlenmiştir. Bu bölümlerde 1=(Hiç), 2=(Bazen), 3=(Herzaman) anlamını taşımaktadır.

Kullanılan ölçeğe uygun olarak elde edilen görüşlerin aritmetik ortalamaları değerlendirilirken şu aralıklar esas alınmıştır.

Verilen ağırlık	Seçenekler	Sınır
1	Hiç	1.00_1.66
2	Bazen	1.67_2.33
3	Herzaman	2.34_3.00

IV. BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNDE ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARININ ÖĞRENCİ BAŞARISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Bu bölüm 12 kısımdan oluşmaktadır. Bunlar; eğitim, öğrenme ve öğretme, öğretim ve öğretmen, öğretmen ve kişilik, öğretmen ve iletişim, sınıf yönetimi ve öğretmen davranışları, sınıf disiplini ve öğretmen, öğretmen davranışları ve başarı, sınıf yapısı, öğretim hizmeti, öğretmenin tam öğrenmeyi gerçekleştirecek tutum ve davranışları, çağdaş eğitim ve demokrasidir.

EĞİTİM

Her çağda olduğu gibi çağımızda bireyin toplum içindeki yerini belirlemede rol oynayan etmenlerden birisi, belki de önemlisi eğitimidir. Birey, hem toplumun bir ögesi olarak, hem bireysel dünyasından kaynaklanan öğrenme gereksinimi ile eğitime istek duyar (Bilhan, 1996:89).

Eğitim sözcüğünün farklı tanımlarının ortak yanı, onun davranış değiştirme, davranış oluşturma amaçlı etkinlikler olmasıdır (Başar, 2002:1). Eğitim, toplumu düzenleyen ve geleceğe taşıyan bir kurum olarak onu yaşatma sorumluluğunu yükleneyecek olan insanı yetiştirir. Doğduğunda topluma yararlı hiçbir davranışı olmayan insan yavrusuna kültür kazandırarak, onu toplumsallaştırarak, bireyselleştirerek ve üretkenleştirerek toplumun etkin bir üyesi olmasına eğitim kurumu yardım eder (Başaran, 1993:150). Bilgiyi taşıyan ama kullanamayan değil, nasıl öğreneceğini bilen, gerçek bilgilere ulaşabilen, bildiği gibi davranan, düşünerek yeni bilgiler üretebilen, sorun çözen insanlara gereksinim vardır (Başar, 2003:4).

Başka bir deyişle eğitim; çocuklarda varolan gizil güçleri son noktaya kadar geliştirmeyi amaçlayan, onların, bir bütün olarak kişilik, sosyal-ruhsal ve bedensel gelişimlerine olanak tanıyan bir faaliyettir (Özden, 1998:2).

Bir ülkenin eğitim ve öğretim sürecindeki çocuk ve gençleri, o ülkenin geleceğinin taşıyıcısıdır. Toplumun geleceği onlarla kurulacak, ülkenin gelişimciliği ve kalkınma yükü, hem bedensel hem psikolojik olarak iyi yetişmiş, iyi eğitilmiş çocuk ve gençlerin ürünü olacaktır (Topses, 2002:10).

Çağdaş bir eğitimde amacımız, çocukları bir bütün olarak düşünüp, her yönden geliştirerek hayata hazırlamak olmalıdır (Kurt, 2001:11).

Verimli bir eğitim, eğitimden geçecek kişilere uygun olan eğitimidir. Her öğrenci aynı olmadığı gibi, her eğitim de aynı değildir. Her öğrenci grubuna uygun bir eğitim, her eğitimin de uygun öğrencisi vardır. Bu uyumu sağlamak, ona göre öğrenciyi yönlendirmek eğitimdeki başarıyı ve beklenen verimi artıracaklardır. Herhangi bir yeteneği bulunmayan hiçbir insan yoktur, ancak yetenekleri keşfedilemeyen, ortaya çıkarılamayan, bu nedenle de yetenekleri uyarılıp, geliştirilip bunlara işlerlik kazandırılmayan insanlar vardır (Bilhan, 1996:127).

Eğitimin kapsamı ve tanımı üzerinde yapılan açıklamalardan sonra bir süreç olarak özelliklerini inceleyebiliriz. Eğitim sürecini birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken öğrenme ve öğretme olayları oluşturur. Öğrenmenin oluşmasını sağlayan, her türlü etki eğitim sürecinin bir parçasıdır. Birbirini izleyen öğrenmelerin belli bir hedefe ya da hedefler dizisine ulaşmak için yapılması gerekir. Her öğrenme zincirini eğitim olarak niteleyemeyiz. Eğitim sürecinin üç temel ögesi vardır. Bunlar: 1.Hedef, 2.Öğrenme ve öğretme etkinlikleri, 3.Değerlendirmedir.

Eğitim hedefle başlar, öğrenme-öğretme etkinlikleriyle devam eder ve değerlendirme ile son bulur. Sürecin bu mantığı bütün kültürler için aynıdır.

Hedeflerin içeriği ve öğrenme için kullanılan öğretme yöntemleri kültürden kültüre değişebilir, fakat sürecin doğası değişmez.

Hedefler eğitim sürecine giren kişinin davranışlarında dolayısıyla kişiliğinde meydana gelmesi istenilen farklılaşmaları belirler. Eğitilecek kişinin kazanması gerekli davranış ölçütlerini ortaya koyar. Hedeflerin gerçekleştirilmesi toplumun istediği insan tipinin yetişmesi demektir. Eğitim sürecine giren kişinin kişiliğinin bazı yönlerinin, amaçların gösterdiği doğrultuda değişmesi ve gelişmesi beklenir. İnsan kişiliğini etkilemeyen ve kalıcı olmayan değişimler eğitim değeri taşımaz (Fidan, 1996:9).

ÖĞRENME VE ÖĞRETME

ÖĞRENME

Öğrenme ve Öğretme Sistemi

İnsanı toplumsal bir varlık yapan ve onu diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri öğrenme yeteneğine sahip olmasıdır. Doğduğu zaman bilinçli hiçbir davranış göstermeyen insanoğlu, yaşaması için gerekli olan tüm davranışları çevre etkisi ve doğuştan sahip olduğu güçlerinin yardımıyla öğrenir (Fidan, 1996:10). Öğrenme, bireyin olgunlaşma düzeyine göre çevresiyle etkileşimi (yaşantı) sonucu davranışlarında oluşan kalıcı değişimlerdir (Büyükkaragöz, 1997:23).

Psikologlar, öğrenmenin varlığını genel olarak şu üç ölçüte dayalı olarak incelemektedirler:

- 1) Davranışlarda bir değişme olmalıdır.
- 2) Davranışlardaki değişme kalıcı olmalıdır.

- 3) Davranışlardaki değişme kişinin çevresiyle etkileşimi sonucu (bir yaşantı ürünü) olmalıdır.

Öğrenme, kendiliğinden ve yönlendirilmiş olmak üzere iki türlü meydana gelmektedir. Bireyin kendi kendine yaptıklarının sonucu meydana gelen davranış değişiklikleri kendiliğinden öğrenmedir. Kendiliğinden öğrenme, günlük hayatta karşılaşılan çeşitli olay ve durumlarla ilgili olarak gerçekleşebilir.

Yönlendirilmiş öğrenmede ise öğrenme sırasında öğrenme için gerekli ortamı hazırlayan bir kişi ya da araç yer almaktadır. Sınıftaki öğrenmeler yönlendirilmiş öğrenmedir. Çünkü sınıfta öğrenme etkinliklerini düzenleyen ve öğrencilerin belli davranışları kazanmalarını sağlamak için öğretmen bulunmaktadır (Büyükkaragöz, 1997:24-25).

Öğretmenin birinci derece sorumlu olduğu husus eğitim yaşantılarını düzenlemek ve düzenlenen çevrede eğitim durumunda örnek oluşturacak biçimde yer almaktır. Bu iki görev öğretmeni hem bir bilim adamı hem de bir sanatkar gibi davranmaya yöneltmektedir. Bu nedenle öğretmen; belli konuları, belli bir gruba öğreten ve davranışlarıyla öğrenen gruba örnek oluşturan kişidir (Bilen, 1982:1).

Öğretim işini gerçekleştiren öğretmen; bireysel farklılıklarla, farklı öğrenme hızlarıyla, değişik ilgi ve istidatlara sahip öğrencilerle ilişkide bulunan, hedeflenen davranışlara her öğrenci yorumu ile bir anlam katan, onların dünya görüşlerine katkıda bulunan evrensel, aynı zamanda insan boyutu ile karmaşık bir modeldir. Öğretmen; her bireyin bilgiyi kullanma sistemini çözen, onların algılama ve akıl yürütme düzeyini iyi anlayan, öğretme sürecini hiçbir zaman şansa bırakmayan bir öngörücü ve bir olasılık düzenleyicisidir.

Oldukça karmaşık bir dünyada insanların öğrenmek zorunda olduğu birçok davranış vardır. Bunların tümünün öğrenilmesi asla kişisel çabaya bırakılamaz. Okul

gerekli olanları seçmeli ve bu eğitimi bu değerler üzerine kurmalıdır. Bu nedenle öğrenme, belli amaçları gerçekleştirici ve bir plan dahilinde örgütlenmiş olmalıdır. Öğretme; gelişmiş bir becerinin, iyi planlanmış bir zamanın ve dikkatli çalışmanın bir ürünüdür (Bilen, 1982:16). Öğretim ise; öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür (Hesapçıoğlu, 1988:16).

Öğrenmenin Gerçekleşme Koşulları ve Öğrenme Yaşantıları

Tutarlı ve anlamlı yaşantılara aktif anlamda yer veren bir öğretim anlayışında öğrenmenin gerçekleştirilmesi önem taşır. Çeşitli öğrenme teorilerini irdeleyen kitabında, Hilard (1956) öğrenmenin gerçekleştirilmesi için öğretimde dikkat edilmesi gereken noktaları şöyle belirtmektedir:

- 1) Öğretirken öğrencinin kavrama gücünü göz önünde bulundurmak gerekir. Bunun ise göreceliği vardır. Bazı insanlar diğerlerine göre daha kolay ya da daha güçlükle öğrenirler.
- 2) Bireylerin öğrenme gücü, öğretilen konuya, objeye göre değişir.
- 3) Uyarılan bir insan (motivasyon) uyarılmayana göre daha kolay öğrenir. Genel olarak öğrenme ve başarılı olma isteği ve bir ödül alma ya da cezayı savma gibi uyarımlar öğrenmeyi destekler.
- 4) Uyarımın (motivasyon) ölçülü olmasına çok dikkat etmek gerekir. Çok şiddetli uyarım "ızdırıp, korku, endişe vermek" duygusal dengeyi bozabilir. Bu ise öğrenmeyi engeller.

- 5) Ödüllendirme ile kontrol edilen öğrenme, genellikle ceza ile kontrol edilen öğrenmeye oranla daha etkin olur. Öğrenciyi başarısızlıkla tehdit etmek öğrenmeye ket vurabilir. Ödüllendirme ile cezalandırmanın öğrenme üzerindeki etkileri ve hangisinin daha etkin olduğu hususu kesin olarak çözümlenmemiştir. Pratikte, sosyal sonuçlara bakılarak, öğretimde, belirli koşullar dışında, ödüllendirmenin, cezalandırmaya yeğ tutulabileceği söylenebilir.
- 6) Bireyin içinden gelen uyarım, dışardan empoze edilen uyarıma oranla daha etkili öğrenim sağlar. Öğrenci kendisi başarmak isterse ve bu motifle çalışırsa daha iyi öğrenir. Bu istek yalnızca yetişkinlerin isteği ile olur ve çocuk zorlanırsa, öğretim içten gelen uyarımda olduğu kadar sonuç vermeyebilir.
- 7) Öğretimde esas başarıdır. Herkesin başarılı olması için planlansa da, öğretim sonunda herkes aynı derecede öğrenmeyebilir ve başarılı olmayabilir. Bu doğaldır. Önemli olan bireyin, başarısızlığı başarıya dönüştürmesidir. Bir başarısızlık sonunda hayal kırıklığına uğrayarak okuldan ya da dersten soğumak, istenen bir hal değildir. Öğretimde başarısızlığa karşı dayanıklılık yaratmak gerekir. Bunun için de bir öğrenim deneyimi başarısızlıkla sonuçlandığı zaman, bireye başarılı olabileceği öğrenim deneyimleri sağlamak gerekir.
- 8) Bireylerin, kendileri için gerçekçi olan amaçları saptamaları hususunda yetişmeleri gerekir. Amaçlar, ne hemen ve az çaba ile erişilecek kadar kolay ne de erişilemeyecek kadar güç olmamalıdır. Amaçların, bireyin kapasitesine, öğrenme gücüne göre gerçekçi olarak saptanması, gerçekçi olmayan amaçlara oranla daha doyurucu bir öğrenme sağlar.
- 9) Öğrenmede geçmiş yaşantıların önemli bir yeri vardır. Bireyin geçmiş yaşantıları, öğrenmesini kolaylaştırabileceği gibi güçleştirebilir de.

10) Bireyin bir anlatımdan ya da bir filminden öğrenirken, öğretime aktif olarak katılması, pasif alıcılığa tercih edilir. Öğrenme yaşantıları öğrencinin ne kadar fazla sayıda duyu organına yöneltilirse o kadar etkin olur.

11) Öğrenciye göre anlamlı olan konular, anlamsız ve anlaşılması güç olan konulara oranla daha kolay öğrenilir.

12) Becerilerin iyi öğrenilmesinde tekrarlanan alıştırmaların yerini hiçbir şey tutamaz (bir konser piyanisti için olduğu gibi). Aynı durum, otomatik hale getirmek istediğimiz hareketlerin belllenmesi için de doğrudur.

13) Öğrenci, öğrenme yaşantıları arasındaki ilişkileri bizzat bulur ve ilişkileri gerekli durumlara uygulama deneyimi kazanırsa, öğrendiği şeyleri başka konulara transfer etmesi kolaylaşır.

14) Uzun süre hatırlanması istenen konuları sabitleştirmek için aynı zamanlarda ara sıra yapılan hatırlamalar yararlı olmaktadır (Varış ve diğerleri, 1998:11-13).

Öğrenme yaşantıları düzenlenirken bireye, üzerinde çalıştığı dersin hangi davranış, özellik ve beceriler kazandıracağı önceden bildirilmelidir (Demirel, 1998:44). İçerik amaçlarla, önceki öğrenmelerle, öğrencilerin hazıroluş düzeyleriyle bağlantı kurularak, uygun bir sırayla, dikkatsizliğe veya vazgeçmeye götürmeyecek bir hızla uygun yöntemlerle verilmelidir (Başar,2002: 91).

Eğitim sürecinin sonunda değerlendirme işlemi yer alır. Öğretme-öğrenme süreci sonucunda alınan ürünün eğitimin hedeflerine uygun olması gerekir. Bu nedenle değerlendirme eğitim sürecini tamamlayan ve onun ayrılmaz bir parçasıdır. Eğitim sürecini değerlendiremezsek onu kontrol altına alamayız (Fidan, 1996:12).

ÖĞRETİM VE ÖĞRETMEN

EĞİTİMSEL DAVRANIŞLAR

Çocuk Psikolojisine Göre Öğretim

Çağdaş bir eğitimde amacımız, çocukları bir bütün olarak düşünüp, her yönden geliştirerek hayata hazırlamak olmalıdır. İnsan, fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal olarak birçok alanda ayrı ayrı gelişme gösterir. Bütün bu alanlarda gelişme göstermesine rağmen bir bütün olarak düşünülür.

Eğitim her şeyden önce çocukların özelliklerine bağlıdır. Bunun için çocuk hakkındaki düşünceler, her zaman, haklı olarak eğitimin amaçlarını saptamakta rol oynamıştır. Çocuğun bir bal mumu gibi kabul edildiği zamanlarda, yetişkinin, çocuğa her istediği etkiyi yapabileceği sanılıyordu. Oysa, çocuğun da kendine özgü bir direnci vardır. Ona her istediğini yaptırmak, eğiticinin elinde değildir (Cavıt, 1995:17). Çocuklar yalnız yetişkinlerden değil, büyüme olgunlaşma, yetenek, ilgi, yaşantı bakımlarından da birbirlerinden farklılık gösterirler. Öyle ki, aynı takvim yaşındaki çocuklar bile birbirine tam benzemezler.

Eğitim-öğretimden her çocuğun aynı ölçüde yararlanmasını sağlamak ve başarıyı artırmak için olanaklar ölçüsünde öğrencileri inceleyerek tanımak ve eğitim programımızı buna göre düzenlemek zorundayız (Alıcıgüzel, 2001:63-64). Çocukların ilgi ve yeteneklerini değerlendirmek ve ortaya çıkarıp geliştirmek suretiyle, gerekli bilgi ve becerilerle donatmak; onlara birlikte dayanışma ile iş görme alışkanlıklarını kazandırmak; onları bu yolla hayata hazırlamak ve onların kendilerini ve ailelerini mutlu kılacak şekilde yetiştirmek esastır (K.K.T.C. Resmi Gazete, 1986: 609).

Okula yeni giren çocuk, yeni bir “toplumsal çevre” içine atılmış demektir. O, bu çevreye “uyum yapmak” zorundadır. Bu nedenle, çocuğun okuldaki ilk zamanları şaşkınlıklar içinde geçer (Cavit, 1995:174). Sevmek, beğenilmek, başarılı olmak, kendini güven altında hissetmek ve yeni tecrübeler kazanmak belli başlı temel ihtiyaçları arasındadır (Yıldırım, 1996:140).

Okula başlayan çocuktan bazı zihinsel ve sosyal beceriler kazanması beklenir. Çocuk beklentilerin farkındadır ve okuldaki başarısı beklentilere uyarsa kendisini başarılı, uymazsa başarısız hisseder (Cüceloğlu, 1993:358).

Öğretmen özellikle okul öncesi ve ilköğretimde eğitsel oyunlara, hemen hemen her eğitim durumunda yer vermeli; hedef davranışları kazandırırken bu eğitsel oyunlar yoluyla gerçekleştirmeye çalışmalıdır. Bu yaştaki çocuklar için oyun çok ciddiye alınan bir etkinliktir. Bu nedenden dolayı, hedef davranışlara, öğrencinin yaşına, cinsiyetine, içinde yaşadığı kültürel ortama uygun eğitsel oyunları seçmeli ve eğitim durumunda kullanılmalıdır (Sönmez, 2001:141)

Temel eğitimin ilk iki basamağı (ilk beş yıl) diğer öğrenim kademelerinin en önemlisidir. Çocuğun ilerki aşamalarda başarılı olması bu kademedeki uygulamaların özelliğine bağlıdır. Eğer bu kademedeki okula her bir çocuğa çalışma, başarıma, yaratma ve kendine güven duygusu kazandırıcı bir ortam yaratılmışsa; iyi alışkanlıklar ve olumlu davranışlar kazandırılmışsa, bu durum ilerki aşamalarda sağlıklı gelişmelere olanak sağlayacaktır (Alıcıgüzel, 2001:11).

Öğretmen ve Sergilediği Davranışlar

Öğretmenlik başlı başına bir meslektir. Öğretmenlik insanın doğasında mevcut olan bir şey değildir. Öğretmen olacak kimsenin bu mesleğe uygun olarak yetişmesi gerekir. Öğretmenlik bilgi, beceri, zengin kültür ve bütün bunlarla birlikte

büyük bir sabır, büyük bir fedakarlık isteyen bir meslektir. Çünkü onun ürünü, çok uzun vadelidir, anında göze çarpmaz. Hemen göze çarpan kısmı da ileride gerçekleşecek başarıların yanında çok cılız kalır. Çünkü onun ürünüdür tarihi yaratan, onun ürünüdür çağlara yön veren. Bu gerçekleşecek yönlerin olumlu ve olumsuz sonuçları da öğretmenin eseridir ve bunlardan sorumlu tutulacak da odur. Ürünü insan olan bu insan (öğretmen), her toplumun en kıymetli hazinesidir (Bilhan, 1996:85).

Sınıf ortamı içinde, öğrencilerin herbirini, ayrı bir birey olarak algılamayan, öğrencilerinin öz değer ve öz saygı duygularının gelişmesine olanak tanımayan, yanlış yapma davranışlarını olağan kabul etmeyen, empati duygusu geliştiremeyen, cezayı tek davranış değitirme değişkeni olarak kabul eden, öğrencilerinin duygu ve düşüncelerini özgürce anlatmalarına önemli sınırlamalar getiren, bireysel ayrımlara önem vermeyen, öğrenciler arasında karşılaştırmalı tutumunu sürdüren, öğrencisini bir birey olarak algılamayan, sınıf ortamı içinde öğrencisinde kabul duygusunu geliştirmeyen öğretmen, hem öğretim sürecinde hem de öğrencinin kişilik gelişiminde önemli sorunların kaynağını oluşturabilir (Topses, 2002:19).

Yapılan araştırmalarda (G.Allport) %8 dolayında bir öğretmen topluluğunun öğrenci üzerinde çok güçlü bir etkide bulunduğunu, Mc Albert 6 yıllık süre ile yaptığı çalışmada, öğretmenlerin beden hareketleriyle de %55'lik bir öğrenci grubunun etkilendiğini bulmuştur. Sonuçta öğrencilerin öğretmenlerinin söylediklerinden çok davranışlarından etkilendikleri görülmüştür. N.A. Flanders, öğretmenlerin dolaylı davranışlarının da birçok bakımdan etkili olduğunu saptamıştır. Öğretmenlerin dolaylı davranışları ile öğrenciler derslerinden daha iyi notlar almış, ileri düzeyde eleştirci bir düşünme yeteneği kazanmışlardır (Bayındır, 2001:30)

Etkili öğretim ve olumlu sınıf ikliminin en önemli değişkeni olarak, öğretmenin davranış özellikleri gösterilmektedir. Bu konuda yapılan araştıma bulgularına dayanarak başarılı öğretmenin davranış tutumları aşağıda verilmiştir:

A. Karakter Yönünden

- 1- Öğrenmek ve öğretmekten haz duyar.
- 2- Enerjik, sağlıklı ve üretkendir.
- 3- Duygusal ve düşünsel olgunluğa sahiptir.
- 4- Özgüven duygusu gelişmiştir.
- 5- Heyecan, kaygı ve gerginlikten uzaktır.
- 6- Öğrencilerini değerlendirmede nesnel davranır.
- 7- Çevresindeki insanlara sevgi ve özen gösterir.
- 8- Öğrencileri ile birlikte olmaktan haz duyar ve bu birlikteliği sevgi içinde olumlu amaçlara yönlendirir.
- 9- Coşkulu, istekli ve düzenlidir.
- 10- Doğru ve yansızdır.
- 11- Sakin, hoşgörülü ve sosyaldır.
- 12- İnsanlarla iyi ilişkiler kurma becerisine sahiptir.

13- Espirili, mantıklı ve duyarlıdır.

B. Toplumsal Uyum Yönünden

- 1- Öğretmenliğin mesleki saygınlığını yükseltecek bir kişilik örüntüsüne ve uygar bir yaşam anlayışına sahiptir.
- 2- Öğrencileri arasında farklılıklar nedeniyle öğrenme güçlükleri veya davranış bozuklukları olabileceğinin bilincindedir. Bu tür sorunların çözümünde kararlı, tarafsız ve nesnel bir tutum gösterir.
- 3- Öğrencilerini, kendi güdülerini doyurmaları için motive eder ve bu amaçla uygun eğitim yaşantıları örgütler.
- 4- Öğrencileri ile egemen olma kaygısından kaynaklanan buyurgan bir anlayışla değil, eşit ve demokratik bir yaklaşımla insancıl ilişkiler kurar.
- 5- Öğrencilerin bireysel varlıklarını ve özgün kişilik özelliklerini tanıma ve anlama yetisine sahiptir.
- 6- Anlamaya ve paylaşmaya yönelik bir öğretim stiline sahiptir.
- 7- Öğrenme-öğretme ilke ve yöntemlerini etkili bir biçimde kullanır.
- 8- İşlerini zamanında ve düzenli olarak yapar.
- 9- Öğrencilerin bireysel gelişimlerini izler ve onlara bu süreçte gerekli yardımı sağlar.

- 10- Her konuda olduğu gibi ğretim konusunda da, ğrencilerinin görüş ve önerilerine açıktır.
- 11- ğretimi, ğrencilerinin ilgi, beklenti ve gereksinimlerine yönelik bir anlayışla planlar.
- 12- ğrencilerinin ğrenme güçlüklerini anlama ve giderme konusunda, sevecen ve yardımcı bir tutum gösterir.
- 13- Yapıcı ve yönlendirici bir disiplin anlayışına sahiptir.
- 14- Davranış sorunlarını, ortaya çıkmadan önce sezebilecek mesleki öngörüye sahiptir.
- 15- Kendini yetiştirmeye karşı yoğun bir ilgi ve duyarlılık gösterir.
- 16- Çevredeki bilgi kaynaklarına ulaşmak ve bunlardan ğretim amacıyla yararlanmak için gerekli özeni gösterir (Aydın, 1998:18-19).

C. Akademik Nitelikleri Bakımından

- 1- Öğrencilerin sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunları, tutumları, zihinsel gelişimi ve gelişim ilkeleri hakkında bilgi ve deneyim sahibidir.
- 2- Öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeyleri ile ilgili ğretim tekniğı ve uygulamaları hakkında bilgi ve beceri sahibidir.

- 3- Çeşitli ön gelişimli ve farklı yaşantılara sahip öğrencilerin bireysel, grupsal ve kitlesel durumlarda etkili yönlendirme bilgi ve yeteneğine sahiptir.

D. Eğitim Hizmeti Bakımından

- 1- Eğitim etkinliklerini planlama, düzenleme, yürütme, değerlendirme ve geliştirme bilgi beceri deneyimine sahiptir.
- 2- İçerik, davranış ve görev analizleri yapma, düzenleme, uygulama ve geliştirme bilgi ve deneyimine sahiptir.
- 3- Öğrenci gereksinimlerini tanımlama, uygun yaşantılar sağlama bilgi, beceri deneyimine sahiptir.
- 4- Öğretim teknolojilerinin etkili biçimde işe koşma bilgi, beceri ve deneyimine sahiptir.
- 5- Klinik, bireysel, bağımsız, grup çalışmalarını başarılı biçimde yürütme bilgi, beceri ve deneyimine sahiptir.

E. Mesleki Yönden

- 1- Mesleğin insan yaşamı ve toplum içindeki işlevini anlar.
- 2- Mesleğin hukuki ve ahlaki yönlerini bilir, yasa ve yönetmelikleri yakından takip eder.
- 3- Meslek bütünlüğünü korur, saygınlığı artırıcı davranımlarda bulunur.

- 4- Birey ve toplum içinde gerekli olan bu mesleğin; bireysel mükemmellik, sosyal olgunluk ve ekonomik etkililik boyutlarını dengeli ve tutarlı bir şekilde geliştirir.
- 5- Alanda girişimci, yapıcı ve yaratıcı uzmandır.
- 6- Mesleki etik kuralları gereğince meslek bilinci ve statüye sahiptir.
- 7- Öğretmenin kendini iyi yetiştirmesinde artan sorumluluk duygusunu geliştirir, öğretmen sürekli olarak kendini ve mesleğini değerlendirir, meslek bilinci için mesleki olanakları oluşturur.
- 8- Toplumun beşeri kurumları, moral örüntüleri, idealleri, değerleri, gelenek ve görenekleri ile ilgili anlayışlar ve davranışlar oluşturabilecek yaşantı ortamı sağlar.
- 9- Meslekte bilimsellik ve uzmanlık ölçütlerini esas alır.
- 10- Alanda mesleki gelişim, beceri ve uygulamalar artırılarak deneyimi işbirliği ile sağlar (Hacıoğlu; Alkan, 1997:29-30).

Toplam Kalite Anlayışı ve Öğretmen

Belirli yeteneklere sahip nitelikli insanı yetiştirme çabası, bütün eğitim kurumları için önemli problemler arasındadır. Özellikle bütün ülkelerin birbirlerine kapılarının aralandığının şu günlerde, eğitimde belirli standartlara sahip olma önemli ayrıcalıklar sağlamaktadır. Eğitimde standartları sağlayabilmek için de sistem içerisinde belirli bir işbirliği oturtabilmek gerekmektedir. İşte, bütün ülkelerin

bütünleşmeye ve ortak çalışmaya başladığı günümüz dünyasında eğitim kurumlarında yetiştirilmeye çalışılan gençlik, yarının sistemini kurmada önemli görevler üstlenecektir. Gençliğin, değişen toplumların ihtiyaçlarına cevap verebilecek bilgi ve becerilerle yetiştirilmeleri eğitim örgütlerine önemli sorumluluklar yüklemektedir (Taş, 2003:1).

Bütün bunların başarılabilmesinde “kaliteye olan inanç” önemli yer tutmaktadır. Toplam kalite yönetiminin başarılı bir şekilde uygulanıp, sürekli gelişmenin sağlanabilmesinde eğitim lider ve yöneticilerinin kaliteye olan inançları ilk adımı oluşturmaktadır. Çünkü eğitim lider ve yöneticileri değişen dünya düzeninin ortaya çıkardığı rekabet ortamında eriyip yok olmamak için değil, yeni düzeni yönlendirmek için aktif rol oynamalıdır (Cafoğlu, 1996:2).

Eğitim alanında daha iyiye varmak için birçok çalışmalar yapılmaktadır. Fakat başarılı olabilmesi için çok sistemli ve çağdaş dünya ihtiyaçlarına yönelik olması gerekir. Eğitimde kalite çalışmaları ve arayışları geçmişte olduğu gibi şimdi de gelecek dünyası için de aynı derece öneme sahiptir (Peker, 1994:68).

Okullarda Toplam Kalite Yönetimi ile kazandırılacak davranışlar öğrenci-öğretmen katılımı ile önceden belirlenip açıklığa kavuşturulmalıdır. Temelde öğrenci merkezli olan bu durum öğrencinin tam öğrenmesini sağlayacak bir süreci gerekli gören bir yaklaşımdır. Öğrencinin her aşamada kazandığı davranışlar öncelikle kendisi tarafından ve bağlı olduğu grupça anında kontrol ile değerlendirilecek ve gerekli tam öğrenme sağlanabilecektir. Yani her aşamada yapılan kontrol “sıfır hatalı” üretim ya da “tam öğrenme”yi sağlamaya yönelik olacak. Grupça değerlendirilecektir. Bu yüzden mal üretimindeki “yüzde yüz kalite” eğitim açısından ise “tam öğrenme” ile eşdeğerdir denilebilir.

Bu açıdan, Toplam Kalite Yönetimi sürekli iyileştirme süreci ile üretilen mal veya hizmetin kalite kontrolünü en son noktada yapmak yerine, tüm çalışanları

katılımı ile başlangıcından itibaren her aşamasında kaliteli işlemeye özen göstermeyi gerekli kılmaktadır. Toplam Kalite Yönetiminin bu özelliği nedeniyle eğitim örgütlerinde bu yaklaşımın uygulanması sonucu toplumumuzun gereksinimi olan yeterlik düzeyi yükseltilmiş, kalite ve nitelik kazandırılmış verimli insan yetiştirme sağlanabilecektir (Peker, 1994:77-78).

Çağdaş, ideal ve başarılı öğretmen olmak ve toplam kaliteyi yakalayabilmek için şu hususlara dikkat edilmelidir:

Öğretmen öğrenci diyalogunda, öğrenciyle konuşan, bilgiyi paylaşan, rehber ve yöntem göstericisi olan, öğrenci merkezli ders işleyen, gelişmeyi sürekli kılmak için seri besleme ve kontrol edebilen, seçerek çalışmayı teşvik eden, yeterli güvenilirlik ve öğrenmeden sonra öğrendiklerini hayat süresince devam ettirebilmeyi öğreten, kızma ve suçlama yöntemlerini benimsemeyen ve dikkatli araştırmayı teşvik eden bir öğretmenlik anlayışı olmalıdır (Nas, 2001:17).

Öğremeyi Olumlu Etkileyen Öğretmen Nitelikleri

Öğretmen sorumluluğunun ciddiyetinden dolayı iyi-başarılı ve etkili olmaya mecburdur (Bilen, 1982:1)

İyi bir öğretmen, önce duygusal ve düşünsel açıdan tutarlı bir kişilik örüntüsüne sahip olmalıdır (Aydın, 1998:6). Yani söylenilen ile yapılanın tutarlı olması, benzer durumlarda, benzer olaylara, benzer tepkilerde bulunması gerekir (Aytekin, 2002:83). Öğretmenin davranışlarındaki tutarlılık ve kararlılık öğrenciyi olumlu yönde etkiler. Başarılı bir model oluşturmak için, öğretmenin doğal ve içten bir tavır göstermesi gerekir. Ayrıca davranışları anlaşılır, anlamlı ve öğretici olmalıdır (Aydın, 1998:144).

İyi öğretmen bir-iki şaka ile günü hoş yapması, öğrenciye insan olarak davranması, adıyla seslenmesi, görüşlerini ciddiye alması, onu küçümsememesi, dinleyip anlamaya çalışması, güler yüzlü olması, öğrencilerin hata yapabileceklerini kabul etmesi gerekir (Başar, 2002:78). Kendisinin de bir zamanlar çocuk olduğunu asla unutmamalıdır. Kendisini çocuğun yerine koymalı ve onun üzüntüsünü paylaşarak yardım etmelidir. Genellikle çocuk için en değerli ve hoş karşılanan yardım, onun sorununa ortak olmak, içten bir anlayış ve şevkatle yaklaşımdır. Gerçekten iyi olabilmek için öğretmen, çocuğun iç dünyası hakkında yakın bir bilgiye sahip olmak zorundadır (Suhomlinsk, 1995:44-45).

Öğretmenin alan bilgisi ve formasyonla beraber genel kültür bilgisi de iyi olmalıdır. Farklı konularda zaman zaman öğrenciye bilgi verildiğinde ders daha çekici olmaktadır. Onun için genel kültürü geliştirme yolları aranmalıdır (Karaçam, 2001:36). Öğretmen, toplumu eğiten ve yetiştiren kişidir. Bu sebeple mesleğinde başarılı bir öğretmen her zaman kendisini geliştirmeye açık olmalı ve görevinin bilincinde olmalıdır. (Kurt, 2001:38). Öğretmen sürekli öğrenen, öğrendiklerini paylaşan ve yaşama etkin bir biçimde katıldır (Aydın, 1998:6).

İyi öğretmen, belli bir öğenin öğrenilebilmesi için gerekli olan katılma ya da deneme süresinin bir öğrenciden diğerine değişme göstereceğini bilir. Bazı öğrenciler bir öğeyi çok az bir denemeyle öğrenebilirlerken diğerlerinin bu öğeyi tam olarak öğrenebilmeleri için daha fazla deneme yapmaları gerekebilir (Bloom, 1979:135).

Öğretmen; önyargılardan uzak eleştiriye açık ve karşıt düşüncelere saygılıdır. Kendisi, toplumu ve dünya ile barışıktır. Siyasal örgütler ve baskı gruplarının etkilerinden uzaktır. İnsanı, doğayı ve yaşamı sever. İnsan ilişkilerinde başarılı, bilimsel gelişmelere ve sanatsal etkinliklere duyarlıdır. Düşünme ve gözlemlerinde nesneldir, yargılarında yanılabilirliğini kabul ederek esnek ve akılcı davranır. Demokratik yaşamın ilkelerine ve insan haklarına saygılıdır. Bütün bu özellikleri

anlamlı kılan en önemli öğretmen niteliği ise öğrencileri sevmek ve onlara güvenmektir (Aydın, 1998:6-7).

İyi bir öğretmen; kaygı ve gerginliği her zaman anlar ve bunu en aza indirir. Öğrencilerin birey olduğunu ve bireysel ilgiye gereksinim duyduğunu fark eder ve öğrencilerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlar. Çalışmaya yürekten inanır ve bunu olumsuz bir baskı yaratmadan gerçekleştirir. Öğrencileri ve aileleri olumlu bir şekilde değerlendirir ve çalışma ortaklığı kurması gerektiğini anlar. Bağırmaktan kaçınır, serinkanlı ve disiplinlidir. Eleştiriden çok övgüyü tercih eder. Öğrencilerin coşkusunu, yeteneğini ve bireyselliğini fark eder. Yaratıcılık ve merak unsurlarını öğrenme deneyimlerinde anahtar olarak kullanır. Her kurumda değişikliği olumlu ve gerekli olarak görür. Öğrencilerin özelliklerine ve konuya uygun öğretim biçimleri geliştirir (Varış ve diğerleri, 1998:165).

Öğretmen, öğrencisinin bilme, öğrenme istek ve merakının uyarılmasında, yönlendirilmesinde ve doyurulmasında önemli rol oynar. Bu rol öğretmenin kişiliği ve meslek bilgisi ile yakından ilgilidir. Şöyle ki, öğretmenin sınıftaki tutumu, öğrencilerin ya korku içinde ya da huzur içinde bulunmalarına neden olur. Çok sert öğretmenin sınıfındaki öğrenciler çoğu zaman huzursuzdur. Buna karşılık öğrencisini anlayan, ona saygılı olan, yani sınıfta rahat bir hava yaratan bir öğretmenin sınıfında öğrenme kolaylaşır. Sınıftaki öğrencilerin tümünün öğretmenlerinden sevgi ve ilgi bekledikleri hiçbir zaman unutulmamalıdır. Yine öğrencileri tarafından sevilen öğretmenlerin nasıl başarılı oldukları, sevilmeyenlerin ise bütün çabalarına rağmen bir sonuç alamadıkları her zaman görülmektedir (Büyükkaragöz, 1997:38).

ÖĞRETMEN VE KİŞİLİK

Öğretmen Kişiliğinin Eğitimsel Yaşantıdaki Yeri

Kişilik özellikleri bireyin davranışlarını etkileyen en önemli faktördür. Öğretmenin kişiliği ise öğrenci ile kurabileceği iyi iletişimin, öğrencide yaratabileceği olumlu değişikliklerin ve faydalı aktivitelere yönlendirmenin belirleyicisidir (Yaman ve diğerleri, 2000:1).

İyi bir öğretmende bulunması gereken kişilik özellikleri büyük ölçüde öğrenme ile kazanılabilir. Meslek içinde doğuştan iyi öğretmenler vardır; fakat bunlar bir elin parmaklarıyla gösterilecek kadar azdır. Başarılı öğretmenlerin çoğu bu özellikleri çalışarak kazanmışlardır (Büyükkaragöz, 1997:14).

Öğrencilerin yalnızca okula ilişkin çalışmaları değil, tüm kişiliği, öğretmenlerin tutum ve kişiliğinden etkilenmektedir (Selçuk, 1994:139). Bu nedenle öğretmenlerin, ideal öğretmenin kişilik özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Ruh sağlığı bozuk bir öğretmen, öğrencilerde korku, endişe, güvensizlik ve nefret duyguları uyandırmaktadır (Bilgen, 1997:61). Öğretmenler üzerinde yapılan araştırmalar, kişilik bakımından yeterli bir öğretmenin öğrencileri olumlu yönde etkilediği, zayıf bir öğretmenin ise öğrencileri okuldan ve hatta öğretmenden soğuttuğunu göstermiştir (Oğuzkan, 1989:44).

Öğretmenin kişiliği hiçbir zaman öğrenciyi olumsuz olarak etkilememelidir. Öğretmenin kişiliği, her zaman herkesçe kabul edilebilir, mesleki ve demokratik ideallere bağlı bir kişilik olmalıdır.

ÖĞRETMEN VE İLETİŞİM

ÖĞRETİMDE İLETİŞİM

Öğretimde İletişim Faktörü

İletişim; insanlar arasında duygu, düşünce ve bilgilerin her türlü yolla başkalarına bildirimidir. Tüm yaşamı boyunca, psikolojik olarak insanın, varlığını bildirmek ve varlığının farkındalığının kendisine bildirilmesi ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç içindeki insan, sözlü veya sözsüz çeşitli iletişim yollarına kaçınılmaz olarak başvurur. Her türlü iletişim insanın psikolojik gereksinimlerinin sonucudur. Kendisini tanıması, tanıtması ve dönüt alarak kendini değerlendirmesinde bu iletişim süreçleri önemli rol oynar (Kuzu, 2003:1).

Sınıf ortamında etkili bir iletişimin gerçekleşebilmesi için öncelikle öğretmen ve öğrenciler arasında sağlıklı bir iletişim kurulmalıdır (Ünal, 2003:1). Öğrenci her öğretim düzeyinde ve her zaman gönüllü taraf olmayabilir. Öğretim-öğrenim sürecini gönüllü, dolayısıyla verimli kılacak olan öğretici-öğrenci arasında kurulacak özel bağdır ki bu da öğretimin amacına ulaşmasında öğretim felsefesi ve yöntemleri kadar önemli bir diğer araç olan bazı temel iletişim becerilerinin bilinmesini ve uygulanmasını gerektirir. Bu becerilerin temeli de konuşmaya dayanmaktadır. Konuşma, yapıcı veya yıkıcı olma özellikleri ile öğretmen öğrenci ilişkilerinin niteliğine ve düzeyine önemli katkıda bulunur (Açıkgöz, 1996:3).

İletişim iyi yönetilen sınıfların odak noktasını oluşturur. Çağdaş okullarda, öğretmenin anlattığı, öğrencinin dinlediği tek yönlü iletişim anlamını yitirmiştir. Konuşma ve dinlemenin birlikte olduğu, öğrencilerin duygu düşünce ve fikirlerini açıkça ortaya koydukları çok yönlü iletişim becerilerini tüm öğretmenlerin öğrenmesi bir zorunluluktur. İletişimin olmadığı yerde ne öğrenme, ne öğretme söz konusu olabilir (Altıntaş, 2001:129).

Öğretimin etkili olmasında iletişim baş rolü oynamaktadır. Bunun için öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olması ve bunları öğrencilere de kazandırmaya çalışması gerekmektedir (Kuzu, 2003:8). Etkili iletişim becerilerini kullanma, öğrenci gereksinimlerini karşılamanın yanı sıra, öğretmenlerin kendi gereksinimlerini de daha iyi karşılaması ve mesleki hedeflerini gerçekleştirmesine de olanak sağlar (Celep, 2002:133).

İyi öğretmenleri, kötü öğretmenlerden ayıran bilginin ötesinde ses tonu ve beden dillerini kullanmalarıdır. Kişilerarası iletişimin üç ögesi vardır: Sözcükler, ses tonu ve beden dili (Altıntaş, 2001:132). Cooper (1985). Beden, ses ve sözcüklerin iletişimi ne kadar etkilediğini belirlemek için yaptığı araştırma sonucunda; bedenin %60, sesin %30, sözcüklerin %30 oranında etkili olduğu sonucuna varmıştır (Güçlü, 2002:155). Sözcükleri kullanma tarzı kadar bakış, duruş, hareket, sesin kullanımı ve kıyafeti yoluyla sürekli mesaj gönderme söz konusudur. Sözsüz iletişimin unsurları, bazen sözel unsurlardan daha önemlidir. Genellikle öğretmenler ve öğrenciler birbirlerine ve okula ilişkin duygu ve tutumlarını, farkında olmadan sözel olmayan göstergeler yoluyla açığa vururlar. Öğretmenlerin sözsüz mesajlarının ve bunların öğrenciler üzerindeki etkisinin farkında olması gerekir (Altıntaş, 2001:132).

İLETİŞİM SÜRECİ DEĞİŞKENLERİ

İletişimin Fizik Değişkenleri

Sözlü sözsüz davranışlar yanında iletişimde doğrudan etkili olan bazı fizik etkenler de vardır. Bu etkenler sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesine engel teşkil ederek öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci bağlantısını kesintiye uğratmaktadır. Bunlardan bazıları:

a-Öğretmenin sınıf önündeki duruşu: Öğretmen, öğrenen grubun içinde olması gereken bir kişidir (Bayındır, 2001:37). Öğretmenin sınıfın ne zaman neresinde bulunacağı, amaçlarına ve yaptığı etkinliğin türüne göre değişir. Zamanının çoğunu masasında geçiren öğretmen, olumsuz davranışlarla daha çok karşılaşır. Öğretmen yerini belirlemede, sınıfın tümünü görebilmeyi, öğrenci davranışları ve öğretim etkinliklerine göreliği, ilkeler olarak almalıdır (Başar, 2002:67).

b-Öğrencilerin sınıf içi yerleşimi: Sağlıklı ve etkin bir iletişimi gerçekleştirmek için, öğrencilerin birbirlerinin yüzlerini görebilecek şekilde oturtulmaları gerekir. Bu arada öğretmen her öğrenciye mümkün olduğunca yakın bir fiziksel konumda bulunmaya önem göstermelidir (Aydın, 1998:9).

c-Yazı tahtası ve iletişim: Yanlış kullanımı ile disiplin bozabilir. Yazı tahtasının kullanılmasında ilk kural; ona yakın durulmasıdır. Tahtayı kullanan bir öğretmenin yüzü kesinlikle uzun süre yazı tahtasına dönük olmamalıdır (Küçükahmet, 1986:90).

d-Öğretmen giyim-kuşamına ve temizliğine çok önem vermelidir. Zira öğrenci, öğretmenin, tırnaktan saça kadar bütün azalarını süzer. Bir açık yakaladığı zaman mutlaka eleştirisini yapar. Giysilerin ütülü ve şık olması öğretmen için artı bir puandır (Karaçam, 2001:50). Kirli, bakımsız, özensiz bir giyim, öğrenciyi güdüleyemez. Öğretmenin model olması davranışta olduğu kadar görünüşte de önemli görülmektedir. İnsanlar hakkında ilk yargımız dış görünüşlerinden de kaynaklanır (Başar, 2002:70).

Etkin Dinleme

Etkin dinleme empatidir. Empati, kendimizi karşıımızdakiinin yerine koyarak, onun gerçeklerini ve duygularını anlama yeteneğidir. Etkili öğretmen öğrenmeyi

kolaylaştırıcı ve empatiktir. Öğretmenin kendisini öğrencisinin yerine koyarak olaylara onun gözüyle bakmasını gerektirir. Empatik anlayışın bir sınıf ortamında yer alışı öğretmenin öğrencisine insan olarak duyduğu saygıyı güçlendirmektedir.

Bir bireyin sık sık empatik olarak anlaşıldığını hissettiği bir ortamda bulunması, onun psikolojik sağlığına ve kişisel büyümesine yardım eder; çünkü böyle bir ortam gereksinim doyumuyla sonuçlanarak, sorun çözmeyi kolaylaştırır. Etkin dinleme, anlama ve işitilen fikirlerdeki özü kavrama yeteneğidir. Düşünme gibi etkin dinleme de yoğun bir süreçtir (Altıntaş, 2001:139-140).

Etkin dinleme savunmayı azaltan, öz güveni zedelemeyen bir iletişim tekniğidir. Aynı zamanda duygusal olarak gerilimi azaltır. Etkin dinleyici olmak; karşıdakinin duygularını anlayabilmek, tanımlayabilmek, onlara zamanında yanıt verebilmek ve onları kendi sözcükleriyle tekrarlayarak konuşanın onayını almaktır (Kuzu, 2003:7).

Sınıf ortamında etkin dinleme öğrencinin ilettiğini, öğretmenin doğru olarak anlamasını sağlar, aynı zamanda da öğrenciye, öğretmenin de onu anladığını gösterir (Gordon, 2002:60)

Öğrencilerle iletişimde; iyi bir dinleyici olmak, ses tonu, yüz ifadeleri, jest ve mimikler, beden dili vb. dikkat edilmelidir. Kişilerin iletişimde kendini iyi ifade etmesi ve karşısındakini iyi anlaması için uygun dinleme ve konuşma alışkanlıklarını kazanmış olması gerekmektedir. Etkili dinleme becerisi kazandıran öğretmenler, öğrencilerin düşünme, tartışma ve soru sorma gibi alışkanlıklarını daha iyi pekiştireceklerdir (Tezcan, 1994:247).

Ben Dili Kullanmak

Günlük yaşamda kızgınlık duygularımızı dile getirmek için genelde sen dili kullanılır. Sen dili suçlayıcı ve olumsuz olduğu için, mesajı alan kişide savunucu tutum veya güvensizlik oluşturur. Öğretmenler sen dilini kullanarak öğrencilerini eleştirirken, istenmeyen davranışların kalkmasında çok az etkisi olmasına karşın, öğrencinin benlik saygısı zedelenmesi ve öğretmeni ile iletişiminin bozulması açısından, olumsuz etkilerinin çok fazla olduğu görülmektedir.

Sen dili yerine ben dili kullanıldığı takdirde, öğrenciyi olumsuz olarak yargılayan mesajlar yerine, öğretmenin sorun karşısındaki duyguları dile getirilir. Böylece öğrenci, doğrudan kendi kişiliğine yönelik olumsuz bir yargı ile karşı karşıya kalmadığı için öğretmenle öğrenci arasındaki iletişim bozulmaz (Altıntaş, 2001:140).

Ben dilinin kullanıldığı mesajların etkili olabilmesi için üç ögeyi içermesi gerekmektedir:

- 1- Sorun olan davranışın açık bir tanımı yapılmalıdır.
- 2- Sorun olan davranışın, öğretmen üzerindeki etkileri belirtilmelidir.
- 3- O davranışa yönelik duygular ifade edilmelidir.

Örneğin “Ben ders anlatırken, arkadaşınla konuşma” yerine “ Ben ders anlatırken kendi aranızda konuşursanız dikkatim dağılıyor, rahatsız oluyorum” denilebilir. Daha sonra öğretmen, öğrencilerin niçin konuştuklarını da araştırabilir. Öğretmenin açık, yargılayıcı olmayan tutumu, öğrencilerin de açık olarak doğrudan kendilerini ifade etmelerini kolaylaştırır. Ben dili etkin dinleme tekniklerinin bir arada kullanılmasıyla, sınıf içinde soruna yol açan davranışlar daha kolay ve doğru saptanarak gerekli önlemler alınabilir.

Göz Teması

Kişiler arası ilişkilerde, iletişim kurulan kişinin doğrudan gözlerine bakmak, genellikle “Sana ve senin anlattıklarına önem veriyorum” mesajını, sözsüz bir biçimde diğer kişiye iletir. Öğretmenlerin de öğrencileriyle iletişim kurarken gözlerinin içine bakması öğrenciye “Ben ve benim anlattıklarım dinlemeye değer” mesajını vererek öğrencilerin benlik saygılarını artırıcı etkiler yaratabilir. Ders anlatırken öğrencilerle gözle iletişim kurma, öğrencilerin konu üzerinde dikkatlerini toplamalarını da kolaylaştıracaktır (İpşir, 2002:3).

SINIF YÖNETİMİ VE ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI

SINIF YÖNETİMİ

Sınıf Yönetimi Kavramı

Sınıf yönetimi öğretmenin en önemli görevlerinden biridir (Bacanlı, 2002:234). Sınıf yönetimi; etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayacak şekilde, sınıf etkinliklerinin öğrencilerle birlikte, öğrenciler için yönetilmesidir (Başar, 2002:4). Sınıfın iyi yönetilmesi, eğitimde başarılı olmak için ilk adım olarak kabul edilmektedir (Çalık, 2002:3). Sınıf yönetimi sayesinde, öğretime ayrılan zaman artar, dolayısıyla boşa giden zaman azalır, sınıfta düzen ve tutarlı beklentiler gelişir, vb. (Bacanlı, 2002:234).

Etkili bir yönetim; öğrencilerin, eğitim etkinlikleri içinde veya dışında planlı davranmalarını sağlayıp katılımlarını en yüksek düzeyde tutarak öğrenmeleri kalıcı kılma, öğretim zamanını en iyi şekilde kullanma aynı zamanda düzeni bozan istenmeyen (problem) davranışları en aza indirme açısından gereklidir (Sadık, 2000:3).

Gordon'a (2001) göre iyi ve etkili bir sınıf yönetimi, öğrencileri her türlü fiziksel saldırıdan, sağlıksız çevre koşullarından ve psikolojik açıdan kötü olan bütün davranışlardan korumalıdır.

Etkili sınıf yönetimi, etkili öğretmenlerle gerçekleşebilir. Etkili öğretmenler, mesleki bilgi, beceri ve tutmlara sahip olan ve bu özelliklerini, amaçları başarmada uygun şekilde kullanabilen öğretmenlerdir. Etkili öğretmenler, yetenekli, performans düzeyleri yüksek ve istenen eğitim amaçlarına göreceli olarak ulaşabilen öğretmenler olarak bilinir. Bu öğretmenler, kurallar ihlal edildiğinde tepki verir, tehdit etmez ve öğrenciyle çok nadir durumlarda karşı karşıya gelirler. Bu öğretmenler, sınıfın birer yöneticisi olarak çocukların güçlü yönlerini daha etkin, zayıf yönlerini ise zararsız hale getirmeye çalışırlar. Buna karşılık etkisiz öğretmenler, bozucu davranış, ancak yaygın ve ciddi bir hal aldığı anda tepki verirler. Öğrenciyi sık sık tehdit eder ve onlarla karşı karşıya gelirler (Balay, 2003:19-20).

Sınıf Yönetimi ve Boyutları

Sınıf yönetiminin tanımı açılımlandığında sınıf yönetimini etkileyen birçok değişkenin olduğu görülür. Sınıf yönetimini etkileyen değişkenler; sınıfın fiziki ortamı ve düzeni, plan-program etkinlikleri, zaman kullanımı, ilişki düzenlemeleri ve davranış düzenlemeleri olmak üzere beş boyut içerisinde ele alınmaktadır (Saritaş, 2001:48).

Sınıfın Fiziki Ortamı ve Düzeni

Sınıf ustaca düzenlenmiş bir çevre olmalıdır; çünkü davranış değiştirmenin çok etkili bir yolu, çevreyi değiştirmektir (Gürsoy, 2001:7). Sınıfın genişliği, sınıf alanının çeşitli etkinliklerin yapımı için bölümlenmesi, ısı, ışık, gürültü düzenekleri, renkler, temizlik, estetik, eğitsel araçlar, oturma düzeni, öğrencilerin gruplanması bunların başlıcalarıdır (Başar, 2002:4-5).

İyi düzenlenmiş sınıf ortamları öğrenciyi okula gelmeye, sınıfa girmeye, ders dinlemeye ve katılıma güdüler. Eğitim amacıyla yapılandırılmış, düzenlenmiş, çeşitlendirilmiş, uyarıcı ortamlarda öğretme ve öğrenme daha etkili gerçekleşir. Eğitime uygun olarak yapılanmış sınıflar hem öğrenmeyi kolaylaştırmakta hem de öğrenilenlerin hatırlanmasına yardımcı olmatadır. Sınıf ortamlarının iyi düzenlenmesi bile kendi başına sınıfta istenmeyen davranışları kısmen azaltabilir. Her davranış kendine uygun bir ortamda meydana gelir. Kabul edilemez davranışları değiştirmenin en etkili yollarından birisi çevreyi değiştirmektir.

Sınıfın fiziki yapısı ve düzenine ilişkin her faktör eğitim etkinliklerini, öğrenci davranışlarını, onların birbirleriyle ve öğretmenle olan etkileşim ilişkilerini etkiler. Sınıfın fiziki ortamı, düzeni ve şartları öğrencilere bireysel, sosyal ve zihinsel gelişim özelliklerine uygun toplu öğrenme olanakları içermelidir. Sınıf ortamı, öğretmenin enerjisini salt öğrenci kontrolü için değil, etkinlikler için kullanmasına olanak sağlamalıdır. Sınıftaki her türlü düzenleme öğrencilerle birlikte planlanmalı ve hayata geçirilmelidir (Sarıtaş, 2001:48-49).

Plan-Program

Öğretim etkinliklerinin en rasyonel ve düzenli bir şekilde nasıl öğretileceğinin ortaya konulmasıdır. Yıllık, ünite ve günlük ders planları yapmanın yanı sıra araç-gereç seçme, sınav hazırlama ve sınıf çalışmalarının iyi bir şekilde yapılmasını sağlama işlerinde etkili olabilmek için öğretim etkinliklerini planlamaları gerekir. Sınıf yönetiminin ikinci boyutunu oluşturan plan-program etkinlikleri, geçmişi ve var olan durumu ele alarak geleceği görme ve şekillendirme de amaçlı çabalar görülebilir (Çalık, 2002:3).

Zaman Düzeni

Zamanın etkili bir şekilde kullanımı, öğretmenin öğrenciye belirli bir ders saati içerisinde kazandırması gereken bilgi, tutum ve davranışların istenilen düzeyde oluşmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Terzi, 2002:2). Sınıf içinde geçirilen zamanın çeşitli etkinliklere dağılımı, ders dışı ve dersi bozucu etkinliklere harcanmaması, sıkıcılığın önlenmesi, devamsızlığın ve okuldan ayrılmanın önlenmesi, bu boyut içinde görülebilir. Zamanı kullanmanın en önemli koşulu planlı olmaktır. Etkili bir öğretmen, tüm öğrenme-öğretme etkinliklerini önceden planlayan öğretmendir. Bu nedenle okulda ve özellikle de sınıfta geçen zamanın öğrenme etkinlikleriyle geçirilmesine dikkat edilmelidir (Çalık, 2002:3-4).

İlişki Düzenlemeleri

Sınıf kurallarının belirlenip öğrencilere benimsetilmesi, sınıf yaşamının kolaylaştırılmasına yönelik öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ilişki düzenlemeleri, özellikle bir sonraki boyut olan davranışı da şekillendirici etkinliklerdir.

Davranış Düzenlemeleri

Sınıf ortamının istenen davranışı sağlayabilir hale getirilmesi, sınıf ikliminin olumlulaştırılması, sorunların ortaya çıkmadan önce tahmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, yapılmış olan istenmeyen davranışların değiştirilmesi bu boyuta ilişkin olarak söylenebilir (Başar, 2002:5-6).

Biehler ve Snowman (1986)'e göre bir sınıfın iyi yönetilip yönetilmediğinin dört göstergesi vardır. Bunlar:

1. Öğrenciler kendilerinden ne beklendiğini biliyorlardır ve bekleneni yaptıklarında başarı duygusu yaşarlar.
2. Öğrenciler, öğretmenin yönlendirdiği öğretim etkinlikleriyle meşguldürler.
3. Boşa geçen zaman, karışıklık ve kesinti çok az olur.
4. Anlamsız olmayan, işe yönelik bir hava vardır, ama aynı zamanda sınıfın atmosferi rahat ve hoştur (Bacanlı, 2002:240-241).

SINIF DİSİPLİNİ VE ÖĞRETMEN

Sınıf Yönetiminde Disiplin Faktörü

Öğretmenin mesleki bilgisini sınıfında uygulayabilmesi, istediği metod ve tekniklere yer verebilmesi, normal olarak dersini işleyebilmesi, imtihanlarını yapabilmesi, hem kendinin hem öğrencilerinin sınıfta mutlu olabilmeleri disipline bağlıdır. Disiplin; fert ya da grupların, eğitimin amaçlarına ulaşmaları için davranışlarını kontrol altına almalarıdır (Büyükkaragöz, 1997:265).

Kısaca disiplin amaç değil, eğitimin amacına erişmek için bir araçtır. Bu bakımdan çağdaş okul, karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı ortamda, sağlıklı bir çalışma ve yaşama düzenini kurmaya ve geliştirmeye çalışır (Alıcıgüzel, 2001:165).

Disiplin öğrencilerin bir asker davranışına girmesi, sınıfta kıpırdamadan oturması, öğretmenin karşısında korkuyla durması, öğretmenin kızarak, azarlayarak onları yönetmesi değildir. Okulda öğrenciyi severek, okşayarak onun şahsiyetine saygı duyarak ve onu kırmadan disiplin sağlamak esastır. Aslında iyi fakat zor olanı budur. Kızıp korkutularak yaptırılan davranışlar geçicidir. Böyle olduğu zaman öğrenciler öğretmen sınıfta olduğu sürece iyi davranışları gösterirler. Öğretmen sınıftan ayrılınca onlar eski davranışlarına dönerler. Halbuki bizim istediğimiz öğrencinin isteyerek yaptığı kalıcı davranışlardır.

Son zamanlarda “disiplinli sınıf” anlayışımız değişmiştir. Modern eğitim anlayışı, daha akılcı bir disiplin görüşünü benimsemiştir. Modern sınıfın havası dedelerimizin zamanındakinden daha az baskılıdır. Serbestlik derecesi öğretimin özelliğine göre değişir. Mesela, anlatma ve gösteri metodları yüksek ölçüde sessizlik ve dikkat ister. Labaratuvar ve işlik çalışmaları ise sesli çalışma gerektirir. Modern dershanede bazı öğrencilerin görevleri üzerinde birbirleriyle alçak sesle konuşmaları, ötekilerin sınıfta dolaşmaları, bazılarının da sıralarında yalnız başlarına oturmaları olağandır. Dershane aynı anda birçok işin görüldüğü büyük bir büroya benzer. Büro ilk bakışta karışık görünür ancak, dikkatle gözlenirse faaliyetlerin amaçlı olduğu görülür. Modern sınıf ta böyledir. Daha eski yüzyılların sınıflarıyla karşılaştırıldığında modern dershane gürültülü ve karışık görülebilir. Karışıklık gibi görünen faaliyetler amaçlıdır. Gürültü, çalışma halindeki sınıf makinasının sesidir (Büyükkaragöz, 1997:265).

Disiplin, sadece uyulacak sıradan kurallar olarak görülmemelidir. Disiplin kavramı uygulamada genellikle istenmeyen davranış sonucunda ceza verme ile eş anlamlı olarak ifade edilmektedir. Cezalandırma, disiplinin işlevlerinden sadece birisidir. Disiplinin, özdenetim, kişilik kazanma, toplumsallaşma, takım üyeliği kazanma, değer verme, tarafsızlık, sorumluluk, güvenirlilik, iyi alışkanlık, içselleştirme, amaçlı ve kooperatif etkinlikler gibi başka işlevleri de bulunmaktadır.

Okulda disiplini sağlama işi, basit bir sorun olarak görülmeden, yeterince çaba, zaman, kaynak, uzmanlık, sabır, dayanma gücü ve yaratıcılık gerektirmektedir (Sarıtaş, 2001:55).

Sınıf, öğretmen ve öğrencilerin bir ortak amaç etrafında istekle bir araya geldikleri bir ortak yaşantı alanıdır. Bu ortak amaç ve yaşantı, öğretmen ve öğrencilerin özgün hak ve sorumluluklarının karşılıklı ayırında olmakla anlamlı olabilir. Bu çerçevede sınıfta yer alanların ortak yaşantıyı kolaylaştıracak davranışlar sergilemeleri bir zorunluluktur. Aslında öğrenciler istenmeyen davranışlar

sergilemeye yönelik özel bir amaçla sınıfa gelmezler ancak, birçok faktörün etkisiyle, bazıları kendilerini böyle bir ortamın içinde bulurlar. Öğrencinin sınıf ortamında sergilediği kontrolsüz davranışlar başkalarının haklarını, aşırı kontrollü davranışlar ise kendisinin haklarını engellemesi açısından istenmeyen davranışlardır (Sarıtaş, 2001:69).

Etkili disiplin büyük oranda, öğretmenlerin öğrencileriyle olan ilişkilerinin nasıl olduğuna bağlıdır. İyi öğretmen öğrenci ilişkilerini cesaretlendiren öğretmenler çok az disiplin sorununa sahiptirler (Celep, 2002:268).

Öğretmenin Disiplin Sağlayıcı Davranışları

Öğretmenler, sağlıklı ve yapıcı bir disiplin anlayışına sahip olmalıdır. Öğretmenlerin bir kısmı fazla gevşek, bir kısmı ise çok sert davranmakla eleştirilir. Gerçekten “davranış değiştirici” olan öğretmenin bu iki sivri uçtan kaçınması mesleğinde başarılı olması için gereklidir. Aslında, disiplin, etkili bir öğretim için öğrencide kişisel kontrolü sağlayıcı, öğretme ve öğrenme durumunu düzenleyici bir iştir. Disiplin düzenli ve demokratik yaşamın vazgeçilmez bir unsurudur. Böyle bir disiplin anlayışını yerleştirip geliştirme ancak okul yıllarında gerçekleşebilir (Bilen, 1982:3).

Öğretmenler; istenmeyen ve sınıf düzenini bozan davranışlar meydana gelmeden önlem almalıdırlar. Öğrencilerin sınıf etkinlikleriyle uğraşlarını sağlamak için öğretmenlerin yaptığı her hareket istenmeyen davranışı önleyici tedbir olarak kabul edilebilir. Öğrencilerin yapıcı bir etkinlikle uğraşmaları, uygunsuz davranışlarda bulunma ihtimallerini azaltacaktır. Sınıf yönetimi önemlidir ve sınıf yönetiminin karakteristik etkisi birkaç kontrol yöntemiyle ortaya çıkar. Bu yöntemlerden bazıları şunlardır:

Planlı Çalışmak

Yapılacak çalışma planıyla sınıf içinde oluşacak karmaşıklıklar önlenebilir ve öğretmen sınıftaki zamanını daha etkili kullanabilir. Planlı çalışmada, ihtiyaç duyulan materyaller zamanında sağlanır, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin neyi, nasıl, ne zaman, ne kadar yapacakları belli olur. Öğretmen nasihat eden kişi olmaktan çok planı üzerine yoğunlaşır. Planlama geniş bir çerçevede düşünülmelidir. Öğretmenin akademik çalışmalar için yaptığı yıllık, ünite, günlük planların yanı sıra öğretmenin çalışma alanına giren her şey planlamanın bir parçasıdır. Örneğin; materyallerin hazırlanması, kağıtları dağıtma ve toplama, derse giriş-çıkış, günü bitiriş, yoklama yapma vb. durumları planladığı ölçüde öğrencilerin istenmeyen davranışları yapma olasılığı azalacaktır.

Akıcı Etkinlik

Öğrencilere “hiçbir şey yapmadan” geçirebilecekleri birkaç dakika bile süre tanınmamalıdır.

Cruickshank ve diğerlerinin belirttiklerine göre Kounin ve diğerleri tarafından yapılan araştırmalarda ortaya çıkan, iyi sınıf kontrolünün önemli bir özelliği, sınıf etkinliklerinin kesintiye uğramadan devam etmesini sağlamaktır. Etkili sınıf yöneticileri, etkinliklerini hem sınıf içi hem de sınıf dışı kesintilerden korurlar ve böylece öğrencinin derse dikkatlerini ve katılımlarını daha iyi sağlarlar.

Öğretmenin kesintisiz bir etkinlik akışı sağlayabilmesi için pek çok yol vardır. Örneğin; öğretim sırasında canlılığı korumak, fazla hızlı adımlarla gitmemek ya da sunumu yavaşlatmak, direktif ve bilgileri açık bir şekilde sunmak, projeler üzerinde çalışırken neler yapılacağını söylemek ya da tahtaya yazmak. Neler yapacağını bilen öğrencinin dersi bölme ihtimali daha azdır.

Tutarlılık

Öğrenci göstermesi istenilen davranışlar konusunda öğretmenin tutarlı olduğunu bilirse öğretmenin iyi disiplin sağlama şansı daha fazla olur. Tutarlılık, sınıf ve okul kurallarını uygulamada çok önemlidir.

Öğretmen Kontrolü

Sınıfta neler olduğunun farkında olmak, önlemek için oldukça önemlidir. Dikkatli bir öğretmen, yardıma ihtiyacı olan öğrencileri fark edip onlara yardım eder ve öğrenci davranışlarını yapıcı şeylere yönlendirip istenmeyen durumların ortaya çıkmasını engeller. Öğretmen kontrol yaparken aynı zamanda öğrencilerin ne derece ilerlediklerini de öğrenir. İyi bir kontrolün pek çok bileşeni vardır. Bunlar sık sık sınıf içinde dolaşmayı ve görsel taramayı içerir (Tertemiz, 2002:67-68).

Kurallar Belirlemek

Disiplin bir bakıma kurallar bütünüdür. Eğitimcilerden büyük bir kısmının işaret ettikleri gibi kuralsız oyun olmadığı gibi, kuralsız toplum olamaz. O halde, kurallar, ilişkileri düzenleyen ilkelerdir. Kurallar saptanmalı, bu kurallar öğrencilerin hizmetine sunulmalıdır. Tarafsız bir yöntemle uygulanan kurallar dayanışmanın temelini oluştururlar (Bilen, 1982:3). Kurallar önceden oluşturulursa (kural bozulmadan) ve gerekli durumlarda öğrencilere hatırlatılırsa onları cezalandırma gereği en aza inmiş olur. Uzun uzun öğütler vermek, nasihat etmek, öğrencileri suçlu hissettirmek öğrenciler arasında kızgınlık ve düşmanlık duygularını güçlendirir. Öğretmen basitçe ve nazikçe kuralı ve bozulduğunda doğuracağı sonuçları açıklamalıdır.

Öğretmen öğrencilere kurallara neden ihtiyaç duyulduğunu bir tartışma ortamı içinde anlatmalıdır. İhtiyaç kalmayan bir kural gerektiğinde atılmalı ya da

değiştirilmelidir. Öğrencilere kuralları kendilerinin oluşturmaları için fırsatlar tanınmalıdır. Öğrenciler oluşturdıkları kuralları sahiplanırlar, uygularlar ve ihlal edildiğinde kendi kendilerine uyarıda bulunurlar (Tertemiz, 2002:68).

Sınıf İçinde İstenmeyen Davranışlar

Sorun olarak görülen davranışlar sınıf içinde diğer öğrencileri rahatsız eden, sınıf etkinliklerini bozan, okulun ve öğretmenin kanuni beklenti ve kuralları ile ters düşen ya da sınıfta karışıklık yaratan türdeki davranışlardır (Tertemiz, 2002:64).

Bir sınıfta istenmeyen davranış sorunlarının olması kaçınılmazdır (Balay, 2003:111). Disiplin sorunlarını çözmenin aracı istenmeyen davranışların nedenlerini tanımaktan geçer. Sorunların çözümü belirli nedenlerin ele alınmasında saklıdır (Tertemiz, 2002:65). Sınıf içinde istenmeyen davranışlara yol açan faktörlerin başlıcaları; öğrenci özellikleri, program ve öğretim yöntemleri, sınıfın yapısı, öğretmen özellikleridir (Sarıtaş, 2001:71). İstenmeyen davranışın hangi faktör veya faktörlerden kaynaklandığını belirleyip ona göre çözüm yoluna gidilmelidir.

Öğretmenler genellikle bu davranışların nedenlerini aile ve çocuğun okul dışındaki arkadaş çevresine bağlayıp medyada şiddet içeren yayınlara atıfta bulunurken, aileler; okulların çocuklar için yeterli olmadığını ya da okulların çocuklardan çok fazla şey beklediğini iddia etmektedir. Yöneticilerin açıklamaları ise genellikle öğrencilerin öğrenmeyle fazla ilgilenmediği, öğretmenlerin umursamadıkları, ailelerin de şikayet etmeyi sevdikleri şeklindedir. Bu durum okullardaki problem davranışlar hakkında yapılan tartışmaların çoğu zaman davranışın türüne göre geçerli fikir ve söylentilerden oluştuğu şeklinde yorumlanabilir. Sınıf ortamının, çocukların evin dışındaki zamanlarının büyük çoğunluğunu harcadıkları yer olduğu göz önüne alındığında etkili öğrenmelerin oluşması, olumsuz davranışların değiştirilmesi ve başarılı toplumsallaşmanın

gerçekleşmesi için pozitif değişkenleri belirleyici bir çaba içerisinde çocukların bu ortamda nasıl davrandıklarının dikkatli bir biçimde gözlenmesi ve belirlenmesi gerekliliği açıktır (Sadık, 2000:4).

Öğrencinin yanlış davranışlarının üç temel nedeni olarak Harris (1991) şunları söylemektedir: Öğrenci, nasıl davranılacağını bilmediği için yanlış yapar, ona öğret. Öğrenci davranışı bilir, zamanını bilmez, uygun zaman için belirlediğin işareti ver. Davranış ve zamanını bilir, araya unuttur, çoğu zaman yanlışının farkında değildir; kendini yönetme tekniklerini öğret (Başar, 2002:137).

Öğretmenin öğretim amaçlarını çocuklarda gerçekleştirebilmesinin ön koşulu davranışları ve öğrenmeyi yeterince yönetmeyi gerektirir. Davranışların iyi yönetildiği sınıfta, öğrenciler öğretim amaçlarını gerçekleştirir ve amaçların gerçekleşmesini engelleyen davranışlar görülmez (Özyürek, 1997:9).

İstenmeyen Davranışlarda Etken Olan Öğretmen

Öğretmenin nitelikleri, özellikleri çerçevesinde sınıfta sergilediği davranışlar, öğrencileri çok yönlü ve yakından etkiler. Genellikle olumlu etkilemenin yanında, birçok nedenden dolayı öğretmen, öğrenciyi istenmeyen davranışlara yöneltebilir. Öğretmenler, bu davranışları bilinçli olarak öğrencileri incitmek için değil, daha çok kişisel, mesleki eğitim ve ortamlara ilişkin eksikliklerden dolayı yaparlar (Sarıtaş, 2001:79).

Araştırmalara göre, öğretmenden kaynaklanan istenmeyen davranış nedenlerinin kökeninde çocuğu yeterince tanıyamama ve gerçek durumuna uygun tepkiler ortaya koyamama eğilimi yatmaktadır (Balay, 2003:125). Son bulgulara göre öğretmenlerin aşağıdaki davranış ve tutumları büyük ölçüde istenmeyen davranışlara yol açmaktadır:

- Öğrenciye yeterince model olamamak
  - Öğrenciyi yönetmede ahbap-arkadaş yaklaşımının benimsenmesi
  - Öğrencilere ilişkin beklentilerin gerçekleşme durumunu izlememe
  - Başarı için işbirliği yaparak çalışma anlayışının olmaması
  - Öğretmen ve öğrenci arasındaki yetersiz etkileşim
  - Öğretmenin öğrencinin başarısına kayıtsız kalması
  - Öğrencinin onuruna yöneltilen kişisel saldırılar
  - Öğrencilerden en kötüsünü beklemek
  - Öğretmenin öğrencilerden ne beklediğini söylememesi
  - Öğretmenin istenen davranış ölçütlerini açıkça ortaya koymaması
  - Öğrencileri sık sık cezalandırmak ve eleştirmek
  - Bir öğrencinin olumsuz davranışı yüzünden bütün sınıfı cezalandırmak
  - Öğrencilere hiçbir zaman ayrıcalıklar vermemek
  - Öğretmenin her gördüğü olumsuz davranışı cezalandırması
  - Öğrencileri sık sık tehdit etmek ve uyarmak
  - Her öğrenci için aynı ceza yöntemini uygulamak
  - Ev ödevlerini bir ceza verme yöntemi olarak kullanmak
  - Öğrencilerden kişisel olarak uzak durmak, onlarla kaynaşamamak
- (Aksoy, 2000:6)

Öğretmen sınıfta istenmeyen bir öğrenci davranışı ile karşılaştığında, davranışın boyutuna göre farklı tepki yöntemlerinden yararlanabilir. Bu müdahaleler hiçbir tepki göstermemekten, büyük tepkilere kadar değişebilir. Tepki yöntemleri; görmezlikten gelme, fiziksel yakınlık, sözsüz uyarıcılar, yeniden yönlendirme, vazgeç ifadeleri, öğrencinin yalnız bırakılması veya yerinin değiştirilmesi, sözel azarlamalar ve mesajlar, eleştiri, sessizlik zamanı, kısa ara verme, mantıksal sonuçlar çıkarma, öğrenci ile bireysel konuşma, problemi tanımlama veya çözme biçimlerinde olabilir (Tertemiz, 2002:77).

Başar da istenmeyen davranışların önlenmesi konusunda şu önerilerde bulunuyor: Sorunun doğru olarak anlaşılabilmesi için onu gerekli zaman içerisinde incelenmesi ve sorunla ilgili yeterli bilgilerin toplanması, sorunun ortaya çıkış sürecinin incelenmesi, onun bireysel ve çevresel bağlantılarının incelenmesi, öğrenciyle iletişim kurulması ve gerekli dönütlerin alınması. Sorunlu davranışa karşı gösterilen tepkinin yalnız onunla sınırlı olduğu ve öğrencinin şikayetine yönelik olumsuz bir duygunun yaratılmamasında yarar vardır (Ada ve Çetin, 2002:67-68).

Öğretim Ortamındaki Olumsuz Öğretmen Davranışları ve Olası Öğrenci Tepkileri

Gordon (1993)'a göre öğretim ortamında öğretmen davranışlarına öğrencilerin göstermiş olduğu tepkiler:

-Notla tehdit etme

Korku, not için çalışma, otoriteye itaat

-Ceza olarak ödev verme

Dersten soğuma, isyan

-Sadece tavriri kullanma, öğrenciyi güdülememe, ilgi çekmeme

Hayal kurma, derse katılmama, ilgisizlik

-Ödevleri kontrol etmeme

Ödevleri yapmama, eksik yapma

-Sınıfa daima sırtını dönme

Başka şeylere yönelme

-İstenmeyen davranışları düzeltmeme

İstenmeyen davranışları sürdürme

-Sadece başarılı olanlara söz hakkı tanıma

Derse katılmama, uyuma

-Yanlış davranışı aşırı eleştirme, olumsuz kelimeler kullanma

Söz hakkı istememe, okula gelmeme

-Öğretmediği konulardan sınav yapma

Kopya çekme

-Dersi iyi planlayamama, öğrencileri boş bırakma

Olumsuz etkinliklere yönelme

-Zorlama ile disiplin sağlama

Saldırgan veya pasif olma, eşyalara zarar verme

-Öğrencilerin ekonomik durumuna bakmadan istemde bulunma

İçe kapanma, hırsızlık

-Öğretmenin davranışlarında tutarsızlık göstermesi

İstenen davranışları ayırt edememeleri

-Öğrencinin kişiliğini eleştirme

Çekingen olma, içe kapanma

-Haklı-haksız öğrenciyi ayırt edememe

Öğretmen ve derse karşı olumsuz tutum ve davranış

-Öğrenciyi iyi tanımama

Öğretmene karşı nefret, kıskançlık

-Başarı zevkini tattırmama

Söz istememe, ilgisizlik

-Ödül ve cezayı adil kullanmama

Kıskançlık

-Ana dilini iyi kullanmama

Argo konuşma

-Fiziksel ceza verme

Yalancılık, aşırı kaygı, karşı gelme (Bayındır, 2001:51-52).

Bu uygunsuz davranışları gösteren öğretmenlerin yarattığı sınıf ortamında, istenen davranışların geliştirilebileceğinden söz edilemeyeceği gibi öfke, nefret, şiddet, okul korkusu, olumsuz benlik oluşumu gibi kolaylıkla düzeltilemeyecek istenmeyen sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Varış ve diğerleri, 1998:170).

Öğretmen-öğrenci ilişkisinin niteliği, akademik başarıyı ve öğrenci davranışını etkilemektedir. Öğrenciler cana yakın ve arkadaş olan öğretmenleri yeğlemektedir. Öğretmenlerin daha sempatik olmaları ve öğrenciler için daha olumlu roller üstlenmeleri halinde; öğrencilerin okula ve öğretmenlere karşı daha olumlu yargılar taşıyor olmaları da kuşkusuz çok önemlidir (Celep, 2002:76).

Öğretmenlerin olumlu ve olumsuz davranışları uzun yıllar hafızalardan silinmemektedir. Bu sebeple öğretmenler gerek davranışlarında gerekse konuşmalarında azami dikkat göstermelidir (Karaçam, 2001:32).

ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI VE BAŞARI

Öğretmenin Sınıf İçi Tutum ve Davranışlarının Öğrenci Başarılarını Etkileme Düzeyi

Öğretmenlik ve öğretim, karşınızdaki kişinin öğrenmesine yardım etme işidir. Öğrenme (bilir ve yapabilir duruma gelme, yani değişme) bireysel bir olaydır; ama öğrencinin bilen, yapabilen insan durumuna gelmesinde öğretmenin rolü büyüktür. Gerçekten bireyler, öğretim yoluyla “bilen” insanlar durumuna dönüşürler, yani değişirler. Böylece bilenle bilmeyen arasındaki fark oluşur. Bilen ya da öğrenmiş insanın davranışı değişmiş; yaşama bakışı, bilmeyene göre başkalaşmış, ufku genişlemiştir (Baltaş, 1989:11-14).

Araştırmalar, davranış edinmede en önemli öğrenme yollarından birinin taklit olduğunu göstermektedir. Bu konuda yapılan gözlemler ise, çocukların 2-3 yaşından itibaren yetişkinleri belirli bir biçimde taklit ettiklerini doğrulamaktadır. Okul çağına ise taklit hem bir öğrenme sosyalleşme biçimi hem de kişisel olarak değer kazanma ve kabul görme aracıdır. Bu yaş çocukları kendilerine model olarak aldıkları yetişkinlerin bütün davranışlarını yakından gözleyerek, onlarla özdeşleşmeye çalışırlar. Bu dönemde model olarak en çok benimsenen yetişkin, öğretmendir. Fakat öğrencinin bir yetişkini model olarak alması için, onu kendine yakın bulması gerekir. Ayrıca model saygın ve çekici olmalıdır. Bronfenbrenner (1970) model alma sürecinde üç etken faktörden söz eder. Bunlar; kişinin, sergilenen davranışların ve modelin özellikleridir. Buna göre model alacak kişi, istenilen davranışı sergileyecek fiziksel ve zihinsel yeterliğe sahip olmalı ve bu davranışı göstermek için güdülenmelidir. Bu durumda modelin görevi, istenilen davranışa ilgi uyandırarak güdülemektir. İstenilen davranış karmaşık ise, uygun parçalara bölünerek adım adım öğretilmelidir. Bu durumda model, öğrenilecek yaşantıyı sunmalı, olumlu tepki aldığında ödüllendirerek bir sonraki aşamaya geçmelidir. Böylece model alan birey, giderek daha büyük bir özgüven ve coşku ile

ileri öğretim yaşantılarına hazırlanırken, model oluşturan kişinin kararlılık, duyarlık, sorumluluk vb. kişisel özelliklerini de deneyim yoluyla içselleştirir (Aydın, 1998:184).

Öğretmen bir yandan bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerinin eğitimi görevini yürütürken diğer yandan davranışları ile onları etkiler. Öğretmenin samimi, anlayışlı olması öğrenciyi olumlu düşünmeye sevk edecek aksi davranışlar ise öğrenci üzerinde olumsuz etki yaratacaktır (Güçlü, 2000:21).

Öğrenciler sıcak ve dostça yaklaşan öğretmenleri tercih ederler. “Nasıl bir öğretmen istiyorsun?” sorusuna öğrencilerin büyük bir kısmı “bizi sevsin saysın, bizimle iyi iletişim kursun” yanıtını vermişlerdir (Gözütok, 1997:5). Yapılan araştırmalar; öğretmenleri tarafından sevildiklerini hisseden öğrencilerin, öğretmenlerinin kendilerine daha az ilgi gösterdiğini düşünen öğrencilerden daha yüksek akademik başarı gösterdiğini ortaya koymuştur (Varış ve diğerleri, 1998:170).

Soğukkanlı ve sabırlı olmak da öğretmen davranışının vazgeçilmez yanlarından. Davranış değiştirme-oluşturma olan eğitim, kısa sürede gerçekleşemez. Davranışın kalıcı olması, yeterli süre ve sayıda yinelenmesine de bağlı olduğundan, sabır da gerektirir. Öğretmen hiçbir durumda öfkelenmemeye çalışmalı, olumsuz duygularını bastırabilmelidir. Yoksa bu duygular diğerlerini de etkiler (Başar, 2002:70).

Son kırk yıl içinde öğretmen, sınıf ve okul niteliklerini konu alan çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bunlardan bazılarında öğrenci başarısı ya da diğer öğrenme ürünleri ile öğretmenin yaşı, boyu, yetiştirme tarzı, kıdemi, tutumu ve maaşı gibi nitelikler arasındaki ilişkinin belirlenmesine çalışılmıştır. Bu araştırmalardan birçoğu Barr (1948), Domas ve Tiedeman (1950), Morsh ve Wilder (1954) tarafından özetlenmiştir. A.B.D.’de yapılmış olan Coleman (1966), İngiltere’de Plowden

Raporu (1967) gibi büyük çaptaki ulusal araştırmalarla IEA tarafından matematik, fen bilimleri, okuma, edebiyat, yabancı diller olarak Fransızca ve İngilizce üzerindeki uluslararası araştırmalarda da belli derslerdeki öğrenci başarısı ile yukarda sayılan öğretmen niteliklerinden bazıları arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Bu araştırmalarla bulunmuş olan ilişkiler genellikle düşüktür. Öyle ki öğretmen nitelikleri öğrenci başarısındaki değişkenliğin çok ender olarak yüzde beşten daha fazlasını açıklayabilmekte, çoğu kez bu düzeyin de altında kalmaktadır.

Öğretmen nitelikleri ve sınıf ya da okul koşullarının öğrencilerin başarısını etkileme olasılığı ile ilgili çok sayıda araştırmayı özetlerken Stephens (1967) tarafından betimlenmiş olan tablo belki de en hüzünlü tablodur. Stephens, incelediği araştırmaların büyük bir kısmında bu değişkenlerin ürünü sayılabilecek nitelikte ya çok küçük bir istatistiksel fark bulunabildiğini ya da hiç bir fark bulunmadığını kaydetmektedir. Jamison, Suppes ve Wells de (1974) önceden beri üzerinde durulmakta olan okul, sınıf ve öğretmen nitelikleriyle okuldaki öğrenmeler arasında kararlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna varmışlardır.

Elimizde öğretmen, sınıf ve okul niteliklerinin öğrenme üzerinde önemli etkilerde olduğuna inanmamızı gerektiren çok az kanıt bulunmaktadır. Daha iyi bir şekilde düzenlenmiş olan duyarlı araştırmalarla burada sözü edilenlerden daha yüksek ilişkiler bulunabilirse de biz, *öğretmen niteliklerinin değil de öğretim niteliklerinin* bu konuda can alıcı bir yer ve öneme sahip olduğuna ve okulda öğrenme ile ilgili olarak *sınıfın fiziksel niteliklerinin değil de sınıftaki öğrenme ortamının* önemli olduğuna inanmaktayız. Durkin ve Biddle (1974), Marjoribanks (1974) ve Risenshine (1971) tarafından özetlenmiş olan sınıftaki öğretmen ve öğrenci etkileşimi ile ilgili araştırma sonuçları da bu görüşü bir dereceye kadar desteklemektedir (Bloom, 1979: 131-132).

Öğretmen tutum ve davranışları öğretmen-öğrenci ilişkisinde önemli bir boyuttur. Öğrencilerle iyi ilişkiler kurmada öğretmen öğrencilere örnek tutum ve

davranışlar göstermelidir. Öğretmen kendi davranışlarının öğrenci davranışlarını doğrudan etkilediğinin farkında olmalı, sınıfta gösterdiği tutumunun öğrenci üzerinde kaçınılmaz etkileri olduğunu bilmelidir. Eğer öğretmen öğrencilerden derse ilgi göstermelerini bekliyorsa, öğretmenin öncelikle sınıf etkinliklerini ilgi çekici duruma getirme çabaları gereklidir. Bu durum özellikle okul öncesi ve ilköğrenim yıllarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde kendini göstermektedir (Çakmak, 2001:34).

Sınıftaki öğretmenin davranışları için çeşitli davranış listeleri yapılabilir: Örnek olma, esneklik, kararlılık, kendini işine adama, ödül verme, benimseme, saygılı olma, tutarlı olup hakça davranma, ilgilenme, dilini iyi kullanma... Sorun, bu ve benzeri özelliklerin nasıl sergileneceği değil, öğrencileri nasıl etkileyeceğidir. Öğretmenin görünüşü ve davranışı, öğrenci üzerinde çok etkili olur. Öğrenciler, onu konuşmasından yürüyüşünden giyinişine, örnek alıp aynısını yapmaya çalışma eğiliminde olurlar. Bu durum, öğretmenin her konuda, eğitimin amaçlarına uygun davranmasını gerektirir. İstenen davranışlara götürmenin bir yolu, bireyin o davranışlarla sık sık yüz yüze gelmesini sağlamaktır (Başar, 2002:142).

SINIF YAPISI

Sınıf Yapısı ve Öğretim Etkinliklerinin Amacı

Sınıf, insan iletişimi ve davranış kontrolü yönünden eşi ve benzeri olmayan bir alan ve canlı bir labaratuvarıdır. İçinde öğretmen ve öğrencilerin hergün saatlerce birlikte oldukları; öğrencilerin belli yeterlilikleri ve bilgileri kazamaları için oluşturulmuş bir insan düzeneğidir (Thomson, 1994:531). Sınıf öğrencilerle yüz yüze olunan yerdir. Eğitimin hedefi olan öğrenci davranışının oluşması burada başlar. Eğitim için gerekli birincil kaynaklar olan öğrenci, öğretmen, program ve diğer kaynaklar sınıfın içindedir (Başar, 2002:4).

Öğrenciler çok küçük yaşlardan itibaren ilk kez yönetsel kurallarla sınıfta tanışrlar. Bir başka ifade ile bilgi, beceri yanında toplumsal ve örgütsel yaşamın gerekli kıldığı her türlü ilke, kural, davranış ve tutumlar en sağlıklı biçimde sınıfta kazandırılabilir. Sınıf, eğitim sisteminin en küçük ve en son birimi, ancak eğitim yönetiminin ilk ve temel basamağıdır. Formal eğitimin vazgeçilmez temel öğeleri olarak kabul edilen öğrenci, öğretmen, ders planı, eğitim programı, öğretim süreci, öğretme-öğrenme yöntem ve teknikleri, eğitim teknolojisi ve zaman gibi birçok öğe sınıfta birlikte yer alır. Öğretmen bütün bu öğeler arasında anlamlı ve sürekli bir eşgüdüm sağlamak durumundadır. Bu nedenle öğretmen sınıf yönetimi konusunda yeterli olmak zorundadır. Okulda öğretmenin görevi sadece öğretim yapmakla sınırlı değildir. Etkili bir öğretici olmanın yanında öğretmen, aynı zamanda sınıfta etkili bir yönetici olmak zorundadır. Öğrencilerin başarılı olmaları bakımından öğretmenin alan bilgisi yanında sınıf yönetiminde sergilediği performans da önemlidir (Sarıtış, 2001:47-48).

Sınıfın ilişki düzeni, eğitsel çabaları kolaylaştırıcı, onlara yardım edici olmalıdır. İlişkilerin fazla sınırlayıcı, kaygıyı çok artırıcı, özgürlükleri gereksiz yere kısıtlayıcı, amaç değil şekil yönelimli olmaması gerekir. Güvenli bir ortamda, başarabilecekleri, zevk aldıkları işle uğraşan güdülenmiş, sorumlu davranabilen öğrenciler, istenmeyen davranışlara pek yönelmezler.

Sınıfın ilişki düzeni, yarışmacı değil, işbirlikçi olmalı, yarışma öğrencilerin birbiriyle değil, kendileriyle, eğitsel engellerle yarışması şekline dönüştürülmelidir. Her öğrenci, kendi düzeyinde, kendi hızında çalışabilmelidir. İşbirliği yoluyla birbirini benimseyen öğrencilerin kendine verdiği değer de artar, bu onların davranışlarına da yansır (Başar, 2002:136).

Öğretim ortamlarının düzenlenmesi, etkili ve verimli öğretme-öğrenme etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir öğedir. Sınıf içi uygulamaların başarısı, iyi bir öğretim ortamının düzenlenmesiyle gerçekleşir. İyi düzenlenmemiş

eğitsel etkinlikler ve bu etkinliklerin yapılacağı uygun olmayan bir öğretim ortamı kişileri istenilen sonuca götürmeyecektir. Etkili bir öğretim için, öğretim ortamlarının tüm boyutlarıyla ele alınıp, olanaklar ölçüsünde fiziksel değişkenler de dikkate alınarak çağdaş bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir (İmer, 2001:151-152).

Olumlu öğrenme ortamının oluşturulmasında planlamanın önemi büyüktür. İlk olarak öğretilecek konunun öncelikleri belirlenmeli, daha sonra öğretimde kaynak olarak kullanılacak olan materyalin nasıl organize edildiği incelenerek, öğrencinin değerlendirilmesine yardımcı olacak çıktılar ortaya konulmalıdır. Öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerin belirlenmesinden sonra materyallerin özellikleri ve içerdikleri kavramlar belirlenmelidir. Son olarak da öğretilecek konu belirli bir zaman dilimini de göz önüne alarak aşamalandırılmalıdır. Öğrencilerin konuyu öğrenmeleri için hangi yöntemleri ve teknikleri kullanmaları gerektiği de düşünülerek hazırlık, sunu ve uygulama aşamaları planlanmalıdır. Öğretmen hazırlık aşamasında öğrenciyi derse nasıl hazırlayacağını iyi bilmelidir. Bunu yapmanın en temel yollarından birisi öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerinin belirlenmesidir. Bunu, ön bilgileri belirlemeye dönük, nitelikli sorular sorarak yapabilir. Diğer çok önemli bir nokta da öğretmenin, öğrenciye eldeki konuyu öğrendiği zaman günlük veya akademik hayatta nasıl faydalanacağını mümkün olduğunca somut bir şekilde söylemesi veya göstermesidir. Eğer öğretimin geri kalan kısmının başarılı olması isteniyorsa dersin amacı ve faydası öğrenciye kavratılmalıdır (Akyol, 2002:194).

Ders zamanının verimli kullanılmasının güç bir işlem olduğunu savunan Cangelosi'ye (1993) göre öğretmenin öğretimi yönetme stratejileri üzerinde yoğunlaşmasını önermektedir. Bu amaçla Cangelosi (1980), öğretmen kendisine aşağıdakilere benzer nitelikte sorular yöneltmelidir:

1. Sınıfın fiziksel organizasyonunun yanısıra mevcut prosedürler öğretim yaşantılarının niteliğine uygun mu?

2. Sınıf içinde kural ve prosedürleri tam ve eşit bir biçimde uygulayabiliyor muyum?
  3. Öğretimin gerçekleşmesi sürecinde ne tür araç gerece, ekipmana gereksinimim vardır?
  4. Öğretim yaşantısı, öğrencilerin grupla ve bireysel öğrenme etkinliklerine uygun nitelikler taşıyor mu?
  5. Öğretim sürecinde öğrencinin katılımını artırmak ve bir etkinlikten diğerine geçişte, geçiş zamanını azaltmak için neler yapabilirim?
  6. Öğretim programlarındaki etkinliklerin sıralanışı öğrencilerin grup çalışmalarına uygun mu?
  7. Öğrencilerle etkileşirken yargılayıcı olmayan bir dil kullanabiliyor muyum?
  8. Öğrencilerime acele bir yanıt vermeden önce tam olarak ne yaptıklarını gözlemeye ve ne söylediklerini duymaya hazır mıyım?
  9. Öğretim yaşantılarının uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında ne tür beklenmedik gelişmeler oluşabilir. Bunlara karşı ne tür önlemler alabilirim?
  10. Öğretim yaşantısının desenlenmesi ve uygulanmasında kimlerden ne tür yardımlar alabilirim?
  11. Öğretim sürecinde hangi öğrencilerim ne tür yardımlara gereksinim duyarlar?
  12. Ders için ayrılan zaman dilimi, öğretim amaçlarının gerçekleşmesi için yeterli mi?
  13. Öğretimi etkinleştirmek ve ders süresini verimli kullanmak için, ne tür eş zamanlı etkinlikler düzenleyebilirim?
  14. Sınıfta güvenilir, sıcak, sevecen ve demokratik bir öğrenme iklimi var mı?
- (Ayhan, 1998:114-115)

Öğretim insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Bu faaliyetin içinde olan insanoğlu başkalarına birşey öğretmenin kolay ve etkili yönünü bulmaya çalışmıştır. Bu yöndeki çabalardan kazanılan tecrübelerden de yararlanan bazı düşünür ve

eğitimciler , etkili bir öğretim için birtakım görüşler ortaya koymuşlardır. Yine 20. yüzyılda eğitim alanında yapılan araştırmalardan da öğrencinin nasıl öğrendiği, öğretim sırasında öğrencinin nelerden, nasıl etkilendiği ve etkili bir öğretim için bunların nasıl uygulanacağı gibi hususlarda önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bunlar, öğretimdeki uygulamalarla da doğruluğu kabul edilen, öğretimin etkili bir biçimde düzenlenip yürütülmesi ve öğretim metodunun seçilip uygulanmasında, öğretmene kılavuzluk ederek yol gösteren temel ilkelerdir. İnsanoğlunun eğitim tarihi boyunca iyi vatandaş, mutlu ve başarılı insanlar ve toplumlar yaratabilme çabalarının sonucunda kazandığı tecrübelerin bir özü ve özeti olan bu ilkeler eğitim-öğretim ilkeleridir (Büyükkaragöz, 1997:53).

Öğretmenin Öğrenciyi Derse Katma Çabası ve Davranışları

Öğrenme alanında yapılan bilimsel çalışmalar ve bunlara dayalı olarak geliştirilen kuramlar öğrenmenin bireysel bir etkinlik olduğunu ortaya koymaktadır. Hiç kimse, bir başkası için öğrenmeyi gerçekleştiremez. Bu nedenle, öğrenmenin başlangıcından sonuna kadar öğrenen, kendi öğrenmesinden sorumluluk taşımak ve öğrenme sürecine aktif olarak katılmak durumundadır (Fidan, 1996:123).

Öğrencinin derse aktif katılımını sağlamak için aşağıdaki kurallara uyulmalıdır:

- Öğrenciye zamanı gelince uygun ipucu, düzeltme, pekiştireç ve dönüt verilmelidir.
- Öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun sorular sorulmalı ve yanıtlaması için öğrenci yüreklendirilmelidir.
- Her bir öğrencinin gözlemi, araştırmayı, çizimi bizzat kendisinin yapmasına fırsat ve olanak verilmelidir.
- Geç ve güç öğrenen, sıkılgan, utangaç, içedönük öğrencilere kolay ve düzeylerine uygun sorular sorulmalı; onlar yüreklendirilmelidirler.

- Öğrenme-öğretme ortamında cezaya yer verilmemelidir.
- Öğrenci merkezli strateji, yöntem ve teknikler eğitim ortamında kullanılmalıdır.
- Öğretmen öğrencinin dikkatini hedef davranışlar üzerinde toplamalıdır. Bunun için öğrencinin yaşına, cinsiyetine, içinde yaşadığı kültüre uygun anı, öykü, espri, fıkra, film, slayt, oyunlar vb. gibi etkinlikleri zamanı gelince sunmalıdır.
- Öğretmen ders işlerken öğrenciyi güdülemeli yani istekli kılmalıdır. Öğrencilerin soru sormalarına, dersle ilgili araç-gereci kullanmalarına, açıklama yapmalarına, örnekler sunmalarına fırsat ve olanak tanımalı, bunları yapanlara pekiştireç verilmelidir.
- Öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi hedef davranışları kazanacak nitelikte değilse, öğretmen önce önkoşul olan davranışları öğretmeli, ondan sonra diğer davranışların kazanılmasına geçmelidir; çünkü öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi öğrenci katılmasını etkiler.
- Öğretmen öğrencilerle sürekli göz iletişimi kurmalıdır; çünkü göz iletişimi hem sınıfı denetim altında hem de öğrencileri uyanık ve dikkatli tutmada etkili olabilir.
- Derslik, dersin işlendiği biçimde düzenlenmeli, temiz aydınlık, normal sıcaklıkta olmalı, dikkati dağıtacak etkenlerden arındırılmalıdır (Sönmez, 2001:136).

Öğrencinin öğrenme sürecine katılımını etkileyen bütün faktörler, öğretmenin bu konuda yapabileceğini ve yapması gerekenleri de açıkça ortaya koymaktadır. Katılma ile ilgili pekçok araştırma, bilişsel giriş davranışları, duyuşsal giriş özellikleri ve öğretim hizmetinin niteliğinin öğrencinin katılımını etkilediğini göstermektedir. Öğretmen, bu öğeleri göz önünde bulundurarak öğrenci katılımını artırabilir. Ancak katılımı etkileyen faktörlerin bilinmesi ve öğretimin ona göre düzenlenmesi yeterli değildir. Çünkü grupta öğrenme durumunda her öğrencinin

etkin katılımını sağlamak çok zor bir iştir. Öğretmenler, bu güçlükleri azaltabilecek bazı yöntemler geliştirmelidirler (Fidan, 1996:126-127).

Rogers'a (Rich 1991) göre sınıfın ortak ilgisine dönük öğretim yaşantılarının yanı sıra bireyselleştirilmiş etkinliklerin planlanması, eğitimin çekiciliğini artırır. Bu süreçte öğrencinin kendini ifade etmesine olanak verildiği sürece, derse gönül gücüyle katılır. Dolayısıyla öğrenci haz aldıkça daha üretken ve yaratıcı etkinliklere yönelirken olumsuz davranışlardan da kaçınır (Aydın, 1998:198).

Öğretimde İşaretlerin Gücü

Her öğrenme durumunda öğrenilecek olan bazı öğeler (elemanlar) vardır. Hangi öğelerin öğrenileceğinin ve bu öğelerle ilgili olarak nelerin yapılması beklendiğinin öğrenciye belli işaretlerle iletilmesi söz konusudur. Burada kullanılabilecek olan işaretler belli nesne, olay ya da etkinlik ile ilgili bir ses ya da sözcük kadar yalın olabileceği gibi belli bir hareketin bir uyarımla ilgilenmesi, fiziksel bir etkinlik dizisinin örneklendirilmesi ya da karmaşık bir bilişsel süreçler takımı ile ilgili yönergelerin sunulması şeklinde de olabilir. Öğretim işaretlerle başlayarak ilerleyen tek kanallı bir süreç değildir. Öğretimin çeşitli evrelerinde işaretlerden yararlanılabilir.

İşaretler arasında hem neyin öğrenileceğini gösteren bildirimlere hem de öğrenme süreci içinde öğrencinin neler yapması gerektiğini bildiren yönergelere rastlanabilir. Öğrenilecek olan öğelerin öğrencilere sunulması amacıyla başvurulacak olan değişik yollar ve işaretlerin içine katılabileceği çeşitli iletişim biçimleri vardır. Okullardaki öğrenme durumlarının büyük bir kısmında, önemli işaretlerin anlatım biçiminde sunulması eğiliminin baskın olduğu görülür. Öğretmen ya da öğretim araçları tarafından öğrenciler sözlü olarak belli şeyleri yapmaya, belli nesneleri verilen terimlerle adlandırmaya, nesneleri belli sözcük ya da sözcük gruplarıyla

hatırlamaya ya da bazı karmaşık bilişsel ya da devinimsel süreçlerden geçmeye yönlendirilirler.

İşaretler sadece öğrencilere iletiliş yolları değil kendi güçleri bakımından da çeşitlilik gösterir. Bir işaretin ya da işaretler takımının gücü onun göze çarpıcılığından etkilenmekte olabilir. İşaretlerin büyüklüğü, biçimi rengi ve şiddeti onun kendisini içinde bulunduran fon görüntüsünden ya da aralarında yer aldığı diğer işaretlerden ayrılmasına yardımcı olabilir. Bir işaretin gücü bu işaretin tekrarlanması, daha açık ve görünür kılınması, şiddetinin artırılması ya da öğrenci dikkatinin çeşitli önlemlerle diğer çevre uyarıcılarından alınarak bu işaretler üzerinde toplanması gibi yollarla da artırılabilir (Bloom, 1979:137-139).

Pekiştirme ve Önemi

Öğrencilerden alınan dönütlerin düzeltilmesi, içeriğin kazandırılmış olduğu güvencesinin alınması, kalıcı öğrenme sağlamaya yetmez. Kalıcı öğrenmenin gerçekleşebilmesi için pekiştirme gerekir (Doğan, 1979:213). Pekiştirmeden söz edildiğinde, davranışın güçlendirildiği bir süreçten söz edilmektedir. Yani, davranış izleyen olayların fonksiyonu olarak davranışın sıklığı, süresi, şiddeti ya da diğer boyutlarında artış olmaktadır (Özyürek, 1997:114). Pekiştirme işlemlerinin sistemli bir şekilde kullanılmasıyla öğrencilerin kendilerini derse vermeleri, ödevleri zamanında yapmaları, öğrenmeyi kararlı olarak sürdürmeleri sağlanabilir.

Pekiştirmenin anlamı, öğrencinin içinde bulunduğu durumyla yakından ilgilidir. Kendisine olan saygısını koruma ihtiyacında olan bir öğrenciye, bu yönden yardımcı olabilecek her uyarıcı onun için olumlu bir pekiştireç görevi görür. Öğrencinin grurunu okşamak, onu sınıf önünde küçük düşürmemek vb. Bazı öğrencilere öğretmenin yakınlığı, bazılarına ise arkadaşlarının onayı daha anlamlı birer pekiştireçtir. Bir öğrenci için pekiştireç özelliği taşıyan bir bakış, bir söz ya da

bir durum; diğerk bir öğrencide aynı etkiyi yaratmayabilir. Bu nedenle, öğretmenler öğrencilerini tanımak ve kullandıkları pekiştireçlerin öğrencileri için anlamlı olmasına dikkat etmek durumundadırlar.

Pekiştireçlerin anlamlı olması öğrencinin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamasına bağlıdır.

Pekiştireçlerin dağıtımının zamanlaması da önemlidir. Öğrenci pekiştireçlerin veriliş zamanını bildiği zaman çalışmasını ona göre ayarlar. Öğrenciler genellikle sınavlar yaklaştığı zaman çalışmaya başlarlar. Bu nedenle, aralıklı pekiştirme yöntemlerini kullanmak daha iyi sonuçlar verir. Pekiştirmenin zamanının belli olmaması öğrenciyi sürekli uyanık bulunmaya ve çalışmaya yöneltebilir. Yeni bir konunun öğretiminden sonra o konunun iyice öğretilmesi ve öğrenilenlerin kalıcı hale gelmesi için oranlı ve değişken oranlı pekiştirme tarifelerinin uygulanması yararlı olur (Fidan, 1996:51-52).

Öğrenilenlerin pekiştirilmesi, yinelenme sayısına, öğrencinin özelliklerine ve konunun karmaşıklığına bağlı olarak kalıcılık oluşturur. Bunun araçlarından birisi de ödevdir. Ödevler, sınıf içinde ve dışında yaptırılabilir, birey veya grup ödevleri verilebilir. Amaçlara ve olanaklara göre öğretmen bu seçeneklerden birini yeğler. Her ödev, bir öğrenmenin, amaçlara götürücü bir parçası olmalı, gereksiz bir zaman yitirici olarak algılanmamalıdır. Ödev not olarak da değerlendirilirse güdüyü artırır (Başar, 2002:104-105).

İlgi ve güdülemeyi koruma ve sürdürmede arada sırada pekiştireçleri değiştirmek gerekir. Pekiştireçlerde çeşitliliğin olmaması, bunlardan beklenen etkinin azalmasına neden olur. Bu yüzden öğrencinin yaşına bağlı olarak pekiştireçler, ortalama her iki veya dört ay arasında değiştirilmelidir. Seçeneklerin çokluğu ve çeşitliliği, ödüllerin değerini artırır. Çünkü öğrenciler, alternatiflerin olduğu yerde

hoşlarına giden ve en fazla isredikleri seçeneği kazanmaya çalışırlar (Balay, 2003:173).

Dönüt-Düzeltilme ve Tekrar Etkinliklerinden Beklentiler

Öğrenmenin gerçekleşmesine etki eden etmenlerden biri de öğrenmenin sonucu hakkında bilgi (dönüt) elde etmektir. Yaptıklarının ve söylediklerinin ne kadar hatasız ya da hatalı olduğu hakkında bilgi alan öğrenci daha kolay ve daha çabuk öğrenir. Öğrenirken ne kadar ilerlediğini kesin olarak bilmeyen bir öğrenci ise ağır yol alır; yanlışları doğru gibi öğrenir; öğrenmesi kesintilere uğrar hatta hiç öğrenmeyebilir (Fidan, 1996:158). Eksiklikleri tamamlama ve yanlışlıkları doğrulama işlemi de düzeltme olarak adlandırılır. Eğitim sürecinde dönüt-düzeltilme genelde birlikte kullanılır (Demirel, 1999:135). Ancak öğrenciye dönüt verilirken aşağılanmamalı, azarlanmamalı, ceza olarak herhangi bir uyarıcı verilmemeli; tersine yüreklendirici uyarıcılar işe koşulmalıdır. Dönüt kullanırken ipucu, düzeltme ve pekiştiriciler bir arada işe koşulabilir (Oral, 2000:3).

Öğrenciden dönüt almak için ders sonunda sözlü sorular yöneltilebilir veya yazılı sınav, ev ödevi gibi tekniklerden yararlanılabilir. Ayrıca öğretmen, zaman zaman öğrencilerin defterlerini inceleyerek veya derse yönelik tutumunu gözleyerek, öğrenme güçlükleri hakkında bilgi toplayabilir. Dönüt alma, öğrencilerin neleri, ne ölçüde, nasıl öğrenmekte olduğunu anlamaya yönelik sistemli ve sürekli bir çaba olarak algılanmalıdır. Öğrencilerin bireysel farklılıkları nedeniyle, öğrenme güçlüklerinin nitelik ve kapsamlarının da farklı olacağı unutulmamalıdır. Bu amaçla öğrenciler mümkün olduğunca yakından gözlenmeli ve öğrenme güçlüklerinin giderilmesine özen göstermelidir.

Dönüt alma, ders amaçlarına ne ölçüde ulaşıldığı bilgisinin yanı sıra, ilerdeki derslerde karşılaşılabilecek olası öğrenme güçlüklerini aydınlatması açısından da

yararlıdır. Bu amaçla öğrencilerin önce neyi öğrendikleri doğru anlaşılmalıdır. Öğretmen açık uçlu ve basit sorularla bu durumu saptadıktan sonra daha ayrıntılı sorular yönelterek, sınıfın öğrenme düzeyini belirlemeye çalışmalıdır. Soruların yanıtlanmasında öğrencilere eşit söz hakkı sağlanmalı ve o arada parmak kaldırmayarak edilgen konumunda kalmayı seçen öğrencilere de şans verilmelidir. Çünkü sadece başarılı öğrencilerden dönüt alınması öğretmeni yanıltır. Ayrıca başarısız öğrencilere kolay sorular yönelterek söz hakkı sağlanması, derse katılımı olumlu yönde etkiler. Bütün bu etkinlikler içinde öğretmen; sıcak, sevecen bir tavır içinde olmalı ve öğrencilerini güdülemek için uygun fırsatlar yaratılmalıdır. Örneğin soruların doğru yanıtlanması için, öğrenciye ipuçları verilmeli, yanlış olması durumunda eleştirilmemelidir (Ayhan, 1998:69-70).

Özçelik'in de belirttiği gibi dönüt ve düzeltme işlemlerinden etkili bir şekilde yararlanılması halinde öğrenmeye ayrılan zaman etkin öğrenme çabasıyla geçen kısmı artmakta ve artan zamanda daha çok öğrenilmesi istenilen davranışın denenmesi sağlanmış olmaktadır (Oral, 2000:7).

Soru Sormada Sergilenen Tutumlar

Genellikle sorusuz öğretim düşünülemez. İnsanlarla iletişime giren kişi, mutlaka soru sormak zorunda kalabilir. Sorusuz bir iletişim hemen hemen yok gibidir. Bu nedenden dolayı soru, önemli bir öğedir ve her insanın nasıl soru soracağını bilmesi gerekebilir. Öğretmen de nasıl soru soracağını, eğitim ortamında soruyu nasıl kullanacağını bilmek zorundadır; çünkü öğretme-öğrenme ortamı iletişime dayanır ve yerinde, doğru soru sorulmazsa, iletişimin gerçekleşip gerçekleşmediği anlaşılmaz (Sönmez, 2001:165).

Kenneth (1995) iyi soru sormanın bir sanat olduğunu bu yüzden öğretmenlerin soru sorarken bazı hususlara dikkat etmeleri gerektiğini belirtmekte ve bu hususlardan bazılarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Soruların açık, basit, anlaşılır olması dolaysız bir şekilde sorulması
2. Dersin amaçlarına uygun soruların seçilmesi
3. Sınıftaki her öğrencinin düzeyine uygun soruların sorulması, yani bazı soruların kolay ve bazılarının zor olması
4. Öğrencilerin düşünme ve cevaplama kolaylığını sağlamak için her defasında bir soru sormak
5. Soru sorulduktan sonra, öğrencilerin düşünmelerini ve cevaplarını düzenlemek için birkaç saniye beklemek
6. Öğrencilerin cevaplarını düzenlemelerini ve gözden geçirmelerini sağlamak için başka sorulardan yararlanmak
7. Cevabı içinde olan ve tek sözcükle cevaplanan sorulara fazla yer vermemek
8. Öğrencileri cevap vermek için zorlamak
9. Öğrencilerin cevaplarını dikkatle dinlemek (Oral, 2000:3).

ÖĞRETİM HİZMETİ

Öğretmenin Kontrolü Altındaki Öğretim Hizmeti Değişkenlerinin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi

Öğretmen, okulun amaçlarını geliştirmek için mevcut yapıyı ve prosedürü kullanan kişidir. Öğretmen birbirleriyle bağlantılı ve örtüşen birçok rol oynar. Ancak öğretim faaliyetleri genel anlamda; öğrenme arzusunun geliştirilmesi, öğrenci davranışlarının amaçlar doğrultusunda değiştirilmesi ve öğrenci gelişiminin sağlanması olarak üç grupta toplanabilir.

Öğretmen herşeyden önce bir eğitim uzmanıdır. Öğrenme ile ilgili konularda karar veren, neyi, nasıl, hangi materyallerle öğreteceğini ve nasıl değerlendireceğini belirleyen kişidir. Öğretmenin bu konularda karar vermek için göz önünde bulunduracağı noktalar vardır. Bunlar resmi müfredat programı, konu, öğretme ve motive etme, öğrencilerinin beceri ve gereksinimleri, kendi kişisel gereksinimleri ve öğretim hedefleri ile ilgili bilgi ve beceriler olarak sıralanabilir.

Öğretmen aynı zamanda bir yöneticidir. Öğrenme ile ilgili bütün koşulları planlar ve düzenler. Bu düzenleme gerekli tüm faaliyetlerin oluşturulmasında ortaya çıkan karar verme süreçlerini kapsar. Çoğu zaman bu rol sınıftaki grup ve kişilerin, öğretmen de dahil olmak üzere tüm ilişkilerin ve beklentilerin bir disiplin çerçevesinde karşılanmasına yönelik olabilir. Öğretmen sınıf ortamında sadece kişilerarası etkileşimlerin bir düzenleyicisi ve yöneticisi değil, aynı zamanda sınıfın, fizik koşullarının da düzenleyicisidir.

Öğretmen bir eğitim uzmanı ve yöneticisi olduğu kadar bir danışmandır. Öğretmen her ne kadar bir danışman ve psikolog olarak eğitim almadıysa da, insan davranışlarına karşı hassas bir gözlemci olmak zorundadır. Öğrencinin öğrenme ve gelişimini engelleyen davranış problemleri ortaya çıktığı zaman olaya hazırlıklı yaklaşabilmeye öğretmen hazır olmalıdır.

Öğretmenlerin rolleri ne olursa olsun, değişmeyen gerçek, sürekli insanla çalışıyor olmasıdır. Bu nedenle öğretmenin insan ilişkilerinde başarılı olması gerekir. Bu ilişkilerin iyi ya da kötü olması, öğretmenin insan davranışlarını kurabilme düzeyi ile ilgilidir (Demirbolat, 2002:46).

Bir öğretmen alanında ne kadar uzman olursa olsun, ders öncesi hazırlıkları ne kadar yeterli olursa olsun, sınıf içinde bunları etkili bir biçimde uygulamaya aktaramıyorsa, istenilen başarıyı sağlayamaz. Bu bağlamda dersin akıcılığı ve

öğrencinin derse sürekli olarak etkin katılımının sağlanması önemlidir. Öğretimin devamlılığını sağlamada önemli nokta; dersin işlenişi sırasında müdahale veya ara verme olmaksızın, konu dışına çıkmaksızın ve zaman doldurmaksızın, dersin akışının sağlanmasıdır (Celep, 2002:118).

Öğretimi sunmada ilgiyi çekmek onu devam ettirmekten daha kolaydır. Kısa piyesler, uyarıcı veya teşvik edici sorular ve alışmamış ifadeler dikkatleri başarıyla toplayabilir. Öğretmen, dikkatin odağını, kendinden öğrenci merkezli etkinliklere yönlendirerek oluşturmalıdır. Öğrencilere, ders içinde nelerin olacağı ve kendilerinden neyin beklendiği dersin başında kısa bir taslak ile anlatılırsa, derse bir amaç verilmiş ve öğretim süreci kolaylaşmış olur. Bu yüzden öğretmen, yapılacak çalışmaları, açık ve anlaşılır şekilde çocuklara anlatmalı, ardından çeşitli sorular sorarak açıklamalarının anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmelidir (Balay, 2003:102).

Öğretimdeki başarının temelinde, öğrencilerin tanınmasını, öğretim faaliyetlerini onların özellik ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesini ve yürütülmesini esas alan “Çocuğa göre eğitim ilkesi” yer almaktadır (Büyükkaragöz, 1997:55).

Çağdaş bir eğitim-öğretim almak her çocuğun hakkıdır. Bu hakkı çocuklara vereceklerden biri hiç şüphesiz öğretmenlerdir. Öğretmenlerimiz, geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızı; milli, manevi, evrensel değerleri öğretmek, kitabı ve okumayı sevdiren, sorgulamayı bilen, düşünen, düşündüğünü ve kendini ifade edebilen hale getirmelidir (Karaçam, 2001:109).

Öğretim Hizmeti Değişkenlerini Şekillendiren Öğretmen Davranışları

1-Öğretmenin herkesin anlayacağı bir dilde konuşması:

Eğitim bir iletişim sürecidir. Karşılıklı anlaşma ve etkileşme işidir. Etkileşmenin olmasında temel etmen sözlü ifadelerin anlaşılabilirliği ve öğrenci düzeyine hitap etme derecesidir. Öğrencinin öğretmenini anlayamaması, belirlenen hedeflere ulaşmada yönergelerin yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır.

Öğretmen;

- Fiziksel olarak bir konuşma, telafuz veya sesinde bir bozukluk olmamalıdır.
- Kullandığı kelimeler öğrenci düzeyine uymalı, soyut olmamalıdır.
- Bozuk ve anlaşılmaz cümle kurulmamalıdır.
- Bellî bir gruba hitaben konuşma olmamalıdır.
- Çok sessiz, çok yavaş veya harfleri yutarak konuşmamalıdır.
- Kelimeler arasında tutarsızlık bulunmamalıdır.
- Gereksiz ve yersiz konuşmalar yapılmamalıdır.
- Konuşma cansızlığı ve isteksizliği olmamalıdır.
- Cümlelerin bağlantısızlığı, bilgiyi açımLAYAMAMA sorunu olmamalıdır.
- Engelleyemediği duygularını yoğun olarak konuşmalarına yansıtmamalıdır.
- Konuşmalardan gizli anlamlar çıkarma eğiliminde bulunmamalıdır.
- Çocuğa bakmadan konuşma, sinirli tavırlar sergileme gibi davranışlar sergilememelidir.
- Sınıf düzeyinin dışında bir konuşma tarzını alışkanlık edinmemelidir.
- Yerel ağızla konuşmamalıdır.
- İsteksiz, sıkıntılı bir konuşma sergilememelidir.

2-Öğretmenin her istediğini tam olarak anlatabilme becerisi;

-Öğretmenin anlatmak istediğini tam olarak tasarlamalı, akışa göre konuşmamalıdır.

-Kullanacağı kelimeleri iyi seçmeli, yanlış anlamlara neden olacak konuşmalara girmemelidir.

-Cümleleri dolaysız ifade etmeli, açık olarak söylemelidir.

-Anlatmak istediğini öğrenci kelime dağarcığına göre sunmalıdır.

-Sunulan yönergelerin işlevselliğini iyi düşünmelidir.

-Öğrencilerin yönlendirilmesinde gelişi güzel, açık uçlu açıklamalar yapmamalıdır.

-Devrik veya uzun cümlelerle ana fikirden uzaklaşmamalıdır.

-Dikkati çekmek istediği konuya ait anahtar kavramları örtülü olarak kullanmamalıdır.

-Konuya hakim olmadan, ilgisiz anlatımlar ve cevaplamalar yapmamalıdır.

-Dikkat dağıtıcı konuşmalarla ilgiyi dağıtmamalıdır.

-Yapılması gerekenleri anlam bütünlüğünü hiçe sayarak gerçekleştirmeye çalışmamalıdır.

-Açıklamalarını, öğrenim ilkelerinden bağımsız olarak yapmamalıdır.

-Anlatımlarında bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmalıdır.

-Algılamayı kolaylaştırıcı örnekleri vermelidir.

-İsteklerini tam olarak açıklamalıdır.

3-Öğrenci isteklerini dikkate alıp, sözünde durma yetisi;

-Öğrenci-öğretmen-öğrenci iletişimini sağlamalıdır.

-Karşılıklı konuşma, dinleme alışkanlığını vermelidir.

-Öğrencileri bireysel olarak tanımalıdır.

-Fikirlerine değer vermeli, konuşmalarını sonuna kadar dinlemelidir.

-Öğrenciye yakın olmalı, onları dikkate almalıdır.

-Öğrenci psiko-sosyal sorunlarıyla ilgilenmekten kaçınmamalıdır.

-Grup kararlarını uygulamalı, demokratik davranmalıdır.

- Öğrenci hatalarını koz olarak kullanmamalıdır.
- Eğitim ortamında öğrenciyi merkez olarak düşünmelidir.
- Verdiği sözde durmalı veya yapamayacağı sözler vermemelidir.
- Öğrenci isteklerini tehdit unsuru yapmamalıdır.
- Hiçbir zaman sıkı disiplinden taviz vermeme eğiliminde sert davranışlarda bulunmamalıdır.

- Öğrencilerinden gelen dönütleri doğru ve zamanında yorumlamalıdır.
- Güvenilir olmalı, koşullu düşünmelidir.
- Öğrenci isteklerini iyi analiz etmeli, önyargılı düşünmemelidir.

4-Öğretmenin sınıf içindeki hareketliliği;

- Sınıfta sürekli durağan kalmamalıdır.
- Sınıfta dikkat dağıtıcı şekilde hareketler yapmamalıdır.
- Tehdit dolu, gergin davranışlar sergilememelidir.
- Anlamsız ve gereksiz dolaşmamalıdır.
- Sürekli oturmamalıdır.
- Öğrenci ile birlikte olmalıdır.
- Sınıf dışına çıkmayı alışkanlık haline getirmemelidir.

5-Dersleri eğlenceli hale getirmedeki başarısı;

- Otoriter yanını her koşulda hissettirmemelidir.
- Espri anlayışı ve iş dinamiği olmalıdır.
- Dersleri eğlenceli kılabilecek etmenleri bilmelidir.
- Zevkli ders işleyebilmelidir.
- Eğlenceli ortamı taviz olarak algılamamalıdır.
- Ders materyalleri ve yöntemi ile öğrenci ilgisini her zaman çekebilmelidir.
- Gerekli ilgi ve motivasyonu sağlayabilmelidir.
- Öğrencilerdeki mutluluğu önemsemelidir.
- Öğrencilerin nasıl ders işlemek istediklerini göz ardı etmemelidir.
- Öğretim hizmeti değişkenlerini her derste kullanmalıdır.

- Derse katılımı artırıcı çalışmalara yer vermelidir.
- Öğrencinin ne zaman sıkıldığını anlayabilmelidir.

6-Öğretmenin öğrenciyi eleştirmesindeki ölçütleri;

- Olumsuz davranışlara karşı tepki stilini belirlemelidir.
- Düşünmeden, içiden geldiği şekilde tepki vermemelidir.
- Sarfettiği kırıncı sözlerin varacağı noktaları düşünmelidir.
- Öğrencileri arkadaşları önünde küçük düşürmeyi alışkanlık haline getirmemelidir.

- Öğrenci hatalarının anında yüze vurmamalıdır.
- Öğrenci sorunlarını dinlemelidir.
- Kişiliklerine yönelik açık suçlamalarda bulunmamalıdır.
- Öğrenciyi değil, olumsuz davranışları eleştirmelidir.
- Sınıf disiplinini sağlamada hırsını belli çocuklardan almamalıdır.
- Kişisel problemlerini sınıfa yansıtmamalıdır.
- İstenmeyen olaylarda suçluya grup baskısını uygulamamalıdır.
- Öğrencilerle dalga geçmemeli, dalga geçirtmemelidir.
- Öğrenciden gelen her tepkiye yersiz olarak bağırmmalıdır.
- Davranışlarıyla öğrencileri korkutmamalı, sindirmemelidir.

7-Öğretmenin konuya uygun etkinlikleri düzenleme becerisi;

- Konuyu işleme kapasitesine sahip olmalıdır.
- Hangi konuyu ne şekilde işleyeceğini bilmelidir.
- Düzenlediği etkinliklerin gerçekleşme düzeyini kontrol edebilmelidir.
- Amaca ulaştıracak davranışları belirleyebilmelidir.
- Konularla ilgili öğrenci görüşlerini almalıdır.
- Etkinlikler arasındaki bağlantıyı kurabilmelidir.
- Zaman faktörünü göz ardı etmemeli, anlaşılamayan konuları anında tespit etmelidir.

8-Öğretmenin, öğrenciyi derse katma becerisi;

- Öğrenci merkezli bir yaklaşımı benimsemelidir.
- Çalışmalarında grubu temel almalıdır.
- Öğrenciyi derse katmak için çaba harcamalıdır.
- Seçtiği etkinlik ve yöntemlerini öğrenciye göre planlamalıdır.
- Yaptığı çalışmalarda gerekli özendiricileri sağlamalıdır.
- Yaparak ve yaşayarak öğretime olanak tanımalıdır.
- Öğrencinin dikkat ve ilgi yönünü tesbit edip yönlendirilmelidir.
- Dersleri monotonluktan kurtarmalı, öğrenci tepkilerine doğru anlam

vermelidir.

9-Öğrencilerle ilgi düzeyi;

- Samimiyetini öğrencilere sezdirmelidir.
- Problemlere her zaman çözüm arama gayretinde olmalıdır.
- Öğrenci isteklerine gereken değeri vermelidir.
- Öğrencilere karşı samimi ve güler yüzlü olmalıdır.
- Öğrenci gelişimlerini yakından takip etmelidir.
- Bireysel ve sosyal farklılıkların bilincinde olmalıdır.
- Öğrenci kişiliğine saygı göstermelidir.
- Başarısız öğrencilere ek yöntem ve etkinliklerle destek vermelidir.
- Anlaşılmayan konuları tekrar etmelidir.
- Anlaşılmayan konuları zamanında ve tam olarak tesbit etmelidir.
- Öğrenci davranışlarını rasyonel olarak ölçmelidir.
- Anlaşılmayan konuları açımlayarak daha farklı yöntem ve etkinliklerle

tekrar işlemelidir.

- Anlamamayı bireyselliğe indirgeyip çözüm aramalıdır.
- Öğrencilerin anlamama nedenlerini tesbit edip acil önemleri almalıdır.
- Ders sonunda konuyu özetleyip pekiştirici sorular sorma alışkanlığı

olmalıdır.

- Ders bitimine kadar aralıklı özetlemeler yapmalıdır.

- Ders sonu öğrenci tepkilerini ölçmelidir.
- Öğrenci bilgilerini yoklayıp dönüt almalıdır.
- Sınıfta rahatça her öğrencinin soru sorma rahatlığını sağlayabilmelidir.
- Soruları kurallara uygun ve açık olarak sormalıdır.
- Farklı soru sorma teknikleri geliştirmelidir.
- Cevap veren arkadaşlarını dinlemelerini sağlayıcı teknikleri geliştirmelidir.
- Konuyla ilgisiz davranış ve sorulara uygun tepkiyi vermelidir.
- Konu dışındaki soruları cevaplama sistemini iyi planlamalıdır.
- Gelen ilgisiz soruların kaynağına inebilmelidir.
- Gelen cevaplardaki doğruluk oranını iyi irdeleyebilmelidir.
- Sınıfta konuyla ilgili sürekli sorular sormalıdır.
- Sorduğu sorularla ilgiyi canlı tutabilmelidir.
- Sorularla daha çok öğrenciyi derse katabilmelidir.
- Öğrencilerde sorgulama yeteneğini geliştirebilmelidir.
- Öğrenci sorularını her öğrenci düzeyine göre değerlendirebilmelidir.
- Sorduğu soruları anlamlılık ve aşamalılık ilkelerine göre düzenlemelidir.
- Cevaplama yapan öğrencileri ödüllendirmelidir.
- İşleyeceği konunun amacını ve ne işe yarayacağını açıklamalıdır.
- Öğrenciye neyi niçin öğreteceğini anlatmalıdır.
- Öğrencinin konuya karşı ilgisinden yararlanmalıdır.
- Soyut konuları somut hale getirebilmelidir.
- Gerçekleştirilecek olan amacın önemine inanmalıdır.
- Anlaşılmayan konuları örnekler vererek açıklamalıdır.
- Anlaşılmayan konuların her koşulda tekrarlanabileceği hissini öğrenciye verebilmelidir.
- Sorulan sorulara her zaman tatmin edici cevaplar verilmelidir.
- Sorulan her türlü soruya değer vererek umursamalıdır.
- Güzel soruları takdir edip övmelidir.

10-Dersi işleme yol ve yöntemlerini geliştirme;

- Kaynak çeşidine önem vermelidir.
- Planlarında yaratıcılığını zorlamalıdır.
- Ders kitaplarındaki resim, şekil ve bol renk öğelerini iyi kullanabilmelidir.
- Tek ders kitabını örnek olarak görmemeli, farklı kaynaklara yönelmelidir.
- Öğrenci ilgilerini farklı kaynaklarla daima canlı tutmalıdır.
- Konu tam öğrenilmeden diğerine geçmemelidir.
- Öğrencileri araştırmaya ve incelemeye yöneltmelidir.
- Kullandığı ders araçlarında görselliğe yer vermelidir.
- Sergilediği davranışları öğrenci durumlarına göre yorumlamalıdır.
- Kullandığı yöntemlerin çeşidine ve renkliliğine önem vermelidir.

11-Not verme kriterleri;

- Hiçbir zaman notla tehdit etmemeli, öğrenciyi sayısallaştırmamalıdır.
- Öğretim ortamında kullandığı ödül ve cezayı not olarak yansıtmamalıdır.
- Not verme ölçütlerini çok iyi belirlemelidir.
- Öğrenciyi huzursuz edecek şekilde bir not verme anlayış ve tekniğine sahip olmamalıdır.
- Öğrenci dikkat ve ilgisini not ile çekmeyi alışkanlık haline getirmemelidir.
- Başarıyı not ile ölçmedeki eksiklik ve imkansızlıkların farkında olmalıdır.
- Öğrenci gözüyle kullandığı not sistemini incelemelidir.
- Not vermeyi sadece öğretim amaçlı kullanmalıdır.
- Akademik başarılar dışında öğrenci davranışlarını notla değerlendirmemelidir.

-Notlandırmadaki adalet anlayışını ve verdiği notun öğrencilerce algılanma biçimini bilmeli ve ona göre davranmalıdır.

12-Öğretmenin örnek davranışlar sergilemesi;

- Öğretmen her zaman kendini örnek alınan bir kişi olarak görmelidir.
- Sınıf içinde ve dışında devamlı davranışlarına dikkat etmelidir.

-Öğrencilere sunduğu didaktik davranışları olağan bir hava içinde uygulayıp model olmalıdır.

-Her öğrenciye adil davranıp kendine güven oluşturmmalıdır.

-Tüm öğrencileri sevdiğini ve yapılanların hep onların iyiliği için olduğunu tutumlarıyla kanıtlamalıdır.

-Güler yüzlü, sevecen, sakın, sabırlı vb. davranışlar sergilemelidir.

13-Öğrencileri çalışmalarda cesaretlendirmesi;

-Motivasyonu sağlama tekniklerini bilmelidir.

-Öğrencileri iyi tanıyıp uygun teknikleri kişisel boyutta uygulayabilmelidir.

-Öğrencileri yerinde övgülerle rahatlatıp gerginliklerini azaltmalıdır.

-Güven telkin ederek her öğrencinin bir şeyler başarabileceğini her koşulda örneklemelidir.

-Öğrencileri sonuna kadar destekleyip yapılan hataları ortak çözüme kavuşturmalıdır.

-Grup çalışmalarıyla öğrencilerin birebir etkileşmesini sağlamalıdır.

-Çekingen öğrencileri sınıfa kazandıracak yönlendirme ve telkinleri zamanında yapmalıdır.

-Öğrencileri araştırma ve inceleme için teşvik etmelidir.

-Her öğrencinin gelişimini yakından takip etmeli, ilerlemelerini değerlendirebilmelidir.

-Sınıfta rahat ve huzurlu bir ortam oluşturmmalıdır.

-Konuları işlerken öğrencide merak uyandırmalıdır.

-Derse başlarken konunun amaç ve ne işe yarayacağını belirtmelidir.

-Öğrenciyi konuya istekli kılacak farklı etkinlikleri planlamalıdır.

-Öğrencideki merak duygusunu formal bilgiye çevirecek meslek bilgisine sahip olmalıdır.

-Öğrenci merakını yeter düzeyde ve yerinde kullanmalıdır.

-İlgisiz öğrenciler için meraklarını cezbeden şeylerle yeni yapılar oluşturmalıdır.

-Çevresel olarak öğrenci merak konularını tesbit etmeli ve buna uygun çalışmalar gerçekleştirmelidir.

-Aşırı kaygıya yer vermeden merak dozunu ayarlayabilmelidir.

-Öğrencinin dersten zevk alıp almadığını anlayıp önemsemelidir.

14-Öğretmenin öğrenciye mutlu edici sözler söylemesi;

-Her öğrenciye övgüde bulunma sınırını iyi çizmelidir.

-Yeterli övgü kelimesine sahip olmalı, sürekli aynılarını kullanmamalıdır.

-Öğrenciyi rahat ettirici, ona güven verici övgülerde bulunmalıdır.

-Övgülerde adaletli davranmalı ve tutarlı olmalıdır.

-Her öğrencinin ihtiyacı olan övgüyü zamanında vermelidir.

-İstekleri anında tesbit edilmelidir.

-Zamanla etkisini yitiren övgülere karşı öğrenci tepkimelerini doğru anlayabilmelidir.

-Olumlu her davranışı takdir etmelidir.

-Öğrenci davranışlarına gecikmeden uygun tepkiyi vermelidir.

-Güzel davranışların tekrarlarını sağlamada gerekli becerilere sahip olmalıdır.

-Hiçbir davranışı görmezlikten gelmeyerek, çözüm için hazır olduğunu öğrenciye her koşulda hissettirmelidir.

-Öğrenci mutluluğunu temel alıcı davranışlar sergilemelidir.

15-Etkinlikleri takip etmesi;

-Konular uygun araştırmaya dayalı ödevler verilmelidir.

-Verdiği ödevlerin sıkıcılıktan uzak ve amacı gerçekleştirecek nitelikte olmasına özen gösterilmelidir.

-Belirli bir ödev sistemi geliştirmiş olmalı, rastgele salt tekrar amaçlı ödevler veremeyerek, öğrenci yaratıcılığını geliştirici nitelikte çalışmalara yönelmelidir.

-Her ödevi, çalışmayı zamanında kontrol etmeli ve öğrenciyle birlikte değerlendirmelidir.

-Öğrencilerde her çalışmanın kontrol edileceği anlayışı oluşturulmalıdır.

-Ödevleri dikkatlice incelemeli ve yapılan ortak hatalardan anlaşılmayan konuları tesbit etmelidir.

-Vakit geçirmek, sınıf sessizliği vb. nedenlerle öğrencileri ödevlendirmemelidir.

-Yapılan güzel çalışmaları sergileyip takdir etmelidir.

-Örnek ödevlerin özelliklerini diğer çocuklara telkin etmelidir.

-Ödevlerin; öğrencide düzen, çalışma alışkanlığı ve sorumluluk duygusunu geliştirme amacıyla verildiğinin farkında olmalıdır.

16-Öğretmenin fiziki ortamı düzenlemedeki becerisi;

-Sınıfta temizlik, ışık, araç-gereçleri sürekli kontrol edip yeni düzenlemeler yapabilmelidir.

-Eğitim ortamını öğrenme durumlarına uygun hale sokmalıdır.

-Sınıf işlerinde öğrencileri görevlendirip grup çalışma bilincini kazandırmalıdır.

-Sınıf eşyalarını ve işlevselliklerini denetlemelidir.

-Öğrenci durum ve ihtiyaçlarına uygun bir sınıf profilini oluşturmalıdır.

-Etkinliklere uygun yöntem ve teknikleri kullanmalıdır.

-Fiziki çevrenin öğrenime katkısına inanmış olmalı, öğrenci psikolojisine göre ortamı düzenlemelidir.

-Öğrencilerine karşı arkadaşça davranmalı, bunu her zaman hissettirmelidir.

-Paylaşımlarda adaletli olmalı, öğrencilerle yakından ilgilenmelidir.

-Öğrenci sorunlarına kalıcı çözümler getirmeye çalışmalıdır.

-Öğreci merkezli bir yaklaşımı benimsemeli, kendini rehber olarak kabul etmelidir.

-Öğrencileri, sınıf ortamında arkadaşları ile barışık, öğretmeni ile anlaşır bir konuma sokmalıdır.

-Öğrenci görüş ve isteklerine yer vermeli, fikirlerini alıp değerlendirmelidir (Bayındır, 2001:75-84).

Öğretim Ortamında Öğretmenin Sergilediği Yanlış Tutum ve Davranışlar

Öğretmenlerin şahsiyetleri ya sınıftaki bazı problemleri yok eder ya da yeni problemlerin doğmasına sebep olabilir (Büyükkaragöz, 1997:270). Bu tür davranışlar hiçbir zaman alışkanlık haline getirilmemelidir. Bunlardan en yaygın olanları şunlardır:

- Alay etmek.
- Yerde olan sorulara cevap vermekten kaçınmak.
- Öğrencilerin özel problemlerine karşı aşırı duyarlık göstermek (kekemelik, pepelik gibi özel durumlar).
- Kararsız olmak, mesela derse gelen öğrenciye, yanında oturan öğrenciden yararlanmasına izin vermek, biraz sonra konuştuğunu ileri sürerek hakaret etmek gibi.
- Kaba ve doğmatik olmak.
- Öğrencilere; giysileri, görüşleri ve konuşma biçimleri hakkında kurallarla ilgili olmadığı halde, kişisel ifadelerde bulunmak.
- Adil olmamak, öğrenci seçmek.
- Herkesin yanında öğrenciler hakkında dedikodu yapmak.
- Dersi sıkıcı ve monoton biçimde yürütmek.
- Gönül kırıcı şekilde konuşmak.
- Çok güç ödevler vermek,
- Sınıfta veya dışarda gürültü varken derse devam etmek.
- Sınıfın ışıklanmasına dikkat etmemek.
- Umulmadık zamanda öğrenciye baskıda bulunmak.

- Öğrenmede takip edilecek bütün aşamaları açıklamakta başarısız olmak.
- Sınıfta işlenmemiş konulardan imtihan etmek.
- Yalnız bir çeşit yeteneği ödüllendirmek.

Sınıfta olumlu bir havanın yaratılmasında, öğretmenin kişiliğinin ve hazırlığının çok önemli bir rolü vardır. Öğrencilerini sevmeyen, onların duygularıyla oynayan, öğrencilerinden çok konusuyla ilgilenen, şakacı tabiatından yoksun öğretmenlerin sınıflarında huzursuzluk ve karışıklık olacaktır. Genellikle, öğrencileriyle duygusal bir bağ kuran öğretmen çok az güçlükle karşılaşacaktır.

Öğretmenin tavır ve davranışları, sınıf havasını etkileyen önemli bir unsur olduğu unutulmamalıdır. Eğer öğretmen çalışmaktan hoşlanmıyorsa, sınıfın çalışmaktan hoşlanmaması da normaldir. Öğretmen sınıf içinde daima olumlu bir davranış içinde olmalıdır. Yapılmaması gerekenler değil de yapılması gerekenler belirtilmelidir (Büyükkaragöz, 1997:270-271).

ÖĞRETMENİNİN TAM ÖĞRENMEYİ GERÇEKLEŞTİRECEK TUTUM VE DAVRANIŞLARI

Tam Öğrenme

Tam öğrenme, hemen hemen bütün öğrencilerin, okulların öğretme amacını güttüğü tüm yeni davranışları öğrenebileceği görüşü üzerinde temellendirilmiş olan yeni bir yaklaşımdır. Mevcut uygulamalarda, tam öğrenmenin çeşitli şekillerini (varyasyonlarını) görmek mümkündür. Bütün bu uygulamaların temelinde aynı fikir yatmaktadır: Öğrencilere duyarlı ve planlı bir öğretim hizmeti sağlanır, öğrenme güçlükleriyle karşılaşanlara yerinde ve zamanında yardım edilir, onlara tam yani önceden kararlaştırılan yetkinlikle öğrenmeleri için yeterli zaman verilir ve onlar için

de anlamlı olan bir “tam öğrenme” ölçütü belirlenirse hemen hemen bütün öğrenciler yüksek düzeyde bir öğrenme gücü geliştirebilirler (Bloom, 1979:4-5).

Tam Öğrenmenin Gerekliliği

Eğitim ve öğretimde tam öğrenmenin gerekliği birçok açıdan öne çıkmaktadır. Bunlardan önemli olanları aşağıda özetlenmektedir.

1-Becerilerin Sağlanması:

Tam öğrenmenin zor olmasına inanmakla beraber birçok açıdan önem taşımaktadır. Her zaman ve her yerde gerçekleşmesi mümkün olmasa bile bazı zamanlar ve mekanlarda büyük önem taşımaktadır. Nerede öğrencilere bazı becerilerin kazandırılması önem taşıyorsa tam öğrenmenin gerekliği öne çıkmaktadır. Bu açıdan eğitim fakülteleri ve öğretmen yetiştiren okullarda tam öğrenme vazgeçilmez bir hale gelmektedir.

2-Sistemli Eğitimin Sağlanması:

Eğitim ve öğretimde genellikle sistemli yaklaşım uygulanmaktadır. Bu tür eğitim tam bir merdiven basamaklarına benzemektedir. Birinci basamağa basılmadan ikinci veya üçüncü basamağa geçilmemektedir. Bu tür sistemli eğitim ve öğretim ancak tam öğrenme sistemleri ile gerçekleşebilmektedir.

3-Kaliteli Eğitimin Gerçekleşmesi:

Tam öğrenmenin sağlanması kalitenin yükseltilmesi anlamına gelmektedir. 90-95 puan alan bir öğrenci ile 45-50 puan alan bir öğrenci arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Yüksek standartların belirlenmesi öğrencileri daha fazla çabalar harcamaya yöneltmektedir. Yüksek hedefleri gerçekleştirmek azimli, yüksek iradeli, geniş ufuklu, büyük insanlar yetiştirecektir. Kaliteli eğitimin gerçekleşmesi ile ülkelerin kalkınması hızlandırılmaktadır.

4-Öğrenci Yeteneklerinin Gerçekleştirilmesi:

Öğrencilerin kullanılmamış geniş kapasiteleri bulunmaktadır. Bu kapasite çoğu zaman kullanılmadan kayıp olmaktadır. İnsanlar genellikle tembelliğe eğilim göstermektedirler. Kapasitelerini tam olarak kullanmak için de onlara meydan okumak gerekmektedir. İşte bu durum, tam öğrenme ile mümkün olacaktır. Bir tam öğrenme sistemi olan Keller Planı ile ilgili yapılan araştırmalar da bunu desteklemektedir. Öğrenciler, diğer sistemlere göre bu sistemde daha fazla çalıştıklarını ifade etmişlerdir (Rıza, 2003:1-2)

Tam Öğrenme Yoluyla Öğretme

Tam öğrenme bilginin doğasına ilişkin çağdaş yaklaşımın benimsenmesi ile gerçekleştirilebilir. Bu anlayışta bilgi geçici bir birikimdir. Eğitimin amacının konuları derinliğine öğretmektir. Bilgilenmenin öğrenci ve formal bilim dallarının etkileşimiyle gerçekleştiği kabul edilir. Zekanın tüm çeşitlerinin geliştirilmesi hedeflenir. Öğretimde yeniden yapılanmanın esasını oluşturan bu kabullenmelerin ışığında yeniden yapılanmanın kriterleri olarak şunlar yapılmalıdır:

- Ne'nin düşünüleceği değil, nasıl düşünüleceği: Öğrencilere çok yönlü, soyut, eleştirel, yaratıcı, bağımsız, mantıklı ve analitik düşünce kazandırılmalıdır.
- Bilginin nasıl kullanılacağı: Öğrencilere, bilginin yeni bilgiler üretmek için bir araç olduğu, kullanılmadığında bilginin fazla bir değeri olmadığı düşüncesi kazandırılmalıdır.
- Problem çözme: Problemi tanılama, tanımlama, çözüm için alternatifler üretme ve bunlardan birini seçme basamaklarını içeren düşünme becerileri işlenmelidir.

- Bireysel çalışma: Öğrencilere kendi ilgi alanlarında derinliğine çalışma olanağı verilmelidir.
- Benlik kavramının geliştirilmesi: Öğretim içerik ve yöntem olarak öğrencilerin sağlıklı benlik kavramı geliştirmelerini vurgulamalıdır. Çocukların kendilerini değerli bir insan olarak hissetmelerine, kapasitelerine güvenmelerine ve farklılıklarına değer vermelerine önem verilmelidir.
- Nasıl iletişim kurulacağı: Öğrencilere başkalarıyla iletişim kurma yeterliği kazandırılmalı, öğretim içerik ve yöntemleri öğrencinin kendini yazılı ve sözlü ifade edebilme yeteneğini geliştirmeyi amaçlamalıdır (Özden, 1997:8-9).

ÇAĞDAŞ EĞİTİM VE DEMOKRASİ

Demokrasi ve cumhuriyet ilkeleri, çağdaş toplum düşüncesinin temellerini oluşturur. İnsan haklarına dayalı demokratik toplum yapısı; insanın odak alındığı, demokratik, laik sosyal hukuk devletinin işlerlik kazandığı, her alanda insanca yaşama ve gelişmenin temel amaç ve hedef olduğu, katılım, dayanışma ve paylaşmanın toplumsal bütünleşmeyi sağladığı, karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün ilişkilerde temel olduğu, sorumluluk sahibi ve bilinçli vatandaşların etkili olduğu bir toplum düşüncesini gerektirir (Cılga, 2001:1).

Eğitim, demokrasinin yaşamasında en önemli faktörlerden biri olduğu gibi demokratik düşünce ve uygulamalar da eğitimin gelişmesinde önem taşımaktadır. “Eğitim; düşünce, bilgi ve davranışa; demokrasi ise eylem, uygulama ve başarıya dönüktür.” Demokrasinin temelinde insan haklarını sağlamak, yer aldığı gibi eğitimin temel ilkesi olan fırsat eşitliğinin sağlanması da demokratik yönetimin başlıca sorumluluklarındandır (Büyükkaragöz, 1997:245).

Bağımsız, demokratik, çağdaş bir ulusal toplum düzeninin ilerlemesi ve gelişmesi için, tüm insanlara özellikle yeni yetişen kuşaklara demokrasinin ilkeleri, otorite simgeleri, kurumlarını öğretecek ve benimsetecek “demokrasi eğitimi” verilmelidir. Geleneksel Türk aile yapısının özellikleri dikkate alındığında demokrasi eğitiminin, günümüz toplum koşullarında en verimli olarak her düzeyde eğitim kurumlarında yapılabileceği düşünülmüştür. Atatürk, başka hiçbir kurumun sistemli ve yan tutmayan içeriği ile okul kadar demokrasi eğitimi yapmaya elverişli olmayacağını bilmekteydi. Kendi sözlerini izleyecek olursak;

Cumhuriyet, düşünce, bilim, teknik, beden bakımlarından güçlü ve yüksek karakterli koruyucular ister. Yeni kuşağı bu nitelik ve yeteneklerde yetiştirmek sizin (öğretmenlerin) elinizdedir.

Ülke çocukları her öğrenim derecesinde ekonomik yaşamda etkin, verimli ve başarılı olacak biçimde donatılmalıdır. Ulusal ahlakımız uygar ilkelerle ve özgür düşüncelerle beslenip güçlendirilmelidir. Bu çok önemlidir, özellikle dikkatinizi çekerim; korkutma temeline dayalı ahlak, bir erdem olmaktan başka güvenilebilir de değildir.

Okul genç kafalara insanlığa saygıyı, ulus ve ülkeye sevgiyi, şefkati, bağımsızlığı öğretir... Ülkesini ve ülkesini kurtarmak isteyenler aynı zamanda mesleklerinde birer namuslu uzman ve birer bilgin olmaktadır. Bunu sağlayan okuldur.

Demokrasi eğitimi ilkesinin hedefi eğitim sisteminin yurttaşlara demokratik insan nitelikleri kazandırmasıdır. Eğitim kurumları demokrasiye sahip çıkıp geliştirecek bireyleri yetiştirme fonksiyonunu yerine getirme işine, eğitimin ürünü olan bireylerin özelliklerini belirleyerek başlar (Varış, 1998:150-151).

Demokratik eğitim, öncelikle, öğrencinin “duygu”, “düşünce” ve “davranış” esenliği içerisinde olmasını gerektirir. Başka bir deyişle her çeşit baskı, kuşku ve korkudan kurtarılmış olmasını gerektirir. Demokratik eğitim; eğitimci ve düşünürlerin bir büyük duyarlılıkla üstünde durdukları bir konu.

Bernard Russel bunlardan biri. Bu düşünür, “eğitimde özgürlüğün” önemine değinerek şunları söyler:

“Eğitimde en büyük özgürlüğün sağlanması, çok güçlü bir görüştür. En başta, özgürlüğün yokluğu yetişkinlerle çatışmalara yol açar. Bunun psikolojik etkileri çok yakın zamanlara dek sanıldığından çok daha derindir. Herhangi yönde zorlanan çocuk, bunu nefretle karşılar. Genellikle olduğu gibi nefretini açığa vuramazsa bu nefreti içe döner, bilinç altına gömülür. Bunun bütün hayat boyunca sürececek çeşitli olumsuz etkileri vardır (Can, 1986:42-43).

Demokratik sınıf ortamı etkili davranış yönetiminin, başlıca değişkenlerinden biridir. Sınıfta demokrasi, eğitim etkinliklerine öğrencilerin gönül güçleri ve coşukları ile katılımının anlatımıdır. Bunun için öğrencilere kendilerini yönetme olanağı sağlanmalıdır. Kendini yönetme, eğitim yaşantılarının yapılandırılmasında, öğretim yöntemlerinin seçiminde ve amaçların belirlenmesinde ortak bir algı dayanağı yaratmayı tanımlamaktadır. Bu amaçla öğretmen, sınıf iklimini yumuşatmalı ve öğrencilerine duygusal ve düşünsel planda eşit mesafede bulunmalıdır.

Öğretmen, sınıfta demokratik bir yaşam kültürünün oluşmasına özen göstermelidir. Bu bağlamda öğretmen, herhangi bir sorun ortaya çıktığında, problem durumunun tanımlanması amacıyla, öğrencilerin görüşlerinden yararlanmalı, ayrıca geliştirilen çözüm önerilerinin özgürce tartışılması için, gerekli tartışma ortamını sağlamalıdır. Böylece problem çözme sürecinin kolektif bir katılım sorunu olduğunun bilincine ulaşan öğrenciler, sınıf etkinliklerinde sorumluluk alarak daha

istekli davranacaklardır. Ancak sorunların özgürce tartışılması kadar önemli olan bir başka unsur, seçme hakkının bulunmasıdır. Bu nedenle herhangi bir durumda oluşan alternatif karar seçeneklerinden hangisinin uygulanacağı, oylama yapılarak belirlenmelidir. Ancak bu süreçte öğrencilere, azınlık görüşlerinin dışlanmadığı izlenimi verilmelidir. Çünkü demokrasi çoğunluğun azınlığı yönetmesi değil, azınlıkta kalanların görüşlerinin de önemsendiği sistemdir. Aksi halde demokrasi sadece bir sayısal üstünlük sorununa dönüşür. Bu amaçla öğretmen, farklı görüş ve yaklaşımları bütünleştirmeye çaba göstermeli, gerektiğinde oylamayı yenileyerek, değişen durumlara uygun stratejiler geliştirebilmelidir (Aydın, 1998:142-143).

Demokrasinin en büyük güvencesi kendisinin ve başkalarının haklarını ve görevlerini bilen, bu sorumluluğu taşıyabilen insanlardır. Eğitimin en önemli görevi demokrat bir toplum yaratmaktır. Atatürk “Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister direktifleri ile çağdaş insanı yetiştirme görevini öğretmenlere vermiştir. İnsan yetiştirme görev ve sorumluluğunu üstlenen öğretmen, genel kültür, öğretim alanı ve mesleki bilgi ve becerilerini duyuşsal davranışlarıyla destekleyerek öğrencilerine sunmalıdır. Öğrencilerde demokrat davranışlar geliştirmek üzere olumlu bir sınıf atmosferi oluşturmada, öğretmen tutumları ve öğretmen davranışları çok önemlidir. Ancak demokrasiye inanan, demokrasiyi savunan, demokratik tutum ve davranışlara sahip olan öğretmenler öğrencilerde demokrat davranışlar geliştirebilirler (Varış, 1998:156-157).

V. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

ÖĞRETMEN

Bu bölümde, araştırmaya katılan grupların dağılımı ve özellikleri ile araştırma sorularına ait öğretmen algılarının ortaya koyduğu bulguları araştırma amaçlarına göre ele alınmış ve yorumlanmıştır.

A- Örneklem Alınan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri

Ankete katılan öğretmenlerin cinsiyet, yaş, öğretmen olarak çalıştıkları yıl, en son mezun oldukları okul, medeni durum, sınıf mevcudu ve oturduğu ev değişkenine ilişkin bulgular aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

1- Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine ilişkin dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

TABLO 4

Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

CİNSİYET	FREKANS (N)	YÜZDE (%)
Erkek	11	32,4
Kadın	23	67,6
Toplam	34	100,0

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin %32,4'ü erkek, %67,6'sı kadın öğretmenlerden oluşmaktadır.

2- Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin yaş değişkenine ilişkin dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

TABLO 5
Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

YAŞ	FREKANS (N)	YÜZDE (%)
25 ve daha az	1	2,9
26-35	30	88,2
36-45	2	5,9
46-50	1	2,9
55 ve üstü	-	-
Toplam	34	100,0

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin %2,9'unun 25 ve daha az grubu, %88,2'sinin 26-35 grubu, %5,9'nun 36-45 grubu, %2,9'unun 46-50 grubunun oluşturduğu görülmektedir.

3-Öğretmenlerin Çalıştıkları Yıl Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin öğretmen olarak çalıştıkları yıl değişkenine göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

TABLO 6

Öğretmenlerin Öğretmen Olarak Çalıştıkları Yıl Değişkenine Göre Dağılımı

ÇALIŞILAN YIL	FREKANS (N)	YÜZDE (%)
0-5	1	2,9
6-10	24	70,6
11-15	6	17,6
16-21	2	5,9
21 yıl ve üstü	1	2,9
Toplam	34	100,0

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin %2,9'unun 0-5 yıl grubu, %70,6'sının 6-10 yıl grubu, %17,6'sının 11-15 yıl grubu, %5,9'unun 16-21 yıl grubu, %2,9'unun 21 yıl ve üstü grubunun oluşturduğu görülmektedir.

4- Öğretmenlerin En Son Mezun Oldukları Okul Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin en son mezun oldukları okul değişkenine göre dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

TABLO 7

Öğretmenlerin En Son Mezun Oldukları Okul Değişkenine Göre Dağılımı

MEZUN OLUNAN OKUL	FREKANS (N)	YÜZDE (%)
Öğretmen Akademisi	32	94,1
Eğitim Yüksek Okulu	1	2,9
Eğitim Fakültesi (Sınıf Öğretmenliği Bölümü)	1	2,9
Diğer	-	-
Toplam	34	100,0

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin %94,1'inin Öğretmen Akademisi, %2,9'unun Eğitim Yüksek Okulu, %2,9'unun Eğitim Fakültesi (Sınıf Öğretmenliği Bölümü), %0'ının Diğer okul mezunlarının oluşturduğu görülmektedir.

5- Öğretmenlerin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

TABLO 8

Öğretmenlerin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı

MEDENİ DURUM	FREKANS (N)	YÜZDE (%)
Evli	22	64,7
Bekar	9	26,5
Nişanlı	2	5,9
Dul	1	2,9
Toplam	34	100,0

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin %64,7'sinin evli, %26,5'inin bekar, %5,9'unun nişanlı, %2,9'unun dul olduğu görülmüştür.

6-Öğretmenlerin Sınıf Mevcudu Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin içinde bulunduğu sınıf mevcudu değişkenine göre dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

TABLO 9

Öğretmenlerin İçinde Bulunduğu Sınıf Mevcudu Değişkenine Göre Dağılımı

SINIF MEVCUDU	FREKANS (N)	YÜZDE (%)
20-30	28	82,4
31-40	6	17,6
41-50	-	-
51-60	-	-
Toplam	34	100,0

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıf mevcutlarının %82,4'ünün 20-30 kişi, %17,6'sının 31-40 kişiden oluştuğu görülmektedir.

7-Öğretmenlerin Oturduğu Ev Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin oturduğu ev değişkenine göre dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

TABLO 10

Öğretmenlerin Oturduğu Ev Değişkenine Göre Dağılımı

OTURDUĞU EV	FREKANS (N)	YÜZDE (%)
Kira	1	2,9
Kira Değil	33	97,1
Toplam	34	100,0

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin %2,9'unun oturduğu evin kira olduğu, %97,1'inin kira olmadığı görülmektedir.

B- Örneklem Alınan Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Kişisel ve Davranışsal Özellikler

- 1- Kendine güvenir.
- 2- Enerjik ve canlıdır.
- 3- Düzenlidir.
- 4- Esprilidir.
- 5- Haksızlık yapmaz.
- 6- Bütün öğrencileri tanır.
- 7- Öğrencilerini sever.
- 8- Kolayca öfkelenir.
- 9- Sürekli problemleri vardır.
- 10- Ders boyunca öğretmeye çalışır.
- 11- Sinirlidir.
- 12- Çabuk yorulur.
- 13- Sınıfta hareketlidir.
- 14- Öğrencilerle ilgilenmekten zevk alır.
- 15- Telaşlı ve acelecidir.
- 16-Öğrenci duygularını anlar.

Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular

Ankete katılan öğretmenlerin kişisel ve davranışsal özelliklerine ilişkin algıları Tablo 11’de verilmiştir.

TABLO 11
Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular

SORULAR	DERECELER					
	Her zaman		Bazen		Hiç	
	N	%	N	%	N	%
Madde 1	31	91,2	3	8,8	-	-
Madde 2	23	67,6	11	32,4	-	-
Madde 3	24	70,6	10	29,4	-	-
Madde 4	19	55,9	15	44,1	-	-
Madde 5	27	79,4	4	11,8	3	8,8
Madde 6	33	97,1	1	2,9	-	-
Madde 7	34	100,0	-	-	-	-
Madde 8	3	8,8	30	88,2	1	2,9
Madde 9	3	8,8	17	50,0	14	14,2
Madde 10	28	82,4	6	17,6	-	-
Madde 11	1	2,9	29	85,3	4	11,8
Madde 12	1	2,9	20	58,8	13	38,2
Madde 13	26	76,5	8	23,5	-	-
Madde 14	32	94,1	2	5,9	-	-
Madde 15	4	11,8	20	58,8	10	29,4
Madde 16	29	85,3	3	8,8	2	5,9
Toplam Ortalama	19,87	58,45	11,18	32,89	2,93	8,63

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel ve davranışsal özelliklerine ilişkin anket sorularını %58,45'inin "Her zaman", %32,89'inin "Bazen", %8,63'inin ise "Hiç" yanıtını işaretledikleri görülmektedir.

Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerinin Uyum-İyiliği Testi Sonuçları

Ankete katılan öğretmenlerin kişisel ve davranışsal özelliklerinin Uyum-İyiliği Test sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

TABLO 12

Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerinin Uyum-İyiliği Testi Sonuçları

DAVRANIŞLAR	KİKARE	SER. DER.	P<0,05	SONUÇ
Madde 1	23,059	1	0,000	Anlamlı
Madde 2	4,235	1	0,040	Anlamsız
Madde 3	5,765	1	0,016	Anlamlı
Madde 4	0,471	1	0,493	Anlamsız
Madde 5	32,529	2	0,000	Anlamlı
Madde 6	30,118	1	0,000	Anlamlı
Madde 7	0,000	1	0,000	Anlamlı
Madde 8	46,294	2	0,000	Anlamlı
Madde 9	9,588	2	0,008	Anlamlı
Madde 10	14,235	1	0,000	Anlamlı
Madde 11	41,706	2	0,000	Anlamlı
Madde 12	16,294	2	0,000	Anlamlı
Madde 13	9,529	1	0,002	Anlamlı
Madde 14	26,471	1	0,000	Anlamlı
Madde 15	11,529	2	0,003	Anlamlı
Madde 16	41,353	2	0,000	Anlamlı

Tablo 12’de görüldüğü gibi ankete katılan öğretmenler tarafından “Öğretmenin kişisel ve davranışsal özellikleri” ile ilgili yapılan (t) testi sonucuna göre $p<0,005$ düzeyinde; Madde1, Madde 3, Madde 5, Madde 6, Madde 7, Madde 8, Madde 9, Madde 10, Madde 11, Madde 12, Madde 13, Madde 14, Madde 15, Madde

16'nın "Anlamlı" olduğu gör÷lmektedir. Madde 2 ve Madde 4 ise Yapılan (t) testi sonucuna göre $p > 0,005$ düzeyinde "Anlamsız" olduğu gör÷lmektedir.

C- Örneklem Alınan Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergilediğı Tutumlarına İlişkin Bilgiler

Öğretim Etkinliklerinde Sergilenen Tutumlar

- 1- Her öğrencinin anlayabileceğı bir dil ve ifade kullanırım.
- 2- Öğrencilere kendilerinden beklediğimi bildiririm.
- 3- Dersi işlerken öğrenci isteklerine yer veririm.
- 4- Konuları anlamlı kılmak için çeşitli yöntem ve teknikler kullanırım.
- 5- Sınıfta sabit kalmadan her öğrenci ile ilgilenirim.
- 6- Öğrencinin ilgi ve motivasyonunu sürekli canlı tutarım.
- 7- Övgü ve yaptırımları uygun kullanmaya dikkat ederim.
- 8- Öğretilecek konulara uygun etkinlikler düzenlerim.
- 9- Öğretim araç ve gereçlerini öğrencilerle birlikte kullanırım.
- 10- Her öğrencinin gelişimini yakından takip ederim.
- 11- Her öğrencinin derse katılımına olanak sağlarım.
- 12- Ders aralarında sık sık tekrarlar yaparım.
- 13- Konular arası geçişlerde ara ara özetlemeler yaparım.
- 14- Sınıftan gelen konuyla ilgili olmayan sorulara çabuk tepki veririm.
- 15- Konuların anlaşılma düzeyini sorduğum sorularla anlamaya çalışırım.
- 16- Öğretilecek konunun amacını ve ne işe yarayacağını ders başında öğrenciye açıklarım.
- 17- Öğrencilerin anlayamadığı konuları farklı örneklerle yeniden işlerim.
- 18- Öğrenci sorularını cevapsız bırakmamaya çalışırım.
- 19- Sorularımı sınıfın genel düzeyine uygulayarak sorarım.
- 20- Ders kitaplarını material olarak kullanır, bütün konuları ders yılı içinde bitirmeye çalışırım.

- 21- Her koşulda öğrencinin yaptığı işten zevk almasını sağlarım.
- 22- Onlara davranışlarımla model olmaya çalışırım.
- 23- Öğrenciye sınıfta görev vererek başarı zevkini tattırmaya çalışırım.
- 24- Derse ilginin azalmaması için öğrenci merak seviyesini sürekli üst düzeyde tutarım.
- 25- Öğrencinin doğru davranışını olumlu sözlerle pekiştiririm.
- 26- Değişik pekiştireçler (olumlu davranışı artırıcı ödüller) kullanırım.
- 27- Pekiştireçleri her zaman verebileceğimi öğrenciye hissettiririm.
- 28- Ödev etkinliklerini sürekli kontrol ederim.
- 29- Sınıfın fizik değişkenlerini (ısı-ışık-temizlik-araç ve diğer donanımları) sürekli kontrol altında tutar, öğrenciye göre düzenlerim.
- 30- Kendimi sınıfta, grup ilişkilerinde, mesafeyi korumaya çalışan bir bilgi aktarıcısı olarak görürüm.

Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Bulgular

Ankete katılan öğretmenlerin öğretim etkinliklerinde sergilediği tutumlarına ilişkin algıları Tablo 13'te verilmiştir.

TABLO 13

Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Bulgular

DERECELER									
DAVRANIŞLAR	Herzaman		Bazen		Hiç		X	SH	D
	N	%	N	%	N	%			
Madde 1	33	97,1	1	2,9	-	-	1,03	0,029	29,5
Madde 2	32	94,1	2	5,9	-	-	1,06	0,041	26,5
Madde 3	10	29,4	24	70,6	-	-	1,71	0,079	2

Madde 4	25	73,5	9	26,5	-	-	1,26	0,077	10,5
Madde 5	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 6	25	73,5	9	26,5	-	-	1,26	0,077	10,5
Madde 7	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 8	23	67,6	11	32,4	-	-	1,32	0,81	7
Madde 9	18	52,9	16	47,1	-	-	1,47	0,087	4
Madde 10	26	76,5	8	23,5	-	-	1,24	0,074	13,5
Madde 11	32	97	1	3,0	-	-	1,03	0,030	29,5
Madde 12	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 13	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 14	12	35,3	22	64,7	-	-	1,65	0,083	3
Madde 15	27	79,4	5	14,7	2	5,9	1,26	0,097	10,5
Madde 16	22	64,7	12	35,3	-	-	1,35	0,083	5
Madde 17	30	88,2	4	11,8	-	-	1,12	0,056	22
Madde 18	32	94,1	2	5,9	-	-	1,06	0,041	26,5
Madde 19	32	94,1	2	5,9	-	-	1,06	0,041	26,5
Madde 20	26	76,5	8	23,5	-	-	1,24	0,074	13,5
Madde 21	28	82,4	6	17,5	-	-	1,18	0,066	21
Madde 22	31	91,2	3	8,8	-	-	1,09	0,049	23,5
Madde 23	25	73,5	9	26,5	-	-	1,26	0,077	10,5
Madde 24	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 25	32	94,1	2	5,9	-	-	1,06	0,41	26,5
Madde 26	23	67,6	11	32,4	-	-	1,32	0,081	7
Madde 27	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 28	31	91,2	3	8,8	-	-	1,09	0,049	23,5
Madde 29	23	67,6	11	32,4	-	-	1,32	0,081	7
Madde 30	7	20,6	22	64,7	5	14,7	1,94	0,103	1
Toplam									
Ortalama		63,64		24,03		0,68			

N: Frekans

X: Aritmetik Ortalama

D: Sıralama

%: Yüzde

SH: Standart Hata

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumlarına ilişkin anket sorularına %63,64'ünün "Her zaman", %24,03'ünün "Bazen", %0,68'inin ise "Hiç" yanıtını işaretledikleri görülmektedir.

Yine Tablo 13'te ortalamalar sıralanıp "D" değerleri bulunmuştur. Bu sıralamada öğretmenlere göre 1. derece önemli olan öğretim etkinliği "Madde 30", 2. derece önemli olan davranış "Madde 3" ve 3. derece önemli olan öğretim etkinliği "Madde 14" olduğu görülmektedir. Bu; öğretmenlerin sınıfta ön planda müfredatta verilmesi gereken konuların geldiği ancak öğrenci isteklerine de yer vermeleri gerektiğini düşündüklerinden kaynaklanmış olabilir. Öğretmenlere göre en önemsiz öğretim etkinliği ise sırasıyla "Madde 1" ve "Madde 11" olduğu görülmektedir. Bu; öğretmenlerin öğretim hizmetlerini öğrenci açısından değerlendirmediklerinden kaynaklanmış olabilir.

Öğretmenin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarının Uyum-İyiliği Testi Sonuçları

Ankete katılan öğretmenlerin öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumlarının Uyum-İyiliği Test sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

TABLO 14

Öğretmenin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarının Uyum-İyiliği Testi Sonuçları

DAVRANIŞLAR	KİKARE	SER.DER.	P<0,005	SONUÇ
Madde 1	30,118	1	0,000	Anlamlı
Madde 2	26,471	1	0,000	Anlamlı
Madde 3	5,765	1	0,000	Anlamlı

Madde 4	7,529	1	0,006	Anlamlı
Madde 5	11,765	1	0,001	Anlamlı
Madde 6	7,529	1	0,006	Anlamlı
Madde 7	11,765	1	0,001	Anlamlı
Madde 8	4,235	1	0,040	Anlamlı
Madde 9	0,118	1	0,732	Anlamsız
Madde 10	9,529	1	0,002	Anlamlı
Madde 11	29,121	1	0,000	Anlamlı
Madde 12	11,765	1	0,001	Anlamlı
Madde 13	11,765	1	0,001	Anlamlı
Madde 14	2,941	1	0,086	Anlamsız
Madde 15	32,882	2	0,000	Anlamlı
Madde 16	2,941	1	0,000	Anlamlı
Madde 17	19,882	1	0,000	Anlamlı
Madde 18	26,471	1	0,000	Anlamlı
Madde 19	26,471	1	0,000	Anlamlı
Madde 20	9,529	1	0,002	Anlamlı
Madde 21	14,235	1	0,000	Anlamlı
Madde 22	23,059	1	0,000	Anlamlı
Madde 23	7,529	1	0,006	Anlamlı
Madde 24	11,765	1	0,001	Anlamlı
Madde 25	26,471	1	0,000	Anlamlı
Madde 26	4,235	1	0,040	Anlamsız
Madde 27	11,765	1	0,001	Anlamlı
Madde 28	23,059	1	0,000	Anlamlı
Madde 29	4,235	1	0,040	Anlamsız
Madde 30	15,235	2	0,000	Anlamlı

Tablo 14’te görüldüğü gibi ankete katılan öğretmenler tarafından “Öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumlar” dan Madde 1, Madde 2, Madde 3, Madde 4, Madde 5, Madde 6, Madde 7, Madde 8, Madde 10, Madde 11, Madde 12, Madde 13,

Madde 15, Madde 16, Madde 17, Madde 18, Madde 19, Madde 20, Madde 21, Madde 22, Madde 23, Madde 24, Madde 25, Madde 27, Madde 28, Madde 30 ile ilgili yapılan (t) testi sonucuna göre $p < 0,005$ düzeyinde “Anlamlı” olduğu görülmektedir.

Madde 9, Madde 14, Madde 26, Madde 29 ise yapılan (t) testi sonucuna göre $p > 0,005$ düzeyinde “Anlamsız” olduğu görülmektedir.

ÖĞRENCİ

Bu bölümde, araştırmaya katılan grupların dağılımı ve özellikleri ile araştırma sorularına ait öğrenci algılarının ortaya koyduğu bulguları araştırma amaçlarına göre ele alınmış ve yorumlanmıştır.

A- Örneklem Alınan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

Ankete katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, öğretmenlerinin cinsiyeti, öğretmenleriyle beraber oldukları yıl, öğretmenin olmasını istediği cinsiyet, öğretmenini sevmeye değişkenine ilişkin bulgular aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

1-Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine ilişkin dağılımı Tablo 15’te verilmiştir.

TABLO 15
Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Erkek	40	44,9
Kız	49	55,1
Toplam	89	100,0

Tablo 15 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %40'ı erkek, %49'u'sı kız öğrencilerden oluşmaktadır.

2-Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Öğrencilerin yaş değişkenine ilişkin bulguları Tablo 16'da verilmiştir.

TABLO 16
Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	Frekans (N)	Yüzde (%)
11	70	78,7
12	17	19,1
13 ve üstü	2	2,2
Toplam	89	100,0

Tablo 16 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %70'i 11 yaşında, %17'si 12 yaşında, %2,2'si de 13 yaş ve üstünde öğrencilerden oluşmaktadır.

3-Öğretmeninin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine ilişkin bulguları Tablo 17’de verilmiştir.

TABLO 17

Öğretmeninin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Erkek	41	46,1
Kadın	48	53,9
Toplam	89	100,0

Tablo 17 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin; %46,1’inin öğretmenin erkek, %53,9’unun öğretmenin kadın olduğu görülmektedir.

4-Öğrencilerin Öğretmenleriyle Beraber Oldukları Yıl Değişkenine Göre Dağılımı

Öğrencilerin öğretmenleriyle beraber oldukları yıl değişkenine ilişkin bulguları Tablo 18’de verilmiştir.

TABLO 18

Öğrencilerin Öğretmenleriyle Beraber Olunan Yıl Değişkenine Göre Dağılımı

Yıl	Frekans (N)	Yüzde (%)
1. sınıftan beri	5	5,6
2. sınıftan beri	10	11,2
3. sınıftan beri	11	12,4
4. sınıftan beri	3	3,4
Bu sene yeni geldi	60	67,4
Toplam	89	100,0

Tablo 18 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin; %5,6'sının 1. sınıftan beri, %11,2'sinin 2. sınıftan beri, %12,4'ünün 3. sınıftan beri, %3,4'ünün 4. sınıftan beri, %67,4'ünün ise bu sene yeni gelen öğretmenler tarafından okutulduğu görülmektedir.

5-Öğretmeninin Olmasını İsteddiği Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmeninin olmasını istediği cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular Tablo 19'da verilmiştir.

TABLO 19

Öğretmeninin Olmasını İsteddiği Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Olması İstenen Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Erkek	6	6,7
Kadın	12	13,5
Farketmez	71	79,8
Toplam	89	100,0

Tablo 19 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin; %6,7'sinin erkek, %13,5'inin kadın, %79,8'inin ise herhangi bir cinsiyet ayırımına gitmediği görülmektedir.

6-Öğrencilerin Öğretmenini Sevme Değişkenine Göre Dağılımı

Öğrencilerin öğretmenini sevme değişkenine ilişkin bulgular Tablo 20'de verilmiştir.

TABLO 20

Öğrencilerin Öğretmenini Sevme Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmenini Sevme	Frekans (N)	Yüzde (%)
Evet	87	97,8
Hayır	0	0
Bazen	2	2,2
Toplam	89	100,0

Tablo 20 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin; %97,8'inin öğretmenini sevdiği, sevmeyenin olmadığı, %2,2'sinin ise öğretmenini sevip sevmediği hakkında kararsızlık gösterdiği görülmektedir.

B- Örneklem Alınan Öğrencilere Göre Öğretmenlerinin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özellikleri

- 1- Kendine güvenir.
- 2- Enerjik ve canlıdır.
- 3- Düzenlidir.
- 4- Esprilidir.
- 5- Haksızlık yapmaz.
- 6- Bütün öğrencileri tanır.
- 7- Öğrencilerini sever.
- 8- Kolayca öfkelenir.
- 9- Sürekli problemleri vardır.
- 10- Ders boyunca öğretmeye çalışır.
- 11- Sinirlidir.
- 12- Çabuk yorulur.
- 13- Sınıfta hareketlidir.
- 14- Öğrencilerle ilgilenmekten zevk alır.
- 15- Telaşlı ve acelecidir.
- 16- Öğrenci duygularını anlar.

Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular

Ankete katılan öğrencilere göre sınıf öğretmenlerinin kişisel ve davranışsal özelliklerine ilişkin algıları Tablo 21’de verilmiştir.

TABLO 21
Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular

SORULAR	Her zaman		Bazen		Hiç	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Madde 1	84	94,4	5	5,6	-	-
Madde 2	77	86,5	10	11,2	2	2,2
Madde 3	77	86,5	9	10,1	3	3,4
Madde 4	28	31,4	45	50,6	16	18,0
Madde 5	76	85,4	7	7,9	6	6,7
Madde 6	82	92,1	2	2,2	5	5,6
Madde 7	82	92,1	2	2,2	5	5,6
Madde 8	15	16,9	34	38,2	40	44,9
Madde 9	5	5,6	13	14,6	71	79,8
Madde 10	81	91,0	5	5,6	3	3,4
Madde 11	9	10,1	25	28,1	55	61,8
Madde 12	9	10,1	14	15,7	66	74,2
Madde 13	50	56,2	30	33,7	9	10,1
Madde 14	80	89,9	6	6,7	3	3,4
Madde 15	17	19,1	19	21,3	53	59,6
Madde 16	65	73,0	15	16,9	9	10,1
Toplam Ortalama	52,31	58,70	15,06	16,91	21,62	24,3

Tablo 21 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilere göre öğretmenlerinin kişisel ve davranışsal özelliklerine ilişkin anket sorularını %58,70'inin "Her zaman", %16,91'inin "Bazen", %24,3'ünün ise "Hiç" yanıtını işaretledikleri görülmektedir.

Öğrencilere Göre Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerinin Uyum-İyiliği Testi Sonuçları

Ankete katılan öğrencilere göre öğretmenlerinin kişisel ve davranışsal özelliklerinin Uyum-İyiliği Test sonuçları Tablo 22'de verilmiştir.

TABLO 22

Öğrencilere Göre Öğretmenin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerinin Uyum-İyiliği Testi Sonuçları

DAVRANIŞLAR	KİKARE	SER. DER.	P<0,05	SONUÇ
Madde 1	70,124	1	0,000	Anlamlı
Madde 2	114,360	2	0,000	Anlamlı
Madde 3	113,888	2	0,000	Anlamlı
Madde 4	14,315	2	0,001	Anlamlı
Madde 5	108,562	2	0,000	Anlamlı
Madde 6	138,629	2	0,000	Anlamlı
Madde 7	138,629	2	0,000	Anlamlı
Madde 8	11,483	2	0,003	Anlamlı
Madde 9	87,461	2	0,000	Anlamlı
Madde 10	133,303	2	0,000	Anlamlı
Madde 11	36,764	2	0,000	Anlamlı
Madde 12	67,169	2	0,000	Anlamlı
Madde 13	28,337	2	0,000	Anlamlı
Madde 14	128,247	2	0,000	Anlamlı
Madde 15	27,596	2	0,000	Anlamlı
Madde 16	63,730	2	0,000	Anlamlı

Tablo 22’de görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilere göre öğretmenlerinin kişisel ve davranışsal özellikleri ile ilgili tüm maddeler; yapılan (t) testi sonucuna göre $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

C- Örneklem Alınan Öğrencilere Göre Öğretmenlerinin Öğretim Etkinliklerinde Sergilediği Tutumlarına İlişkin Bilgiler

Öğretim Etkinliklerinde Sergilenen Tutumlar

- 1- Herkesin anlayacağı dilde konuşuyor mu?
- 2- Ne istediğini tam olarak anlatabiliyor mu?
- 3- Öğrenci isteklerini dikkate alıp verdiği sözde duruyor mu?
- 4- Dersi sizin ilginizi çekecek hale getiriyor mu?
- 5- Sınıfta dolaşır mı?
- 6- Dersler eğlenceli bir şekilde geçiyor mu?
- 7- Öğrenciyi üzecek dilde eleştirilerde bulunuyor mu?
- 8- Konulara uygun etkinlikler düzenliyor mu?
- 9- Yapılan tüm çalışmalara öğrenciyi katıyor mu?
- 10- Öğrencilerle yakından ilgileniyor mu?
- 11- Öğrencilerin derse katılımını sağlıyor mu?
- 12- Anlaşılmayan konuları tekrar ediyor mu?
- 13- Ders sonunda konuyu özetleyip sorular soruyor mu?
- 14- Konuyla ilgisiz sorulara sert tepki gösteriyor mu?

Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Bulgular

Ankete katılan öğrencilere göre öğretmenlerinin öğretim etkinliklerinde sergilediği tutumlarına ilişkin algıları Tablo 23'te verilmiştir.

TABLO 23
Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Bulgular

DERECELER									
DAVRANIŞLAR	Evet		Arasıra		Hayır		X	SH	D
	F	%	F	%	F	%			
Madde 1	82	93,2	5	5,7	1	1,1	1,08	0,033	13
Madde 2	78	88,6	5	5,7	5	5,7	1,17	0,054	10
Madde 3	73	83,0	13	14,8	2	2,3	1,19	0,048	9
Madde 4	69	78,4	11	12,5	8	9,1	1,31	0,067	6
Madde 5	53	60,2	33	37,5	2	2,3	1,42	0,058	4
Madde 6	50	56,8	26	29,5	12	13,6	1,57	0,077	3
Madde 7	12	13,6	15	17,0	61	69,3	2,56	0,077	1
Madde 8	68	77,3	15	17,0	5	5,7	1,28	0,060	7
Madde 9	71	80,7	11	12,5	6	6,8	1,26	0,062	8
Madde 10	80	90,9	4	4,5	4	4,5	1,14	0,049	11
Madde 11	82	93,2	4	4,5	2	2,3	1,09	0,038	12
Madde 12	83	94,3	4	4,5	1	1,1	1,07	0,031	14
Madde 13	62	70,5	17	19,3	9	10,1	1,40	0,071	5
Madde 14	13	14,8	29	33,0	46	52,3	2,38	0,078	2
Toplam Ortalama	71,10		15,57		13,3				

N: Frekans

X: Aritmetik Ortalama

D: Sıralama

%: Yüzde

SH: Standart Hata

Tablo 23 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilere göre öğretmenlerinin öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumlarına ilişkin anket sorularına %71,10'unun "Evet", %15,57'inin "Arasıra", %13,3'ünün ise "Hayır" yanıtını işaretledikleri görülmektedir.

Yine Tablo 23'teki ortalama değerleri bir sıralamaya konulduğunda öğrencilere göre 1. derece önemli olan Madde 7, 2. derece önemli olan Madde 14, 3. Derece önemli olan ise Madde 6 olduğu görülmektedir. En önemsiz maddeler ise sırayla Madde 12, Madde 1, Madde 11 olduğu görülmektedir.

Öğrencilere Göre Öğretmenin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarının Uyum-İyiliği Testi Sonuçları

Ankete katılan öğrencilere göre sınıf öğretmenlerinin öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumlarının Uyum-İyiliği Test sonuçları Tablo 24'te verilmiştir.

TABLO 24
Öğrencilere Göre Öğretmenin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarının Uyum-İyiliği Testi Sonuçları

DAVRANIŞLAR	KİKARE	SER.DER.	P<0,005	SONUÇ
Madde 1	142,114	2	0,000	Anlamlı
Madde 2	121,114	2	0,000	Anlamlı
Madde 3	99,568	2	0,000	Anlamlı
Madde 4	80,614	2	0,000	Anlamlı
Madde 5	45,023	2	0,000	Anlamlı
Madde 6	25,182	2	0,000	Anlamlı
Madde 7	51,432	2	0,000	Anlamlı
Madde 8	78,159	2	0,000	Anlamlı
Madde 9	89,205	2	0,000	Anlamlı

Madde 10	131,273	2	0,000	Anlamlı
Madde 11	141,909	2	0,000	Anlamlı
Madde 12	147,432	2	0,000	Anlamlı
Madde 13	55,659	2	0,000	Anlamlı
Madde 14	18,568	2	0,000	Anlamlı

Tablo 24'te görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilere göre öğretmenlerinin “Öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumlar”ın tüm maddeleri ile ilgili yapılan (t) testi sonucuna göre $p < 0,005$ düzeyinde “Anlamlı” olduğu görülmektedir.

VI. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

Bu bölümde öğretmen ve öğrencilere uygulanan anketlere göre elde edilen istatistiksel sonuçlar bildirilmiştir.

Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar

1-Öğretmenlerin yarısından fazlasını bayan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya; %32,4 erkek, %67,6 bayan öğretmen katılmıştır. Görüldüğü üzere öğretmenler arası cinsiyet farklılığı vardır. Bayan öğretmenlerin çoğunluğu oluşturmaları; öğretmenlik mesleğinin bayanlar tarafından daha çok seçildiğini göstermektedir.

Öğretmenlik mesleği kadınlar tarafından seçilen bir meslek olarak bilinir. İngiltere, Amerika gibi ülkelerde yapılan araştırmalarda kadın öğretmenlerin erkeklerden daha fazla olduğu tesbit edilmiştir (Bayındır, 2001:174). Ülkemizde de özellikle ilkokul öğretmenlerinin çoğunluğu bayan öğretmenlerden oluşmaktadır. 2002-2003 öğretim yılında K.K.T.C. ilkokullarında toplam 381 erkek, 722 bayan öğretmen görev yapmaktadır (K.K.T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Çizelgesi).

2-Öğretmenlerin çoğunluğunu (%88,2) 25-35 yaş oluşturmaktadır.

Bu sonuca göre Değirmenlik Bucağı'nda görev yapan öğretmenlerin genç ve dinamik olduğu kanısına varabiliriz. 35 yaş ve altı bireysel aktiviteler ve fiziksel nitelikler bakımından kişi en üst düzeyde olduğu bir dönemdir. Ancak öğretimde iş

tecrübesinin sadece yaşa bağlı olarak değişmediği benimsenmeli, sunulan öğretim hizmetinin ne olduğunu gösterecek en önemli taraf; yaşadığı dünyası ve sahip olduğu eğitim felsefesidir.

3-Öğretmenlerin çoğunluğu (%70,6), 6-10 yıllık bir kıdem deneyimine sahiptir.

Bundan da bölgede görev yapan öğretmenlerin çoğunluğunun aynı öğretim tecrübesine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

4-Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%94,1) Öğretmen Akademisi mezunudur.

Öğretmenlik mesleği yeterlik alanları dikkate alındığında uzmanlık bilgilerinin yanında, genel kültür ve mesleki bilgi gibi üst düzey niteliklere sahip kişilerin gerçekleştirebileceği bir iştir. Meslek sahibi bir kişinin o mesleği yapabilmesi, o konuda özel olarak yetişmesini gerektirir. Ülkemizde bu görevi Öğretmen Akademisi üstlenmiştir. Öğretmen Akademisi 1937'de kurulmuş ve günümüze kadar ilkökul öğretmenlerinin yetiştirilmesi görevini sürdürmüştür.

5-Öğretmenlerin %64,7'si evli, %26,5'i bekar, %5,9'u nişanlı, %2,9'u duludur.

Çocuğun okul çağına gelinceye kadar eğitiminin ailede başladığı düşünülürse öğretmenlerin de aile ortamına sahip çıkmaları gerekmektedir. Yapılan araştırmada evli ve nişanlı öğretmenlerin toplamının %70,6 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bir aile sistemi içinde bulunmaları öğrenciyi bütünsel topluma hazırlamada sahip olduğu değerleri unutmamasına ve korumasına yardım etmektedir. Çocuğun psiko-sosyal ihtiyaçlarını iyi bilen bir öğretmen, sınıf ortamını bir aile gibi düzenleyerek toplumsal yaşantıları rahatça geliştirebilir.

6-Öğretmenlerin çoğunluğunun (%82,4), sınıf mevcudu 20-30 kişi arasındadır.

Öğrenci sayısı sınıftaki etkileşim açısından önemlidir. Öğretmen-öğrenci etkileşiminin sağlanması öğretimin istenen düzeyde gerçekleştirilmesi demektir.

Değirmenlik Bucağı'ndaki ilkokulların çoğunluğunda (%82,4) sınıf mevcudunun ideal sayılarda olduğu görülmektedir. Bunun olması öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir.

7-Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%97,1) evi kendilerine aittir. Araştırma sonuçları ülkemizde, öğretmenlerimizin gelirlerinin konut sahibi olabilecek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Öğretmenler kişisel ve davranışsal özelliklerine ilişkin anket sorularının yarısından fazlasına (%58,4) "Her zaman" yanıtını vermişlerdir. Buna göre;

- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%91,2) kendine güvenir.
- Öğretmenlerin yarısından fazlası (%67,6) enerjik ve canlıdır.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%70,6) düzenlidir.
- Öğretmenlerin yarısından fazlası (%55,9) esprilidir.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%79,4) haksızlık yapmaz.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%97,1) bütün öğrencilerini tanır.
- Öğretmenlerin tamamı (%100) öğrencilerini sever.
- Öğretmenlerin çok azı (%8,8) kolayca öfkelenir.
- Öğretmenlerin yarısının (%50) sürekli problemleri vardır.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%82,4) ders boyunca öğretmeye çalışır.
- Öğretmenlerin çok azı (%2,9) sinirlidir.
- Öğretmenlerin yarısından fazlası (%58,8) çabuk yorulur.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%76,5) sınıfta hareketlidir.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%94,1) öğrencileriyle ilgilenmekten zevk alır.
- Öğretmenlerin yarısından fazlası (%58,8) telaşlı ve acelecidir.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%85,3) öğrencilerinin duygularını anlar.

Öğretmenlerin kendilerine güvenmeleri, düzenli olmaları, öğrencileri arasında haksızlık yapmamaları, bütün öğrencilerini tanımaları, öğrencilerini sevmeleri, ders boyunca öğretmeye çalışmaları, sınıfta hareketli olmaları, öğrencileriyle ilgilenmekten zevk almaları, öğrencilerinin duygularını anlamaları öğretim etkinliklerinin etkili bir şekilde yürütülmesine olanak sağlamaktadır. Bu kişisel ve davranışsal özelliklere sahip olmak tam öğrenme için önkoşuldur.

Ancak öğretmenlerin sürekli problemlerinin olması, sinirli olmaları, çabuk yorulmaları, telaşlı ve aceleci olmaları öğretim etkinliklerinde olumsuz etki yaratır. Öğretmenlerin; bu olumsuz davranış özelliklerinin bilincinde olup onları kontrol altında tutmaları gerekir.

Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlara İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumlarına ilişkin anket sorularına yarıdan fazlası (%63,64) “Her zaman” yanıtını vermişlerdir. Buna göre;

- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%97,1) her öğrencinin anlayabileceği bir dil ve ifade kullanır.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%94,1) öğrencilerine kendilerinden neler beklediğini bildirir.
- Öğretmenlerin yarıdan azı (%29,4) öğrenci isteklerine yer verir. Bundan da öğretmenlerin öğrencilerinin isteklerine göre öğretim hizmetinde bulunmadığı görülmektedir.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%73,5) konuları anlamlı kılmak için çeşitli yöntem ve teknikler kullanırlar.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%79,4) sınıfta sabit kalmadan her öğrenci ile ilgilenir.

- Öğretmenlerin çoğunluğu (%73,5) öğrencilerinin ilgi ve motivasyonunu sürekli canlı tutar.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%79,4) övgü yaptırımlarını uygun kullanmaya dikkat eder.
- Öğretmenlerin yarısından fazlası (%67,6) öğretilecek konulara uygun etkinlikler düzenler.
- Öğretmenlerin yarısı (%52,9) öğretim araç gereçlerini öğrencileriyle birlikte kullanır. Bu; öğretmenlerin yarısının öğrenciye araç gereç kullandırmanın zaman kaybına yol açacağını düşünmesinden kaynaklanabilir.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%76,5) öğrencilerinin gelişimlerini yakından takip eder.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%97) her öğrencinin derse katılmasına olanak sağlar.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%79,4) ders aralarında sık sık tekrarlar yapar.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%79,4) konular arası geçişlerde ara ara özetlemeler yapar.
- Öğretmenlerin yarısından azı (%35,3) sınıftan gelen konuyla ilgisi olmayan sorulara çabuk tepki verir. Öğretmenlerin çoğunluğu bu tür sorulara daha ılımlı yaklaşır.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%79,4) konuların anlaşılma düzeyini sorduğu sorularla anlamaya çalışır. Soru sorma öğretim etkinliklerinin temel öğelerindendir. Öğretmenlerin bunu bilip uyguladıkları görülmektedir.
- Öğretmenlerin yarısından fazlası (%64,7) öğretilecek konunun amacını ve ne işe yarayacağını ders başında öğrenciye açıklar.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%88,2) öğrencilerin anlayamadığı konuları farklı örneklerle yeniden işler.

- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%94,1) öğrenci sorularını cevapsız bırakmamaya çalışmaktadırlar.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (94,1) sorularını sınıfın genel düzeyine uygulayarak sormaktadır.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%76,5) ders kitaplarını material olarak kullanır, bütün konuları ders yılı içinde bitirmeye çalışır.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%82,4) her koşulda öğrencilerinin yaptığı işten zevk almasını sağlar.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%91,2) öğrencilerine davranışları ile örnek olmaya çalışır. Öğrencilerin özellikle öğretmenlerini model almaya yatkın oldukları bilinmektedir. Öğretmenlerin de bu doğrultuda hareket etmeleri öğrencileri başarıya götürmede etkilemektedir.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%73,5) öğrencilerine sınıfta görev vererek başarı zevkini tattırmaktadır.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%79,4) derse ilginin azalmaması için öğrenci merak seviyesini sürekli üst düzeyde tutmaktadır. Dikkat ve ilgi öğrenme oluşmasında birincil öneme sahiptir. Öğretmenlerin bu doğrultuda bir öğretim ortamı hazırlamaları öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%94,1) öğrencilerinin doğru davranışlarını olumlu sözlerle pekiştirmektedir.
- Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%67,6) değişik pekiştireçler kullanır.
- Öğretmenlerin çoğunluğu (%79,4) pekiştireçleri her zaman verebileceklerini hissettirirler.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%91,2) ödev ve etkinlikleri düzenli kontrol eder.
- Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%67,6) sınıfın fizik değişkenlerini (ısı-ışık-temizlik-araç ve diğer donanımları) sürekli kontrol altında tutar, öğrencilerine göre düzenlemeler yapar.

- Öğretmenlerin yarısından azı (%20,6) kendini sınıfta, grup ilişkilerinde, mesafeyi korumaya çalışan bir bilgi aktarıcısı olarak görür.
- Öğretmenlerin yarısından fazlası (%64,7) ise bazen kendini bu şekilde görmektedir.

Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar

1. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre birbirlerine oranında önemli sayılacak bir farklılık görülmemektedir. Araştırmaya; %44,9 erkek, %55,1 kız öğrenci katılmıştır.
2. Öğrencilerin çoğunluğunu 11 yaş grubu oluşturmaktadır.
3. Öğrencilerin %46,1'i erkek, %53,9'u bayan öğretmenlere sahiptir.
4. Öğrencilerin çoğunluğu (%67,4) bu sene yeni gelen öğretmenlerle beraber olan öğrencilerdir.
5. Öğrencilerin çoğunluğu (%79,8) öğretmenlerinin cinsiyetlerinin fark etmeyeceği görüşündedirler.
6. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%97,8), öğretmenlerini koşulsuz olarak sevmektedir.

Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Öğrenciler öğretmenlerinin kişisel ve davranışsal özelliklerine ilişkin anket sorularının yarısından fazlasına (%58,7) "Her zaman" yanıtını vermişlerdir. Buna göre;

- Öğrencilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%94,4) kendine güvenir.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%86,5) enerjik ve canlıdır.

- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%86,5) düzenlidir.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin yarıdan azı (%31,4) esprilidir.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%85,4) haksızlık yapmaz.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%92,1) öğrencilerini tanır.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%92,1) öğrencilerini sever.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çok azı (%16,9) kolayca öfkelenir.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çok azı (%5,6) sürekli problemleri vardır.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%91) ders boyunca öğretmeye gayret eder.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çok azı (%10,1) sınırlıdır.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin yarıdan fazlası (%56,2) sınıfta hareketlidir.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%89,9) öğrencileri ile ilgilenmekten hoşlanır.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çok azı (%19,1) teşşlı ve acelecidir.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%73) öğrencilerin duygularını anlar.

Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğrencilere göre öğretmenlerinin öğretim etkinliklerinde sergiledikleri tutumlarına ilişkin anket sorularına çoğunluğu (%71,1) “Her zaman” yanıtını vermişlerdir. Buna göre;

- Öğrencilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%93,2) öğrencilerinin anlayacağı şekilde konuşuyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%88,6) ne istediğini tam olarak anlatabiliyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%83) öğrenci isteklerini dikkate alıp verdiği sözde duruyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%78,4) dersi öğrencilerinin ilgisini çekecek hale getiriyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%60,2) sınıfta dolaşır.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%56,8) sınıfında dersler eğlenceli geçiyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çok azı (%13,6) öğrencilerini üzecek dilde eleştirilerde bulunuyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%77,3) konulara uygun etkinlikler düzenliyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%80,7) yapılan tüm çalışmalara öğrencilerini katıyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%90,9) öğrencileriyle yakından ilgileniyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%93,7) öğrencilerinin derse katılımını sağlıyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%94,3) öğrencilerinin anlamadığı konuları tekrar ediyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çoğunluğu (%70,5) ders sonunda konuyu özetleyip sorular soruyor.
- Öğrencilere göre öğretmenlerin çok azı (%14,8) öğrencilerden gelen konuyla ilgisiz sorulara sert tepki gösteriyor.

ÖNERİLER

Bu bölümde programa ve araştırmaya yönelik öneriler yer almaktadır.

Programa Yönelik Öneriler:

1. Eğitim ve öğretim etkinliklerinin en önemli ögesi olan öğretmenlerin, kalıcı ve istendik yaşantıları her öğrencinin bireysel farklılıklarını göz önüne alarak sağlayabileceği çok boyutlu bir pedagojik formasyona ihtiyacı vardır.
2. Öğretmenlerin, öğretim hizmetinin niteliğini belirleyen değişkenleri (katılım, tekrar, ipucu, pakistireç, dönüt-düzeltilme) ayrıntılı olarak bilmeleri ve her derste uygulamaları gerekmektedir.
3. Öğretmenler, bu çağdaki öğrencilerin gelişim aşamalarını, beklenti ve ilgi düzeyleri ile ihtiyaçları gibi temel özelliklerinin iyi analiz etmeli, çevre ve aile boyutunda değerlendirmelidirler.
4. Öğretmenler, her öğrencinin bireysel gelişim bakımından birbirinden farklı olduğunu bilmeli, hem akademik hem de psiko-sosyal etkileşimlerin her zaman farklı olabileceği anlayışını benimseyebilmelidirler. Öğretmenler, öğrencileri daha çok etkileyecek öğrenme yollarını aramalıdır. Her öğrenciden aynı başarıyı beklemeden, öğrencinin özelliğine göre değişik etkinlikler düzenlemelidirler.
5. Farklı bilgi, beceri ve öğrenme düzeyine sahip öğrencilerin aynı anda ve koşullarda öğrenmesini sağlayacak olan öğretmenlerin etkili bir sınıf yönetimi stratejisi bilmeleri gerekmektedir.

6. Öğretmenler, sınıf kurallarını, öğrencilerle birlikte koymalı ve kararlı bir şekilde uygulamalıdır.
7. Öğretmenler, sınıf disiplinini sağlamak için verecekleri ödül ve cezaları öğrenci üzerindeki etkilerini düşünerek vermelidirler. Sınıftaki pozitif disiplin; öğrenci duygularını bastırarak oluşturulan bir sessizlik ortamı olarak düşünülmemelidir.
8. Öğretmenler cezayı, öğrenci kişiliğine ve bütünlüğüne zarar verecek şekilde kullanmamalıdır. Cezanın davranışla ilgili olduğu, öğrenci kişiliği ile ilgili olmadığı daima vurgulanmalıdır.
9. Öğretmenler, sınıfta demokratik kuralları benimsemiş ve olumlu davranışları her zaman teşvik eden anlayışlı bir paylaşımcı olabilmelidirler.
10. Öğretmenler, sınıftaki zamanlarını rasyonel olarak planlamalı, öğretim süreci boyunca, hangi zaman diliminde neler yapacaklarını, öğretim yöntemi ve öğrenci durumlarına göre belirlemelidirler.
11. Öğretmenler, öğretim amaçlarının gerçekleşmesinde önemli bir etkisi olan fiziksel ortamı, öğrencilerin katkı ve aktiviteleri ile yapılandırılmalıdır.
12. Eğitim ortamı, öğrencilerin fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmeli, onların kendilerini güvende hissetmeleri için bu düzenlemelere katılmalarına izin verilmelidir.
13. Araç gereçler öğrencilerce kolay ulaşılabilir ve kullanılabilir olmalıdır. Bütün öğretim araçları derse başlamadan önce kullanıma hazır bulundurulmalı, zama kaybetmeden nasıl yararlanacağı iyi planlanmalıdır.

14. Öğretmenler, sınıfın düzeyini (her öğrencinin gelişim özelliklerini, kavramsal yapısını, ön bilgilerini, ilgi ve akademik benliğini...) iyi bilmeli ve buna uygun bir dil ve ifade kullanmalıdırlar. Kullanılan dil ve ifadeler, her öğrenci tarafından anlaşılır ve rahatça duyulabilir olmalıdır.
15. Öğretmenler, öğrencide öğrenme güçlüğü, dikkat dağınıklığı, ilgisizlik ve disiplinsizlik gibi problemlerin oluşmaması için öğrencilerden her koşulda neler beklediğini somut olarak bildirerek gerekli motivasyonu sağlamalıdırlar.
16. Öğretmenler ders süresince, öğrenci isteklerine açık olmalıdırlar. İlköğretimde öğrencilerin takdirini kazanmak, merakını gidermek, isteklerini sormak baskın olan güdülerdir.
17. Öğretmen sınıfta dolaşmalı, hareketli olmalıdır. Öğrenciye adıyla hitap etmeli, açık bir iletişim kurmalıdır. Her zaman öğrencilerini sevdiğini belirtmelidir.
18. Konuları anlamlı kılmak için öğrencilerin dikkatini çekecek etkinliklerde bulunmalı, öğrenci ve konuya uygun öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri uygulamalıdır.
19. Öğretmenler, yüz ifadeleriyle, kullandıkları baş, el ve kol hareketleriyle söyledikleri tutarlı olmalı, öğrenciye karmaşık ve anlaşılmaz gelebilecek, şüpheye yol açabilecek davranımlar sergilenmemelidir.
20. Öğretmenler, konular arası ara özetlemeleri yaparak konuların birbiri ile ilişkisini bütünsel olarak öğrenciye göstermelidirler.

21. Öğretmenler, yakın çevresindeki kişilerin davranışlarını gözleyerek ve bu davranışları model alarak öğrenen öğrencilere örnek olmalıdırlar. Öğrenciler sevdikleri ve otorite olarak gördükleri kişileri model alma eğilimindedirler.
22. İlkokul çağındaki çocukların en önemli ihtiyaçlarından biri de başarılı olmaktır. Öğretmen, öğrencileri harekete geçirmek için, her zaman doğru davranışları pekiştirmeli, her öğrenciye kendi gelişim düzeyine göre başarılı olma fırsatını vermelidir.
23. Öğretmenler, ders sonunda konunun anlaşılma düzeyini mutlaka belirlemeli, anlayamayan öğrencilere ek zaman vererek, yeni tekniklerle konuyu tekrar anlaşılır hale getirebilmelidirler.
24. Öğretmenler, her ders başında mutlaka derste hangi davranışların kazanılacağını, kazanılan davranışların nerelerde kullanılacağını ve kendileri için önemini öğrencilere anlatmalıdırlar.
25. Öğretmenler, öğrencilerden gelen soruları cevapsız bırakmamaya çalışmalıdırlar. Konuyla ilgisiz sorular kısa açıklamalarla geçirilmeli, hiçbir zaman sert tepki verilip üzerinde uzunca durulmamalıdır.
26. Öğrenmelerin gerçekleşmesi aşırı kaygı, heyecan ve başarısızlık endişesinin yok edilmesiyle mümkündür. Öğretmenler öğrenme iklimini yumuşatmalı, güler yüzlü olmalı, derse eşit katılımı sağlayarak demokratik bir sınıf ortamı oluşturmalı ve öğrencilerin yaptığı her işten zevk almalarını sağlamalıdırlar.
27. Öğretmenler, ders kitaplarını tek kaynak olarak görmemeli, tüm konuları ders yılı içinde bitirmeye çalışmamalıdırlar.

28. Öğrencilere verilen ödev ve etkinlikler düzenli olarak kontrol edilmeli ve uygun şekilde pekiştirilmelidir.
29. Öğretmenler, derse ilgiyi çekmeden konuyu işlemeye başlamamalıdır.
30. Her öğretmen, kendi yaşantıları ve deneyimleri ile tecrübe edinir.
Öğretmenler, birbirleriyle mesleki konularda sıkı bir iletişimde bulunmalıdırlar.
31. Eğitim ve öğretim alanında her geçen gün yenilikler gerçekleşmektedir.
Öğretmenler, genel olarak eğitim ve öğretim alanında yapılan çalışmalarını takip etmeli ve yenilikleri sınıfta uygulamalıdırlar.

Araştırmaya Yönelik Öneriler:

1. Bu çalışmanın evreni, ülkemiz genelinde yapıp, benzer bulgulara ulaşıp ulaşılmadığının test edilmesi önerilmektedir.
2. Araştırmacı tarafından seçilmiş olan öğretim kademesi ilköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Gelecek diğer araştırmacılar tarafından benzer araştırmanın ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında da gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ ÜN, Kamile. (1996). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- ADA, Sefer. ÇETİN, Münevver. (2002). **Ölçüm, Eğitim ve Öğretim Ortamında Disiplin Nedir?** Ankara: Nobel Yayınları.
- AKSOY, Naciye. (2000). **Sınıf İçi Disiplin Sorunlarını Azaltmada İncelenebilecek Temel Yaklaşımlar**. Ankara: Anı Yayıncılık. Eğitim Araştırmaları.
- AKYOL, Hayati. (2002). Olumlu Öğrenmeye Uygun Bir Ortam Oluşturma, **Sınıf Yönetimi** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- ALICIGÜZEL, İzettin. (2001). **Çağdaş Okulda Eğitim Ve Öğretim**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- ALTINTAŞ, Ersin. (2002). Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar, **Sınıf Yönetimi** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- ATICI, Meral. (2003). **İlkokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Yetkinlik Beklentisi Rölünün İngiltere Ve Türkiye’de Seçilen Bir Araştırma Grubu Üzerinde İncelenmesi**. Ankara: YÖK Tez Özetleri.
- AYHAN, Aydın. (1998). **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- AYTEKİN, Halil. (2002). Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama, **Sınıf Yönetimi** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayınları.

BACANLI, Hasan. (2002). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayınları.

BALAY, Refik. (2003). **2000'li Yıllarda Sınıf Yönetimi**. Ankara: Sandal Yayınları.

BALTAŞ, Acar. (1989). **Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı**. Ankara: Remzi Kitabevi.

BARBARA, A. Cleary, LANGFORD, David P. (1999). **Eğitimde Kalite Yönetimi**. (Çev. Meltem Süngür), İstanbul: Kalder Yayınları.

BAŞAR, Hüseyin. (2002). **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Pecem A Yayıncılık.

BAŞARAN, İbrahim Ethem. (1993). **Türkiye Eğitim Sistemi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

BAYINDIR, Nida. (2001). **Sınıf Yönetiminde Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

BİLEN, Mürüvvet. (1982). **Başarılı Öğretim İçin Teknikler**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi Sanayi ve Kağıtçılık Ticaret A. Ş.

BİLGİN, H.Nihat. (1997). **Öğretmen ve Eğitimi**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

BİLHAN, Saffet. (1996). **Eğitim Sosyolojisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş. ÇİVİ, Cuma. (1997). **Genel Öğretim Metodları**. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.

CAFOĞLU, Zuhâl. (1996). **Eğitimde Kalite Yönetimi**. İstanbul: Avri Akyol Ümit Kültür Vakfı.

CAN, Rıza. (1986). **Öğretmenin Yeri ve Özgürlüğü**. Ankara.

CAVİT, Binbaşıoğlu. (1995). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Yazgıcı Matbaası.

CELEP, Cevat. (2000a). **Ortaöğretim Okullarında Sorumluluğa Dayalı Sınıf Yönetimi**. Edirne: Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Yıl: 2, Sayı: 12.

-----, (2002b). **Sınıf Yönetimi ve Disiplin**. Ankara: Anı Yayıncılık.

CILGA, İbrahim. (2001). **Demokrasi İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları**. Ankara: Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 151.

CÜCELOĞLU, Doğan. (1993). **İnsan Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇAKMAK, Melek. (2001). Sınıf Ortamı ve Grup Etkileşimi, **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.

ÇALIK, Temel. (2002). Sınıf Yönetimi ve Özellikleri, **Sınıf Yönetimi** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.

ÇELENK, Süleyman. (2003). **Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması**. Abant: İlköğretim-Online E-Dergi, <http://www.ilkogretimonline.org.tr/vol2say2/index.htm>.

DEMİRBOLAT, Ayşe. (2002). Sınıf Ortamı ve Grup Etkileşimi, **Sınıf Yönetimi** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.

DEMİREL, Özcan. (1998a). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Kardeş Kitap ve Yayınevi.

-----, (1999b). **Plandan Değerlendirmeye Öğrenme Sanatı**. Ankara: Pegem A Yayınları.

EJDEROĞLU, Jale. (2003). **Lise Öğrencilerinin Okul Başarısızlığının Nedenleri**. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

FİDAN, Nurettin. (1996). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Alkım Yayınevi.

GAZİLER, Halil. (1999). **K.K.T.C. İlkokul Öğretmenlerinin Öğretmen Davranışları Açısından İncelenmesi**. Lefkoşa: Atatürk Öğretmen Koleji, Bitirme Tezi.

GORDON, Thomas. (2002). **Etkili Öğretmenlik Eğitimi**. (Çev. Emel Aksoy). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

GÖZÜTOK, F. Dilek. (1997). **"Nasıl Bir Öğretmen"**. Adana: Çukurova Üniversitesi, III. Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu.

GÜÇLÜ, Nezahat. (2000a). **Öğretmen Davranışları**. Ankara: Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 147.

-----, (2002b). İletişim, **Sınıf Yönetimi** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.

GÜRSOY, Hüseyin. (2001). **Eğitimde Sınıf Yönetimi**. Adana: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Adana Rehberlik Ve Araştırma Müdürlüğü.

GÜRTAY, Emine. (1999). **K.K.T.C. İlkokullarında Görev Yapan İlkokul Öğretmenlerinin Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kendilerine Düşen Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme Durumları**. Lefkoşa: Atatürk Öğretmen Koleji Bitirme Tezi.

HACIOĞLU, Fatma. ALKAN, Cevat. (1997). **Öğretmenlik Uygulamaları**. İstanbul: Alkım Kitabevi.

HESAPÇIOĞLU, Muhsin. (1988). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. İstanbul: Beta Basın, Yayım, Dağıtım.

İMER, Gülriz. (2001). Öğretim Ortamlarının Düzenlenmesi, **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.

İPŞİR, Duran. (2002). **Sınıf Yönetiminde, Öğrencilerle Sağlıklı İletişim Kurabilmenin ve Olumlu Sınıf Ortamı Yaratmanın Rollerini**. Ankara: Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 153-154.

KARAÇAM, Ali. (2001). **Başarılı Öğretmenin Portresi**. İstanbul: Bilge Yayıncılık.

KAZIM, Yıldırım. (1996). **İlkokul Programı ve Geliştirilmesi, Plan ve Öğretim Metodları**. Edirne: Trakya Üniversitesi, Masaüstü Yayınları.

K.K.T.C. Öğretmenler Yasası. (1985). Sayı: 25. Lefkoşa: K.K.T.C. Milli Eğitim Basımevi.

K.K.T.C. Resmi Gazetesi. (11 Haziran 1986). Yasalar, Sayı:51. Lefkoşa.

KISAKÜREK, Mehmet Ali. (1985). **Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi.**

Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 144.

KURT, Işıl. (2001). **Fen Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme Yönetiminin Öğrencilerin Başarısına, Kavram Öğrenmesine ve Hatırlamasına Etkisi.** İstanbul:

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

KUZU, Tülay Sarar. (2003). **Eğitim-Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim.**

Ankara: Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 158.

NAS, Tahsin. (2001). **Toplam Kalite Yönetiminde Öğretmenlik.** Ankara: Bilim ve

Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 17.

NURAL, Eşref. KIRAN, Türker. (2002). **İlköğretim Okullarının Beşinci**

Sınıflarında Okuyan Öğrencilerin Sınıf Yönetiminde Öğretmenlerinden Bekledikleri ve Gözledikleri Davranışlar. IX. Eğitim Kongresi.

OĞUZ, Ayşem. (1998). **K.K.T.C. Anaokullarında Baskıcı-Otoriter Öğretmen**

Davranışlarının Yansıtılma Durumları. Lefkoşa: Atatürk Öğretmen Koleji,
Bitirme Tezi.

OĞUZKAN, Ferhan. (1998). **Öğretmenliğin Üç Yönü.** Ankara: Tekışık Matbaası.

OKTAR, İlhan. (2000). **Öğretme-Öğrenme Ortamında Sunulan Değişik Ön**

Organize Edicilerin Öğrenci Başarısına Etkisi. IX. Eğitim Kongresi.

OKUMUŞ, Mesut. GÜNBAY, İlhan. (2002). **İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerin**

Okul Başarılarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Öğretmen Görüşleri.

Afyon: İlköğretim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezleri, Sayı: 56.

- ORAL, Behçet. (2000). **Öğretmen Adaylarının Algılarına Göre İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Dönüt ve Düzeltme Davranışları**. Ankara: Anı Yayıncılık. Eğitim Araştırmaları Dergisi.
- ÖK, Muharrem ve Diğerleri. (2000). **İlköğretimde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimine Sınıf Yönetimi Kurallarının Etkisi**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- ÖZKAN, Seçil. (1998). **K.K.T.C. Anaokul Öğrenenlerinin Demokratik Öğretmen Davranışlarını Yerine Getirme Durumları**. Lefkoşa: Atatürk Öğretmen Koleji, Bitirme Tezi.
- ÖZYÜREK, Mehmet. (1997). **Sınıfta Davranış Yönetimi**. Ankara: Karatepe Yayınları.
- PEKER, Ömer. (1994). **Toplam Kalite Yönetiminin Eğitim Sistemine Uygulanabilirliği**. Ankara: Amme İdaresi Dergisi, Sayı:27.
- RIZA, Enver Tahir. (2003). **Eğitim ve Öğretimde Tam Öğrenmenin Gerekliliği**. Türkiye'nin Eğitim Portalı, <http://www.fenokulu.com/tamogrenme.htm>.
- SADIK, Fatma. (2000). **İlköğretim I. Aşama Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Gözlemledikleri Problem Davranışlar**. Adana: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Tezi.
- SARITAŞ, Mustafa. (2001). Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama, **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayınları.
- SELÇUK, Ziya. (1994). **Eğitim Psikolojisi**. İstanbul: Şafak Matbaası.

SHOMLİNSK, Vasili. (1995). **Eğitim Üzerine**, (Çev:A. Özdoğa). Sivas: Sorun Yayınları.

SÖNMEZ, Veysel. (2001). **Öğretmen El Kitabı**. Ankara: Anı Yayıncılık.

TANALTAY, Suna. (1990). **Çocuklar Ağlamasın**. İstanbul: Tekin Yayınevi.

TAŞ, Halil. (2003). **Toplam Kalite Yönetimi Kuramının Eğitim Yönetimine Katkıları**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

TERZİ, Rıza. (2002). **Sınıf Yönetimi Açısından Etkili Öğretmen Davranışları**. Ankara: Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 155-156.

TEZCAN, Mahmut. (1994). **Eğitim Sosyolojisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

THOMPSON, JJ. (1994). **Sözcüklerle Dökülemeyenler: Sınıfta Sözsüz İletişim (1)**, (Çev: A. Engin). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi.

TOPSES, Gürsen. (2002). Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Toplumsal ve Psikolojik Etmenler ve Sorunlar, **Sınıf Yönetimi** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.

TÜRNÜKLÜ, Abbas. (1999). **İlköğretimde Sınıf İçi İstenmeyen Davranışlar ve Nedenleri**. İstanbul: Yaşadıkça Eğitim, Sayı: 65.

ÜNAL, Delişat Peker. (2003). **İletişim Sürecinde Öğretmen ve Öğrenci**. Ankara: Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı:36.

VARIŞ, Fatma ve diğerleri. (1998). **Eğitim Bilimine Giriş**. İstanbul: Alkım Yayınları.

YAMAN, Metin. YAAN, Tansu. TÜRKMEN, Mutlu. (2000). **Sporun Öğretmen Adayı Üniversite Öğrencilerinin Ataklık ve Pratik Olma Kişilik Özelliklerine Etkisi**. Denizli: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

YANBASTI, Gülgün. (1990). **Kişilik Kuramları**. İzmir: Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 53.

YILDIRIM, Cemal. (1997). **Bilimsel Düşünme Yöntemi**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

YÜKSEL, Sedat. (2002). Sınıf Ortamında Etkili Öğretmen Davranışları, **Sınıf Yönetimi** (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ek 1

**KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: P.P.1748 ✓

Lefkoşa

23.5.2003

**Sn. Berhan Aksoy
Değirmenlik İlkokulu
Lefkoşa.**

“Sınıf Yönetimindeki Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi” konulu anket soruları Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiş ve uygulanmasında bir sakınca görülmemiştir.

Anketi uygulamadan önce ilgili okul müdürlükleri ile temas kurulması ve uygulama tamamlandıktan sonra da anket sonuçlarının Müdürlüğümüze ve Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne iletilmesi hususunda bilgilerinizi saygı ile rica ederim.

**Sevgi Değgin
Müdür**

ÜE/BD

Tel (90) (392) 228 3136 - 228 6893

Fax (90) (392) 228 7158

E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KKTC

Ek 2

Açıklama

Sayın yönetici, ilişkide yer alan anket formları Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın onayı ile öğretmen anketi okullarda görev yapan öğretmenlere, öğrenci anketi de 5. sınıf öğrencilerine uygulanacaktır.

Uygulanan anketler ile elde edilen bilgiler, değerlendirilerek, Yakın Doğu Üniversitesi'nin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ile ilgili açmış olduğu yüksek lisans programına ilişkin "Yüksek Lisans Tezi" yazımında kullanılacaktır. Bu araştırmada amaç, sınıf yönetiminde öğretmen davranışlarının öğrenci başarısı üzerindeki etkisi tesbit etmektedir.

Gereken ilgiyi gösterip anketlerimize uygun şekilde cevap vereceğiniz inancı ile sizlere teşekkür eder, saygılar sunarım.

Berhan Aksoy

Sevgili meslektaşlarım;

Bu çalışmada, ilköğretim okulları **öğretmen davranışlarının, öğrenciler üzerindeki etkisi incelenecektir**. Elde edilecek veriler bilimsel amaçlara göre değerlendirilecektir.

Uygulamanın içinde bulunan sizlerin görüş ve önerileri, bu araştırmanın sonuçları bakımından büyük değer taşımaktadır. İstenen bilgiler; yalnızca araştırma amacıyla kullanılacak, başkası tarafından görülmeyecektir. Bu nedenle; verilen durumlarda gerçek görüşünüzü yansıtmanın araştırmanın geçerliliği bakımından önemlidir. **Ankete isim yazmayınız. Hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız. Cevaplarınızı parantez içine (X) işareti koyarak yapınız.**

Gösterdiğiniz ilgi ve işbirliği için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi BERHAN AKSOY

NOT: Lütfen sınıf içindeki davranışlarınıza göre cevaplayınız.

I. Bölüm

1- Cinsiyetiniz

a- ( ) Erkek

b- ( ) Kadın

2- Yaşınız

a- ( ) 25 ve daha az

b- ( ) 26-35

c- ( ) 36-45

d- ( ) 46-50

e- ( ) 56 ve üstü

3- Kaç senedir öğretmenlik yapıyorsunuz?

a- ( ) 0-5 yıl

b- ( ) 6-10 yıl

c- ( ) 11-15 yıl

d- ( ) 16-21 yıl

e- ( ) 21 yıl ve üzeri

4- En son mezun olduğunuz okul

a- ( ) Öğretmen Akademisi

b- ( ) Eğitim yüksek okulu

c- ( ) Eğitim fakültesi (Sınıf öğretmenliği bölümü)

d- ( ) Diğer (Varsa lütfen belirtiniz) .....

5- Medeni durumunuz

a- ( ) Evli

b- ( ) Bekar

c- ( ) Nişanlı

d- ( ) Dul

6- Sınıfınızın mevcudu

a- ( ) 20-30

b- ( ) 31-40

c- ( ) 41-50

d- ( ) 51- 60

7- Oturduğunuz ev

a- ( ) Kira

b- ( ) Kira değil

II. Bölüm

Öğretmenin kişisel ve davranışsal özellikleri;

Bu bölümde öğretmenin kişisel ve davranışsal özellikleri belirtilmeye çalışılmaktadır. Aşağıdaki her soruyu sırayla okuyunuz. Her ifadeye, 3-Herzaman, 2-Bazen, 1-Hiç ölçeğiyle cevap verilecektir. Ölçek olumludan olumsuz doğru sıralanmıştır. **Size hangisi uygunsa onun üstüne (X) işareti koyunuz.** Mutlaka her soruyu cevaplayınız.

	DAVRANIŞLAR	HERZAMAN	BAZEN	HİÇ
1	Kendine güvenir	( )	( )	( )
2	Enerjik ve canlıdır	( )	( )	( )
3	Düzenlidir	( )	( )	( )
4	Esprilidir	( )	( )	( )
5	Haksızlık yapmaz	( )	( )	( )
6	Bütün öğrencileri tanır	( )	( )	( )
7	Öğrencilerini sever	( )	( )	( )
8	Kolayca öfkelenir	( )	( )	( )
9	Sürekli problemleri vardır	( )	( )	( )
10	Ders boyunca öğretmeye çalışır	( )	( )	( )
11	Sinirlidir	( )	( )	( )
12	Çabuk yorulur	( )	( )	( )
13	Sınıfta hareketlidir	( )	( )	( )
14	Öğrencilerle ilgilenmekten zevk alır	( )	( )	( )
15	Telaşlı ve acelecidir	( )	( )	( )
16	Öğrenci duygularını anlar	( )	( )	( )

III. Bölüm

Bu bölümde öğretmenin **öğretim etkinliklerinde sergilediği tutum** belirlenmeye çalışılmaktadır. Aşağıdaki her soruyu sırayla okuyarak size uygun gelen **seçeneği (X) olarak işaretleyiniz.** Lütfen her soruyu cevaplayınız.

	DAVRANIŞLAR	HERZAMAN	BAZEN	HİÇ
1	Her öğrencinin anlayabileceği bir dil ve ifade kullanırım.	( )	( )	( )
2	Öğrencilere kendilerinden neler beklediğimi bildiririm.	( )	( )	( )
3	Dersi işlerken öğrenci isteklerine yer veririm.	( )	( )	( )
4	Konuları anlamlı kılmak için çeşitli yöntem ve teknikler kullanırım.	( )	( )	( )
5	Sınıfta sabit kalmadan her öğrenci ile ilgilenirim.	( )	( )	( )
6	Öğrencinin ilgi ve motivasyonunu sürekli canlı tutarım.	( )	( )	( )
7	Övgü yaptırımları uygun kullanmaya dikkat ederim.	( )	( )	( )
8	Öğretilecek konulara uygun etkinlikler düzenlerim.	( )	( )	( )
9	Öğretim araç ve gereçlerini öğrencilerle birlikte kullanırım.	( )	( )	( )
10	Her öğrencinin gelişimini yakından takip ederim.	( )	( )	( )
11	Her öğrencinin derse katılmasına olanak sağlarım.	( )	( )	( )
12	Ders aralarında sık sık tekrarlar yaparım.	( )	( )	( )
13	Konular arası geçişlerde ara ara özetlemeler yaparım.	( )	( )	( )
14	Sınıftan gelen konuyla ilgisi olmayan sorulara çabuk tepki veririm.	( )	( )	( )
15	Konuların anlaşılma düzeyini sorduğum sorularla anlamaya çalışırım.	( )	( )	( )
16	Öğretilecek konunun amacını ve ne işe yarayacağını ders başında öğrenciye açıklarım.	( )	( )	( )
17	Öğrencilerin anlayamadığı konuları farklı örneklerle yeniden işlerim.	( )	( )	( )
18	Öğrenci sorularını cevapsız bırakmamaya çalışırım.	( )	( )	( )
19	Sorularımı sınıfın genel düzeyine uyarlayarak sorarım.	( )	( )	( )

20	Ders kitaplarını material olarak kullanır, bütün konuları ders yılı içinde bitirmeye çalışırım.	( )	( )	( )
21	Her koşulda öğrencinin yaptığı işten zevk almasını sağlarım.	( )	( )	( )
22	Onlara davranışlarımla model olmaya çalışırım.	( )	( )	( )
23	Öğrenciye sınıfta görev vererek başarı zevkini tattırmaya çalışırım.	( )	( )	( )
24	Derse ilginin azalmaması için öğrenci merak seviyesini sürekli üst düzeyde tutarım.	( )	( )	( )
25	Öğrencinin doğru davranışını olumlu sözlerle pekiştiririm.	( )	( )	( )
26	Değişik pekiştireçler (olumlu davranışı artırıcı ödüller) kullanırım.	( )	( )	( )
27	Pekiştireçleri her zaman verebileceğimi öğrenciye hissettirim.	( )	( )	( )
28	Ödev ve etkinlikleri düzenli kontrol ederim.	( )	( )	( )
29	Sınıfın fizik değişkenlerini (ısı-ışık-temizlik-araç ve diğer donanımları) sürekli kontrol altında tutar, öğrenciye göre düzenlerim.	( )	( )	( )
30	Kendimi sınıfta, grup ilişkilerinde, mesafeyi korumaya çalışan bir bilgi aktarıcısı olarak görürüm.	( )	( )	( )

Sevgili öğrenciler;

Bu çalışmada, **öğretmenlerinizin sınıftaki davranışlarının sizi nasıl etkilediği incelenecektir.** Elde edilen bilgiler bilimsel amaçlara göre topluca değerlendirilecektir. Bu nedenle ankete adınızı yazmanıza gerek yoktur. Araştırmanın geçerliliği açısından lütfen bütün soruları okuyunuz **ve mutlaka her soruyu cevaplandırınız.**

Sizce en doğru olan seçeneği işaretlemeye dikkat ediniz. **Cevaplarınızı parantez içine (X) işareti koyarak yapınız.**

Gösterdiğiniz ilgi ve işbirliği için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi BERHAN AKSOY

I.Bölüm

1- Cinsiyetiniz

a- ( ) Erkek

b- ( ) Kız

2- Yaşınız;

a- ( ) 10

b- ( ) 11

c- ( ) 12

d- ( ) 13 ve üstü

3- Öğretmeninizin cinsiyeti

a- ( ) Erkek

b- ( ) Kadın

4- Kaç seneden beri aynı öğretmenle berabersiniz?

a- ( ) 1. sınıftan beri

b- ( ) 2. sınıftan beri

c- ( ) 3. sınıftan beri

d- ( ) 4. sınıftan beri

e- ( ) Bu sene yeni geldi

5- Öğretmeninizin cinsiyetinin ne olmasını isterdiniz?

a- ( ) Erkek

b- ( ) Kadın

c- ( ) Farketmez

6- Öğretmeninizi seviyor musunuz?

a- ( ) Evet

b- ( ) Hayır

c- ( ) Bazen

II. Bölüm

Öğretmenin kişisel özellikleri ve tutumları

Bu bölümde öğretmeninizin kişisel özellikleri ve davranışları belirlemeye çalışılmaktadır. Yani öğretmeninizin kendisi ile ilgili özellikleri ve sınıfta gösterdiği davranışlar ve tutumlarla ilgili özelliklerini yazınız.

Aşağıdaki her soru sırayla okunup **size hangisi uygunsa o sayının üstüne (X) işreti koyunuz.** Lütfen her soruyu cevaplayınız.

Sınıf öğretmeniniz:

DAVRANIŞLAR		EVET	ARASIRA	HAYIR
1	Kendine güvenir.	( )	( )	( )
2	Enerjik ve canlıdır.	( )	( )	( )
3	Düzenlidir.	( )	( )	( )
4	Esprilidir.	( )	( )	( )
5	Haksızlık yapmaz.	( )	( )	( )
6	Bütün öğrencileri tanır.	( )	( )	( )
7	Öğrencilerini sever.	( )	( )	( )
8	Kolayca öfkelenir.	( )	( )	( )
9	Sürekli problemleri vardır.	( )	( )	( )
10	Ders boyunca öğretmeye gayret eder.	( )	( )	( )
11	Sinirlidir.	( )	( )	( )
12	Çabuk yorulur.	( )	( )	( )
13	Sınıfta hareketlidir.	( )	( )	( )
14	Öğrenci ile ilgilenmekten zevk alır.	( )	( )	( )
15	Telaşlı, acelecidir.	( )	( )	( )
16	Öğrencilerin duygularını anlar.	( )	( )	( )

III. Bölüm

Öğretmeninizin sınıfta ders işlerken aşağıdaki hangi özellikleri taşıdığını görüyorsunuz? Lütfen her soruyu cevaplayınız. **Size uygun gelen seçeneği (X) olarak işaretleyiniz.**

	DAVRANIŞLAR	EVET	ARASIRA	HAYIR
1	Herkesin anlayacağı şekilde konuşuyor mu?	( )	( )	( )
2	Ne istediğini tam olarak anatabiliyor mu?	( )	( )	( )
3	Öğrenci isteklerini dikkate alıp verdiği sözde duruyor mu?	( )	( )	( )
4	Dersi sizin ilginizi çekecek hale getiriyor mu?	( )	( )	( )
5	Sınıfta dolaşır mı?	( )	( )	( )
6	Dersler eğlenceli bir şekilde geçiyor mu?	( )	( )	( )
7	Öğrenciyi üzecek dilde eleştirilerde bulunuyor mu?	( )	( )	( )
8	Konulara uygun etkinlikler düzenliyor mu?	( )	( )	( )
9	Yapılan tüm çalışmalara öğrenciyi katıyor mu?	( )	( )	( )
10	Öğrencilerle yakından ilgileniyor mu?	( )	( )	( )
11	Öğrencilerin derse katılımını sağlıyor mu?	( )	( )	( )
12	Anlaşılmayan konuları tekrar ediyor mu?	( )	( )	( )
13	Ders sonunda konuyu özetleyip sorular soruyor mu?	( )	( )	( )
14	Konuyla ilgisiz sorulara sert tepki gösteriyor mu?	( )	( )	( )

Ek 5

Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin Bulgular

SORULAR	DERECELER					
	Her zaman		Bazen		Hiç	
	N	%	N	%	N	%
Madde 1	31	91,2	3	8,8	-	-
Madde 2	23	67,6	11	32,4	-	-
Madde 3	24	70,6	10	29,4	-	-
Madde 4	19	55,9	15	44,1	-	-
Madde 5	27	79,4	4	11,8	3	8,8
Madde 6	33	97,1	1	2,9	-	-
Madde 7	34	100,0	-	-	-	-
Madde 8	3	8,8	30	88,2	1	2,9
Madde 9	3	8,8	17	50,0	14	14,2
Madde 10	28	82,4	6	17,6	-	-
Madde 11	1	2,9	29	85,3	4	11,8
Madde 12	1	2,9	20	58,8	13	38,2
Madde 13	26	76,5	8	23,5	-	-
Madde 14	32	94,1	2	5,9	-	-
Madde 15	4	11,8	20	58,8	10	29,4
Madde 16	29	85,3	3	8,8	2	5,9
Toplam Ortalama	19,875	58,45625	11,1875	32,89375	2,9375	8,6375

Ek 6

**Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri Tutumlarına İlişkin
Verdiği Cevapların Frekans, Yüzde, Ortalama ve Standart Sapmasına Göre
Dağılımı**

DERECELER									
DAVRANIŞLAR	Herzaman		Bazen		Hiç		X	SH	D
	F	%	F	%	F	%			
Madde 1	33	97,1	1	2,9	-	-	1,03	0,029	29,5
Madde 2	32	94,1	2	5,9	-	-	1,06	0,041	26,5
Madde 3	10	29,4	24	70,6	-	-	1,71	0,079	2
Madde 4	25	73,5	9	26,5	-	-	1,26	0,077	10,5
Madde 5	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 6	25	73,5	9	26,5	-	-	1,26	0,077	10,5
Madde 7	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 8	23	67,6	11	32,4	-	-	1,32	0,81	7
Madde 9	18	52,9	16	47,1	-	-	1,47	0,087	4
Madde 10	26	76,5	8	23,5	-	-	1,24	0,074	13,5
Madde 11	32	97	1	3,0	-	-	1,03	0,030	29,5
Madde 12	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 13	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 14	12	35,3	22	64,7	-	-	1,65	0,083	3
Madde 15	27	79,4	5	14,7	2	5,9	1,26	0,097	10,5
Madde 16	22	64,7	12	35,3	-	-	1,35	0,083	5
Madde 17	30	88,2	4	11,8	-	-	1,12	0,056	22
Madde 18	32	94,1	2	5,9	-	-	1,06	0,041	26,5
Madde 19	32	94,1	2	5,9	-	-	1,06	0,041	26,5
Madde 20	26	76,5	8	23,5	-	-	1,24	0,074	13,5
Madde 21	28	82,4	6	17,5	-	-	1,18	0,066	21

Madde 22	31	91,2	3	8,8	-	-	1,09	0,049	23,5
Madde 23	25	73,5	9	26,5	-	-	1,26	0,077	10,5
Madde 24	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 25	32	94,1	2	5,9	-	-	1,06	0,41	26,5
Madde 26	23	67,6	11	32,4	-	-	1,32	0,081	7
Madde 27	27	79,4	7	20,6	-	-	1,21	0,070	17,5
Madde 28	31	91,2	3	8,8	-	-	1,09	0,049	23,5
Madde 29	23	67,6	11	32,4	-	-	1,32	0,081	7
Madde 30	7	20,6	22	64,7	5	14,7	1,94	0,103	1
Toplam									
Ortalama		63,64		24,03		0,68			

Ek 7

**Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Kişisel ve Davranışsal Özelliklerine İlişkin
Bulgular**

SORULAR	Her zaman		Bazen		Hiç	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Madde 1	84	94,4	5	5,6	-	-
Madde 2	77	86,5	10	11,2	2	2,2
Madde 3	77	86,5	9	10,1	3	3,4
Madde 4	28	31,4	45	50,6	16	18,0
Madde 5	76	85,4	7	7,9	6	6,7
Madde 6	82	92,1	2	2,2	5	5,6
Madde 7	82	92,1	2	2,2	5	5,6
Madde 8	15	16,9	34	38,2	40	44,9
Madde 9	5	5,6	13	14,6	71	79,8
Madde 10	81	91,0	5	5,6	3	3,4
Madde 11	9	10,1	25	28,1	55	61,8
Madde 12	9	10,1	14	15,7	66	74,2
Madde 13	50	56,2	30	33,7	9	10,1
Madde 14	80	89,9	6	6,7	3	3,4
Madde 15	17	19,1	19	21,3	53	59,6
Madde 16	65	73,0	15	16,9	9	10,1
Toplam Ortalama	52,3125	58,70625	15,0625	16,9125	21,625	24,3

Ek 8

**Öğrencilere Göre Öğretmenlerin Öğretim Etkinliklerinde Sergiledikleri
Tutumlarına İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Frekans, Yüzde, Ortalama ve
Standart Sapmalarına Göre Dağılımı**

DERECELER									
DAVRANIŞLAR	Evet		Arasıra		Hayır		X	SH	D
	F	%	F	%	F	%			
Madde 1	82	93,2	5	5,7	1	1,1	1,08	0,033	13
Madde 2	78	88,6	5	5,7	5	5,7	1,17	0,054	10
Madde 3	73	83,0	13	14,8	2	2,3	1,19	0,048	9
Madde 4	69	78,4	11	12,5	8	9,1	1,31	0,067	6
Madde 5	53	60,2	33	37,5	2	2,3	1,42	0,058	4
Madde 6	50	56,8	26	29,5	12	13,6	1,57	0,077	3
Madde 7	12	13,6	15	17,0	61	69,3	2,56	0,077	1
Madde 8	68	77,3	15	17,0	5	5,7	1,28	0,060	7
Madde 9	71	80,7	11	12,5	6	6,8	1,26	0,062	8
Madde 10	80	90,9	4	4,5	4	4,5	1,14	0,049	11
Madde 11	82	93,2	4	4,5	2	2,3	1,09	0,038	12
Madde 12	83	94,3	4	4,5	1	1,1	1,07	0,031	14
Madde 13	62	70,5	17	19,3	9	10,1	1,40	0,071	5
Madde 14	13	14,8	29	33,0	46	52,3	2,38	0,078	2
Toplam Ortalama	71,10		15,57		13,3				